

178228

Poština plačana v gotovini

VESTNIK

SVETA ZA SOCIALNO VARSTVO SRS

Št.

2

LETNIK II. 1963

VABILO K SODELOVANJU

Uredništvo bo prav rado objavljalo strokovne in druge prispevke s področja izkušenj, metod in vsebine socialnega dela.

Objavljene prispevke bomo primerno honorirali. Prispevke pošljite uredništvu na naslov:

Anka Polak, Ljubljana, Cankarjeva 1/IV.

V S E B I N A :

Resolucija o rehabilitaciji invalidnih oseb v Sloveniji	1
Skupščinski ekspoze tov. Silva Hrasta o rehabilitaciji	5
Priporočilo za izvajanje nalog komune in krajevne skupnosti pri otroškem varstvu	13
Poročilo o izvajanju resolucije o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu	14
Skupščinski ekspoze tov. Ade Krivic o otroškem varstvu	26
Olga Kraiger: Problematika ostarelih kmetov	35
Olga Kraiger: Nastanitev in oskrba starih ljudi v drugih družinah	47
43. seja Sveta za socialno varstvo LRS, dne 5. aprila 1963 - dr. V. L.	53
Plenum Društva socialnih delavcev Slovenije - K. A.	61
Ugotovitve in priporočila plenuma Društva socialnih delavcev Slovenije	62
Majda Brenčič: Iz občinskega centra za socialno delo v Celju - izkušnje in rezultati rejništva v celjski občini	65
Novi diplomanti Višje šole za socialne delavce v Ljubljani	68
Razpis Višje šole za socialne delavce v Ljubljani	70

R E S O L U C I J A

O REHABILITACIJI INVALIDNIH OSEB V SLOVENIJI

Ljudska skupščina LRS je na skupni seji Republiškega zbora in Zbora proizvajalcev dne 18. marca 1963 obravnavala politiko in naloge na področju rehabilitacije invalidnih oseb v Sloveniji.

Na podlagi te obravnave ugotavlja:

Ob hitrejšem družbenem razvoju in rasti življenjskega standarda družba vedno bolj skrbi tudi za tiste državljane, ki so postali invalidni ter jim je zaradi posledic nezgod, bolezni ali drugih defektov zmanjšana delovna in življenjska sposobnost.

Statistični podatki kažejo, da je v LR Sloveniji telesno ali duševno prizadetih okrog 5 % prebivalcev. Med njimi razen vojaških in mirovnih osebnih invalidov prevladuje število delovnih invalidov ter duševno ali telesno prizadetih otrok. To kaže, da je invalidnost pomembno družbeno vprašanje, ki ga mora naš razvoj nenehno upoštevati in reševati.

Po osvoboditvi smo v Sloveniji veliko storili predvsem pri razvijanju medicinske rehabilitacije. Razvili smo tudi nekatere posebne ustanove za poklicno in socialno rehabilitacijo, hkrati pa so tudi gospodarske organizacije usposabljalne in zaposlovale nekatere vrste invalidov. Prav tako usposabljam v posebnih zavodih in v mejah rednega šolanja prizadeto mladino, saj je v Sloveniji 67 takih zavodov ali oddelkov s približno 3.000 gojenci.

Osnovo za nadaljnji razvoj rehabilitacije imamo tudi v zakonodaji, ki nudi pravni in materialni temelj za delo v prihodnosti in zato ni posebne potrebe po novih predpisih te vrste.

Rehabilitacijo invalidnih oseb so opravljali številni družbeni činitelji, upravni organi in institucije na različnih področjih: sveti za šolstvo, za socialno varstvo, za zdravstvo, upravni organi za delo, zavodi za socialno zavarovanje in zaposlovanje delavcev, zdravstveni in posebni zavodi ter nekatere gospodarske organizacije.

Kljub prizadevanju teh organov so se pri delu pokazale neke pomanjkljivosti. Značilno za sedanje delo je bila razdrobljenost in pomanjkanje koordinacije med posameznimi upravnimi področji in institucijami, premalo načrtno in neuskklajeno vlaganje družbenih sredstev v te namene. Zaradi tega tudi strokovni kader, ki se je ukvarjal z medicinsko in tudi s poklicno rehabilitacijo, ni bil vselej smotno izkoriščen in usmerjen v to delo. Gospodarske organizacije niso imele usposabljanja in zaposlovanja invalidov za eno svojih pomembnih dolžnosti, ki bi jo morale opravljati ob pomoči strokovnih in upravnih institucij.

Te pomanjkljivosti so se kazale tudi v komunah, saj zaradi tega še niso mogle imeti učinkovitih in enotnih programov rehabilitacije, tako da tudi gospodarske organizacije niso mogle biti vključene vanje. Izvajanje rehabilitacije je bilo zatoj nepopolno, neenotno in ni moglo dati dovolj učinkovitih rezultatov.

Da bi bilo delovno področje rehabilitacije invalidnih oseb v prihodnosti bolj organizirano in koordinirano, predvsem pa, da bi se razvil enoten sistem izvajanja rehabilitacije, je bila v mesecu decembru 1962 sklicana I. republiška konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb v Sloveniji, udeležilo se je več kot 220 družbenih in strokovnih delavcev. Ob tej priliki je bila ustanovljena Stalna konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb v Sloveniji kot družbeni organ, ki naj bi usmerjal vse družbene napore in koordiniral delo vseh činiteljev na področju rehabilitacije invalidnih oseb v Sloveniji.

Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije sodi, da je rehabilitacija invalidnih oseb pomembna in stalna družbeno-ekonomska naloga.

Zato sprejema

r e s o l u c i j o

o rehabilitaciji invalidnih oseb v Sloveniji

1. Skrb za pravilen in uspešen razvoj rehabilitacije invalidnih oseb naj postane sestavni del naše celotne družbene aktivnosti in zlasti našega gospodarstva. Zaradi tega problemov rehabilitacije ni mogoče obravnavati ločeno od ekonomskih problemov delovnih organizacij in komun. Zaposlitev invalidov v rednih delovnih razmerjih mora biti osnovno načelo v procesu vraščanja invalidnih oseb v normalno življenje.

Rehabilitacija invalidnih oseb je kontinuiran proces, ki vključuje zdravstveno in tudi poklicno usposabljanje do največje možne mere ter se nadaljuje z zaposlitvijo do popolne vključitve invalida v življenje kot enakopravnega proizvajalca

in upravljalca.

2. Komune in delovne organizacije naj posvečajo preventivnim ukrepom največjo pozornost. Z vsemi silami si je treba prizadevati za ohranitev telesnega in duševnega zdravja občanov, za njihovo varnost pri delu in drugem družbenem delovanju. Izpopolnjevati je treba vse predpisane norme na področju zdravstvene preventive, šolske vzgoje, tehnične varnosti itd., saj dajejo dovolj široko osnovo za izvajanje potrebnih ukrepov.

3. V komuni kot temeljni družbeno-politični skupnosti delovnih ljudi mora biti rehabilitacija neločljiv element družbenega in ekonomskega razvoja in je ni mogoče zoževati na reševanje samo socialne ogroženosti invalidnih oseb. Ljudski odbori naj upoštevajo potrebe in ekonomske možnosti v komuni in naj izdelajo tak program rehabilitacije, pri katerem bodo sodelovali vsi družbeni in strokovni činitelji.

Pri izvajanju rehabilitacije v komunah naj bi prevzele odločilno vlogo predvsem gospodarske organizacije. Že dosedanja praksa kaže, da so rehabilitirane in na ustreznih delovnih mestih zaposlene invalidne osebe enakopravni in uspešni proizvajalci in upravljalci v delovnem kolektivu. Gospodarske organizacije naj uresničujejo program rehabilitacije invalidnih oseb v okviru svoje kadrovske politike.

Takšno pojmovanje postavljenih načel rehabilitacije naj dobi svoje mesto v občini in v delovni organizaciji, da bo rehabilitacija vključena v razvoj komune kot njen integralni del.

4. Rehabilitacija invalidnih oseb je zahteven proces, izvaja naj se ob sodelovanju strokovnjakov (zdravnik, psiholog, pedagog, socialni delavec in drugi), da bi bili ukrepi kar se da učinkoviti in da bi bile rešitve trajne vrednosti. Zato je potrebno organizirati tako strokovno službo, ki bo te zadeve zadovoljila. To naj bi bili rehabilitacijski centri kot strokovno-operativne institucije, ki naj se organizirajo v občini oziroma za več občin skupaj; iz njih bodo invalidi usposobljeni za to, da stopajo v redna delovna razmerja na sodobno organiziranih delovnih mestih.

Invalidske delavnice pa naj bi ob izboljšanih organizacijah, materialnih in kadrovskih pogojih strokovno usposabljalale za delo v redni proizvodnji tiste invalidne osebe, ki niso potrebne zahtevnejšega strokovnega obravnavanja v rehabilitacijskih centrih. Hkrati bi bilo skrbeti za to, da se v invalidskih delavnicah zaposlijo predvsem invalidne osebe in da se organizacija proizvodnje v invalidskih delavnicah dvigne na sodobno raven.

5. Posebne zahteve šolanja in usposabljanja telesno in duševno prizadete mladine so težak problem in terjajo posebne programe pri izvajanju politike rehabilitacije; osnovo za to nudi zakon o posebnem šolstvu. Zato je kategorizacija in evidenca invalidne mladine stalna dolžnost družbenih in strokovnih služb, da bi lahko ob ugotovljenem dejanskem stanju razvijali delovne programe v posebnem šolstvu in v rehabilitacijskih institucijah. To nalaga tudi večje naloge družbe.

nim skladom za šolstvo.

6. Zavod za rehabilitacijo invalidov LRS naj si prizadeva, da bo kot republiški strokovni organ opravljal vse naloge na področju medicinske in poklicne rehabilitacije, ki mu jih nalaga ustanovitvena odločba in ki jih nakazuje ta resolucija.

Svoje delo naj ob sodelovanju z drugimi zavodi te vrste usmeri v proučevanje dosedanjih izkušenj pri usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb ter jih posreduje neposrednim interesentom; v proučevanje delovnih metod na tem področju; v ugotavljanje potreb po strokovnem kadru, njegovih profilih in posredovanje teh ugotovitev ustreznim izobraževalnim institucijam; v prizadevanja za modernizacijo ortopedskih pripomočkov; v organizacijo pomoči nastajajočim bazenskim centrom za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb na ustreznih delovnih mestih; v analitično obdelavo evidenčnega in statističnega gradiva o invalidnih osebah.

Tako bo lahko Zavod za rehabilitacijo invalidov LRS omogočil uspešno delovanje vsem činiteljem na področju rehabilitacije.

7. Stalna konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb naj kot koordinacijski družbeno-politični činitelj pri vseh prizadevanjih na področju rehabilitacije v Sloveniji postane pobudnik za razvoj rehabilitacije na vseh področjih. Ta razvoj naj temelji na ekonomskih možnostih tako za investicijska vlaganja, kakor tudi za vse druge ukrepe pri izvajanju rehabilitacije invalidnih oseb.

Takšna vloga Stalne konference ne odvezuje družbenih, strokovnih in gospodarskih organizacij ter upravnih organov njihovih dolžnosti pri izvajanju rehabilitacije invalidnih oseb. Nasprotno - koordinirano delo naj poglobi vsa dosedanja prizadevanja teh činiteljev ter ustvari organizacijske in strokovne pogoje za hitrejše izvajanje nalog, ki so zajete v tej resoluciji.

Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije priporoča vsem družbeno ekonomskim in političnim činiteljem, da na svojih področjih obravnavajo rehabilitacijo invalidnih oseb kot sestavni del našega družbenega življenja in storijo vse potrebne ukrepe za uspešno izvajanje rehabilitacije.

Št. 192-1/63

Ljubljana, dne 18. marca 1963.

Ljudska skupščina
Ljudske republike Slovenije

Predsednik
Ljudske skupščine LRS:
Vida Tomšič l.r.

Skupščinski ekspozé tov. Silva Hrasta, člana
IS Ljudske skupščine LRS in predsednika Stal-
ne konference za rehabilitacijo invalidnih oseb
v Sloveniji

TOVARIŠI IN TOVARIŠICE LJUDSKI POSLANČI!

Pred Vami je osnutek resolucije o rehabilitaciji invalidnih oseb v Sloveniji. Menim, da predložena resolucija odpira perečo družbeno problematiko prvič na tem nivoju tako, da celovito zajema večino nalog s področja rehabilitacije invalidnih oseb. O posameznih področjih rehabilitacije je že zvezna in naša Ljudska skupščina večkrat razpravljala, ko je sprejemala zakonske predpise, ki zadevajo to področje. Predložena resolucija zajema problematiko in glavne naloge, ki jih moramo v družbenem interesu reševati na področju kompleksne rehabilitacije invalidnih oseb.

Resolucija in njena obrazložitev v precejšnji meri daje orientacijo za bodoče delo. V tem ekspozéju pa želim dodati še nekatera pojasnila k predloženemu gradivu, obenem pa poudariti najvažnejše probleme in naloge, ki izhajajo iz predloženega materiala.

Najprej želim pojasniti, čemu predlagamo Ljudski skupščini v obravnavo predlog resolucije in ne morda predlog zakonskega predpisa. Izvršni svet je osvojil stališče predlagateljev, da je resolucija širok informativni usmerjevalni akt, pomemben za vso našo družbeno skupnost, obenem pa mobilizacijska oblika, ki daje smer za skupna prizadevanja vseh činiteljev na področju rehabilitacije invalidnih oseb. Predložena resolucija je odraz široke družbene akcije in prizadevanj v zadnjih letih, ki so dobila svoj odraz v I. Republiški konferenci o rehabilitaciji invalidnih oseb v Sloveniji, v decembru preteklega leta. Ob široki in močni podpori družbenih in strokovnih organov je bila ob tej priliki ustanovljena tudi Stalna konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb v Sloveniji. Če bi hoteli obsežno problematiko rehabilitacije zajeti v enem zakonskem predpisu in ga v tej obliki predložiti Ljudski skupščini, potem bi takšen zakon pomenil zoževanje izredno širokih družbenih nalog v obvezne pravne norme, ki so že itak podane z obstoječimi zakonskimi predpisi.

Rehabilitacijo invalidnih oseb naj vsi družbeni in strokovni činitelji izvajajo na najsodobnejši način, tako, da bo ta dejavnost odraz stopnje socialistične zavesti, etike in morale v naši družbeni skupnosti. Tudi zaradi tega je primernejše, da Ljudska skupščina sprejema resolucijo o rehabilitaciji invalidnih oseb, namesto zakona s tega področja. Te zadeve je bilo treba v preteklosti urediti z zakoni in nalagati posameznim faktorjem določene obveznosti. Ta zakonska osnova je potrebna še danes za posamezna področja in jo sestavljajo predvsem sledeči zakonski predpisi: Zakon o vojaških vojnih invalidih, Zakon o invalidskem zavarovanju, Zakon o posebnem šolstvu, Zakon o delu na domu, Uredba o rehabilitaciji vojaških vojnih in mirovnih invalidov, Uredba o rehabilitaciji

otrok zavarovancev, Pravilnik o invalidskih delavnicah za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb ter Pravilnik o kategorizaciji in evidenci otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

Te zakonske obveznosti, sprejete na različnih stopnjah našega družbenega razvoja, terjajo sicer nekatere dopolnitve ali spremembe, vendar te dopolnitve ne bi pomenile za družbo dodatnih materialnih obveznosti. Sodimo pa, da trenutno ni potrebe po novih zakonskih predpisih.

Zelo široka, družbeno in strokovno avtoritativna I. Republiška konferenca v decembru 1962 leta in ustanovitev Stalne konference za rehabilitacijo invalidnih oseb v Sloveniji, je sovpadala s časom intenzivnih razprav o osnutku naše nove Ustave. Duh nove Ustave preveva vsebinó predložene resolucije in postavlja dokaj jasno usmeritev naših naporov za doseg določenih ciljev.

V takšnem vzdušju se popolnoma jasno kaže, da široke množice delovnih ljudi in vseh državljanov težijo k takemu nadaljnjemu razvoju, kjer bi čedalje bolj bila poudarjena njihova vloga in kjer bi se čedalje bolj udeleževali kot aktivni faktor pri reševanju družbene problematike. To kaže razvojno tendenco v tem smislu, da bi se na ta način nekoliko zasenčili, nekoliko potisnili ob stran nekateri takšni državni administrativni normativi, ki so se za današnji čas in za današnjo dobo že pokazali kot preživeli, njihovo učinkovitost pa lahko nadomesti neposredna iniciativa državljanov in proizvajalcev. To je osnovna atmosfera sedanjega časa, naših prizadevanj in stremeljenj zavestnih socialističnih faktorjev in celo marsikdaj tudi spontane podzavesti širokih množic državljanov.

Ni mogoče zanikati, da smo v naši republiki na področju rehabilitacije doslej mnogo storili. Dosedanje delo je bilo poudarjeno predvsem iz sledečih dveh vidikov: prvič, predvsem iz vidika strokovnosti. V tem pogledu so bili doseženi tudi zelo lepi rezultati, tako na področju ožje medicinske rehabilitacije kakor tudi na področju vzgoje, šolstva, sistematičnega prevzganja prizadetih oseb itd. Jasno je, da je treba s tem tudi v bodoče nadaljevati, strokovno izpopolnjevati in vse to postaviti na nivo sistematičnega in metodičnega dela. Iz drugega vidika pa je bila v dosedanjem delu zelo poudarjena tudi zaščitna funkcija ogroženih oseb in sicer zaščitna v tem smislu, da skupnost-država kot taka s predpisi in uredbami ureja problematiko ogroženih invalidnih oseb in da jim preko zakonskih obveznosti daje potrebno pomoč ter izkazuje potrebno skrb in zaščito. Tudi pri delu v prihodnosti je treba doseženi nivo na tem področju obdržati. Treba pa je ta dva faktorja bolj kot doslej dopolnjevati s tretjim faktorjem; to pa je faktor neposrednega samoupravljanja, v razmerah osvobojenega dela, z vsemi ekonomskimi, političnimi in psihično-mentalnimi posledicami. Če bi v sedanjem razvoju zapostavljali ta tretji in najmočnejši faktor in bi urejali rehabilitacijo samo z zakonskimi predpisi navzdol, bi postavljali celotno področje rehabilitacije v administrativno-mezdno obeležje, ki ne bi šlo v korak z družbenim razvojem in doseženimi družbenimi odnosi.

Predložena resolucija osvaja definicijo, da je kompleksna rehabilitacija invalidnih oseb v svojem bistvu nedeljiv proces medicinske, profesionalne in socialne rehabilitacije. Ta v bistvu družbeni proces pa pomeni kontinuiteto in koordinacijo dela na različnih področjih: šolstva, zdravstva, socialnega varstva, socialnega zavarovanja, dela in še vrste drugih družbenih služb. Naloge teh činiteljev so precej jasno opredeljene z obstoječimi zakonskimi predpisi, vendar pa je treba njihovim prizadevanjem dati neko celovitost v obliki skupnega koordiniranega dela v duhu nalog, ki so predložene v resoluciji. Izhodišče vse dejavnosti mora biti osredotočeno na potrebe prizadetih državljanov, ker je vsa dejavnost za njih tudi namenjena; zato morajo posamezne službe svojo organizacijo in metode dela prilagajati tem potrebam. Dolžnosti teh služb ne nameravam ponovno in posebej naštevati, vendar pa želim omeniti naloge, ki stojijo pred organi v našem komunalnem sistemu, zlasti pa pred ljudskimi odbori občin.

Ljudski odbori občin naj postavijo posebne organe - odbore ali komisije, ki bodo koordinirali delo vseh odgovornih za rehabilitacijo v enotno akcijo, po vzoru Stalne konference za rehabilitacijo invalidnih oseb v Sloveniji, ki je bila ustanovljena v republiškem merilu. Rehabilitacija invalidnih oseb v komuni naj bo koordinirano izvajanje vnaprej sprejetih programov. Ne glede na to, da invalidnost v širšem smislu sicer pomeni socialno ogroženost, vendar pa ne spada izključno v ožji delokrog socialnega varstva. V tej dejavnosti morajo sodelovati družbeni in pristojni upravni organi, predvsem pa organi za zdravstvo, za delo, za socialno zavarovanje, za zaposlovanje, za šolstvo, prizadeti družbeni skladi občine, predvsem pa naše gospodarstvo.

Najodločilnejšo in obenem tudi najkonkretnjšo nalogo pa bodo na področju kompleksne rehabilitacije odigrali delovni kolektivi v našem gospodarstvu. Človeka smatramo za osnovni faktor v proizvodnji, saj proizvodnja sama sebi ni namenjena. Gledano iz tega vidika imamo v vsakem delovnem kolektivu nekatere kategorije proizvajalcev, ki so potrebni posebnega varstva in posebne skrbi, ki jim jo morajo posvečati samoupravni organi v kolektivu. To so kategorije žena, mladine in invalidnih oseb, a vsaka teh kategorij zaradi svoje specifične problematike zahteva posebno strokovno obravnavo. V svojem izvajanju se nameravam omejiti na problematiko zaposlovanja, strokovnega usposabljanja in rehabilitacije invalidnih oseb.

V naših delovnih organizacijah zlasti na področju gospodarstva vlada zelo razgibano družbeno življenje. V tej družbeni aktivnosti v kolektivu ne sme problematika zaposlovanja, prekvalifikacije in varstva invalidov ostati neka izolirana družbena dejavnost zožena v ozek okvir določene strokovne službe. Če bi šli v smer izolacije, bi uspehi zanesljivo izostali in jih vnaprej nikakor ne bi bilo mogoče zagotoviti z administrativnimi instrumenti.

Smatramo, da morajo naše delovne organizacije zlasti na področju industrije osvojiti solidne metode in koncepte za zaposlovanje in rehabilitacijo invalidnih oseb. Če v delovnem kolektivu razpravljajo o perspektivnih programih svojega bodočega gospodarskega razvoja, potem morajo predvidevati materialno tehnično

opremo in sredstva za proizvodnjo, v istih planih pa morajo perspektivno predvideti vse kar bo potrebno ljudem, ki bodo sodelovali v tej proizvodnji. In zakaj bi mi ob tem izolirali možnost zaposlovanja in rehabilitacije invalidnih oseb. Saj tudi dva sicer duševno ali telesno zdrava in neprizadeta delavca nimata istih delovnih kapacitet, pa vendar oba enakopravno predvidevamo v istih kadrovskih planih. Čemu torej v teh načrtih ne bi našli kadrovskih potreb, za delovna mesta kjer bi lahko uspešno sodelovali invalidi v naši proizvodnji. Prepričani smo, da bo potrebno usmerjati naša prizadevanja v cilju načrtnega spreminjanja miselnosti zlasti tehničnih kadrov o zadevah zaposlovanja in rehabilitacije invalidov. Pri nas razpolagamo vendar že z mnogimi primeri lastne prakse, da invalidi za gospodarsko organizacijo niso nikakršno breme, temveč da v svoji produktivnosti utegnejo biti še učinkovitejši od svojih zdravih sodelavcev v primeru, če so zaposleni na ustreznih delovnih mestih. Vzporedno s tem pa bomo morali storiti še marsikaj, da bomo v gospodarstvu ojačali kadrovsko-socialne službe, ki bodo na ustreznem strokovnem nivoju reševale zapletene naloge v zvezi z delom in življenjem naših proizvajalcev. V prihodnosti naj bi tudi na tem področju bilo čim manj administrativnih posegov zunanjih organov v razmere delovnih organizacij, vendar pa bodo morale gospodarske organizacije v takšnem položaju same odpreti vrata prav vseh možnosti za zaposlitev in rehabilitacijo invalidnih oseb. Vse dokler pa se najdejo takšne gospodarske organizacije in takšni delovni kolektivi, ki nočejo najti delovnih mest niti za lastne invalide in jih hočejo potom zunanjih organov infiltrirati v druge gospodarske organizacije, bo pa v konkretnih primerih le še potrebna intervencija pristojnih predvsem družbenih in tudi upravnih organov komune. Če se ponesreči član kolektiva in je predvidena invalidnost kot posledica te nesreče, je delovni kolektiv po socialno-humanih in ekonomskih vidikih dolžan spremljati zdravljenje invalida skozi prizmo zdravstvene prognoze, sodelovati v profesionalni in socialni rehabilitaciji in pripraviti primerno delovno mesto za normalno vmittev prizadetega delavca v kolektiv kot enakovrednega proizvajalca in enakopravnega upravljalca. Nekateri tovariši v naših delovnih organizacijah, ki so celo na vodilnih delovnih mestih, čestokrat uporabljajo krilatice češ "podjetje ni socialna ustanova". Takšno krilatico čestokrat uporabljajo nekateri "gospodarstveniki" v diskusijah o rentabilnosti, ekonomičnosti gospodarjenja itd. Menim, da bi takšna krilatica mogla povsem odpasti, ker nihče ne misli, ko govorimo o kompleksni rehabilitaciji invalidov na to, da naj v gospodarsko organizacijo koncentriramo visoko število neproduktivnih ljudi, temveč govorimo o tem, da mora delovni kolektiv aktivno sodelovati pri usposabljanju in normalnem vključanju invalidnih ljudi v delovno razmerje. Takšno miselnost ustvarja nepoznavanje problema in je usmerjena v to, da naj bi se potom selekcije delovnih kolektivov iznebili vseh zdravstvenih prizadetih in invalidnih oseb in jih naložili v izključno skrb komune; v tem smislu mora biti gospodarska organizacija resnično socialistična ustanova, ki se mora zavedati, da zaradi človeka eksistira, zato ga je dolžna usposabljati ne samo kot dobrega delavca temveč, da ga skuša osrečiti tudi kot državljana in mu omogočiti delo, ki bo dejansko človeka vredno. Nova Ustava nam bo uzakonila osvoboditev dela na širši fronti in zato moramo odnose v proizvodnji prav tako široko pojmovati. Vsi državljanji naj imajo možnost reali-

zirati pravico do dela in to naj bo poudarjeno zlasti še, če imamo pred seboj problematiko zaposlovanja in kompleksno rehabilitacijo invalidnih oseb. V delovnih kolektivih, kjer je organizacija dela dobra in kjer vladajo solidni odnosi med proizvajalci vse te probleme že sedaj zadovoljivo rešujejo. Tam pa, kjer je neurejena organizacija dela, odnosi pa so prežeti z obrtniško - mezdn miselnostjo, obstoja odpor in reakcionarno gledanje na te probleme.

Predložena resolucija le do določene meje postavlja komunam in delovnim organizacijam naloge preventivnega ukrepanja proti nastajanju vzrokov in žarišč vseh vrst invalidnosti. Dejansko pa je te naloge v praksi potrebno izredno široko analizirati in na tem področju uvesti prav tako kontinuirano, sistematično in programsko delo. Tudi v to aktivnost naj bodo vključeni vsi činitelji, ki kakorkoli utegnejo vplivati na večjo zdravstveno, tehnično in socialno vamost naših delovnih ljudi.

Problematika v zvezi s predloženo resolucijo nam odkriva, da se vsako leto v Sloveniji rodi okrog 2 200 duševno in telesno prizadetih otrok. To je vsekakor podatek, ki nas opravičeno postavlja pred številna vprašanja o tem, kje so vzroki za takšen družbeno izredno težak problem. Odgovore na ta vprašanja bo najbolj merodajno mogla dati naša zdravstvena služba. Ta naj bi v sistemu svoje organizacije in na sodobnem strokovnem nivoju odkrivala in odstranjevala vzroke, ki ustvarjajo pogoje za takšen visok letni prirast duševno in telesno defektnih otrok. Morda so vzroki v sistemu predporodne zaščite, ali morda v celotnem socialno-psihološkem procesu formiranja novih družin, začenši s splošno vzgojo, pripravo za zakonsko življenje itd. Ne nameravam o teh vzrokih širše razglabljati, temveč želim ta problem le odpreti v vsej njegovi širini z željo, da bi poklicne strokovne, predvsem pa zdravstvena služba v tem pogledu mogle čez določeno obdobje pokazati uspehe.

Zelo zaskabljujoči so podatki o številu nesreč pri delu, na poti na delo in iz dela, saj je v preteklem letu v Sloveniji bilo okrog 45 000 takšnih nesreč. Res je, da vse obratne nesreče nimajo za posledico invalidnosti, vendar nam pa dejstvo, da je v Sloveniji več kot 31 000 delovnih invalidov, dokaj jasno osvetljuje to perečo vprašanje.

Menimo, da je v neurejenih delovnih razmerah treba iskati vzročnike za takšno stanje.

Higiensko tehnično vamost pri delu urejajo številni zakonski predpisi, ki pa niso vedno v skladu s praktičnimi potrebami. V naše proizvodne procese se dnevno vključujejo novi tehnološki postopki in nova proizvodna sredstva, ki zahtevajo aдекватne pogoje za vamost proizvajalcev. Izpopolnjevanje teh predpisov bi moralo biti v koraku z razvojem tehnologije dela in ne bi smeli čakati, da nas predhodne nesreče opozorijo, da moramo podvzemanj nove vamostne mere. Vsekakor pa bo potrebna večja doslednost pri izvajanju sankcij v primerih, ko gre za ugotovljeno opuščanje predpisanih vamostnih ukrepov.

V okviru kadrovske socialnih sektorjev v gospodarskih organizacijah so ponekod

že zelo dobro razvite službe varnosti pri delu. Tam so se tudi že pokazali zadovoljivi rezultati v občutnem zmanjšanju števila nesreč, resnosti poškodb in predvsem njihovih posledic. Nadaljnje razvijanje služb za varnost pri delu nam v preventivnem pogledu pomeni strokovno obravnavanje te problematike, ki bo odigralo pomembno vlogo v borbi proti nesrečam in njihovim posledicam.

Obratne ambulante, ki obstojajo pri večjih gospodarskih organizacijah, morajo že po namenu zaradi katerega obstojajo, svoje delo pretežno in v večji meri kot doslej, usmerjati na področje preventivnega zdravstvenega varstva. Odnose med gospodarsko organizacijo in obratno ambulanto je v pogledu dela na zdravstveni preventivi potrebno ekonomsko razčistiti tako, da bo obratna ambulanta za preventivno delo zainteresirana.

Mišljenje, da je vsa vsebina zdravstvene preventive le v serijah obdobjnih pregledov delavcev na zdravju škodljivih mestih, so preozka in čestokrat preračunana na zviševanje števila storitev, ki naj jih potem gospodarska organizacija plača obratni ambulanti. Zdravstvena preventiva ima svoje bistvo v stalnem spremljanju delovnih procesov in njihovega vpliva na zdravje proizvajalcev, v sodelovanju s kadrovsko socialnimi službami podjetja v cilju urejevanja in izboljševanja delovnih razmer ter stalnem proučevanju patologije v delovnem kolektivu z namenom, da se odstranijo vzroki za različne vrste bolezenskih pojavov.

Za takšno delo pa je potrebno široko strokovno znanje s področja medicine dela, zato bi bilo potrebno obratnim zdravnikom to znanje posredovati z dopolnilnimi oblikami strokovnega izpopolnjevanja, vsekakor pa bi takšno usmeritev za medicino dela bilo potrebno upoštevati pri oblikovanju programov visokošolskega študija.

S tako usmerjenim strokovnim delom bo obratna ambulanta koristila delovnemu kolektivu za izboljšanje zdravstvenega varstva proizvajalcev, ki nam je končni cilj, obenem pa ščitila ekonomske interese kolektiva, kar je posebnega pomena v novem sistemu organizacije in financiranja socialnega zavarovanja.

Važno preventivno nalogo za zdravstveno in tehnično varstvo morajo prevzeti tudi šolski centri v gospodarskih organizacijah pri strokovnem izobraževanju delavcev. Izobraževalni programi teh centrov bi morali vsebovati elemente varnosti pri delu in zdravstvene prosvete, uvajalne programe za novosprefete delavce pa bi morali izpopolniti tako, da novih delavcev ne bi usposabljali le za učinkovito in kvalitetno proizvodnjo, marveč tudi za zdravo in varno delo.

Po ocenah strokovnjakov smo v Sloveniji v mejah evropskega povprečja, kar se tiče števila invalidnih in prizadetih državljanov. S takšnimi ocenami se ne smemo enostavno zadovoljiti in ne na njih uspravati. Evropska povprečja, gledana iz različnih vidikov so nam lahko le pokazatelj, kje se nahajamo v primerjavi z drugimi industrijsko razvitimi državami. V našem družbenem sistemu pa je vendarle človek v ospredju vsega družbenega dogajanja in pri nas imamo kvalitetno boljše pogoje za to, da preventivno varujemo državljane pred bolezenskimi pojavi in nesrečami ter njihovimi posledicami. Prav tako ne bi bilo na mestu, da bi

se z uvodnimi primerjavami v evropskem merilu zadovoljili. V aktivnosti vsega družbenega sistema, bodisi v mejah republike, komune ali gospodarske organizacije, moramo preventivnemu delu posvečati maksimalno pozornost. Tako bomo najučinkovitejše preprečevali nastajanje vzrokov in žarišč za vse vrste invalidnosti, kar pa nam v teh prizadevanjih ne bo uspelo doseči, bomo urejevali v takšni smotni politiki rehabilitacije kot je predvidena v resoluciji, ki jo dane sprejemamo.

Osnutek resolucije predvideva formiranje centrov za rehabilitacijo invalidnih oseb, morda na sedežih okrajev ali v večjih industrijskih, bazenih za eno ali več občin skupaj. Kako naj bi lokacija teh centrov za rehabilitacijo izgledala, bodo pokazale praktične potrebe v vsakdanjem življenju. Vsak shematizem bi bil lahko škodljiv in samo praksa bo izoblikovala perspektivo razvoja teh centrov. Centri bodo morali v kontinuirani dejavnosti sodelovati pri zdravstveni rehabilitaciji, izvajati profesionalno usposabljanje, ob sodelovanju z gospodarskimi organizacijami skrbeti za delovna mesta v rednih proizvodnih razmerah ter v tem procesu odpravljati posledice psihičnih kompleksov in tako omogočati normalno vraščanje v delovno in življenjsko okolje.

Takšna orientacija centrov za rehabilitacijo spreminja vlogo in delno tudi namen obstoječih invalidskih delavnic. Invalidske delavnice danes v večini primerov nimajo solidne osnove za svoje poslovanje. Ustanovljene so bile z različnimi, predvsem pa s socialnimi motivi. Ponekod so nastopile kot ustanovitelj občine, zavodi za socialno zavarovanje, zavodi za zaposlovanje delavcev itd. Praksa je v nadaljnjem razvoju izoblikovala invalidske delavnice kot obliko stalne zaposlitve predvsem socialno ogroženih oseb in le deloma tudi invalidov. Invalidske delavnice so v nadaljnjem razvoju bile vse preveč prepuščene brezperspektivnemu delovanju in ne usposabljanju. V nekaterih primerih pa so pri ustanavljanju invalidskih delavnic pomagale celo nekatere gospodarske organizacije, da so kasneje lahko selekcionirale svoje delovne kolektive in invalide ter zdravstveno prizadete osebe odložile na "stranski tir" v te delavnice. Zaradi vseh teh vzrokov je gospodarska situacija v obstoječih invalidskih delavnicah v sedanjem času izredno kritična in zahteva odločne sanacije teh razmer.

Vsekakor pa dosedanje izkušnje kažejo, da bi nadaljnja večja investicijska vlaganja v invalidske delavnice v samo dosedaj znanih oblikah kot stalni obliki zaposlovanja, bila v določeni meri nesmotna. Iz ekonomskih predvsem pa iz socialno-psiholoških aspektov izoliranost in koncentracija invalidnih oseb v posebnih zaščitnih delavnicah ni v skladu s koncepti, ki jih postavlja predložena resolucija in ne predstavlja sodobnih rehabilitacijskih ukrepov. Centri za rehabilitacijo naj bi na primernem strokovnem nivoju obravnavali tudi problematiko invalidskih delavnic in na ta način izpolnjevali naloge, ki jim jih nalaga predložena resolucija.

Republiški zavod za rehabilitacijo invalidov dobiva s predloženo resolucijo nekatere naloge, izven tistih, ki jih temu zavodu nalaga ustanovitvena odločba. Te naloge, ki jih resolucija nalaga zavodu, so v analitičnem in instruktorskem

delu na področju rehabilitacije, zbiranju statističnega in dokumentacijskega gradiva, razvoju tehnične ortopedije, ugotavljanju kadrovalnih potreb za področje rehabilitacije ter izobrazbenih profilov teh kadrov in še nekatere druge. Tega dela v preteklosti v naši republiki ni opravljal noben organ za celotno področje rehabilitacije. Ta dodatna funkcija Zavodu za rehabilitacijo invalidov ne nalaga nobenih upravnih pristojnosti, temveč dolžnost opravljanja nekaterih važnih nalog, ki bodo služile s svojimi rezultati kot osnova dela Stalni konferenci in posameznim činiteljem na njihovih delovnih področjih.

Novo ustanovljena Stalna konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb v Sloveniji naj bo tisti družbeni organ, ki bo koordiniral delo vseh činiteljev v republiki, da bomo politiko rehabilitacije izvajali skladno s našimi resolucije, ki jo danes sprejemamo. Stalna konferenca naj bo pobudnik za ustvarjanje prioritarnih kadrovskih in investicijskih načrtov. Stalni konferenci bo to delo omogočeno, ker so v njene organe vključeni predstavniki vseh činiteljev, ki delajo na področju rehabilitacije invalidov. S takšno funkcijo Stalna konferenca ne bo posegala v upravne pristojnosti posameznih resorov, vendar pa bo postala družbeno priznan koordinatorski organ, ki bo mogel smotno in v družbenem interesu usmerjati politiko rehabilitacije invalidnih oseb v Sloveniji.

Do ustanovitve Stalne konference je prišlo na podlagi dolgotrajnih izkušenj o tem, da je potrebno rehabilitacijo v republiškem merilu koordinirano izvajati. Spiva se se mišljenja pristojnih činiteljev opredeljevala za to, da bi se pri Izvršnem svetu ustanovila komisija za rehabilitacijo, ki bi imela funkcijo upravnega organa. Do tega ni prišlo, ker bi upravni organ s takšno funkcijo pomenil omejevanje iniciative posameznih resorjev in poseganje v njihove pristojnosti. Široko zasnovana I. Republiška konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb, katere se je udeležilo več kot 250 družbenih, strokovnih in javnih delavcev iz vse Slovenije, pa je izoblikovala ustanovitev Stalne konference za rehabilitacijo invalidnih oseb v Sloveniji kot družbenega organa in izvolila 38-člansko predsedstvo. Že dosedanja kratkotrajna praksa dela Stalne konference je metodo koordiniranega dela potrdila kot primerno in ugotovila, da bo mogoče v tej obliki uspešno vsklajevati vse delo na tem področju.

Tovarišice in tovariši ljudski poslanci !

V nadaljnjem razvoju komunalnega sistema in krepitev socialističnih odnosov v komunah in delovnih organizacijah, pomeni predložena resolucija važno vzpodbudo za poglobitev skrbi za človeka in napredek socialističnih odnosov.

Zato predlagam v imenu Izvršnega sveta, da Ljudska skupščina osnutek resolucije o rehabilitaciji invalidnih oseb v Sloveniji osvoji in s tem da največjo podporo vsem družbenim in strokovnim činiteljem za njihovo nadaljnjo aktivnost.

P R I P O R O Č I L O

ZA IZVAJANJE NALOG KOMUNE IN KRAJEVNE SKUPNOSTI PRI OTROŠKEM VARSTVU

Ljudska skupščina LR Slovenije je na skupni seji Republiškega zbora in zbora proizvajalcev dne 18. marca 1963 obravnavala skupno poročilo Sveta za socialno varstvo LRS in Sveta za šolstvo LRS o izvajanju resolucije o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu (Uradni list LRS, št. 26-234/61), ki ga je Ljudski skupščini posredoval v obravnavo Izvršni svet Ljudske skupščine LR Slovenije.

Ljudska skupščina LR Slovenije sprejme poročilo na znanje in se strinja s stališči, ki jih poročilo vsebuje. Ljudska skupščina LR Slovenije zato

p r i p o r o č a

občinskim ljudskim odborom, krajevnim skupnostim ter družbenim in gospodar -
skim organizacijam, da poročilo Sveta za socialno varstvo LRS in Sveta za šol -
stvo LRS proučujajo in se lotijo učinkovitejšega uresničevanja resolucije o na -
logah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu. To naj bi se iz -
razilo tudi v občinskih družbenih planih ter v statutih komun, krajevnih skupno -
sti in delovnih organizacij. Občinski ljudski odbori in krajevne skupnosti naj iz -
delajo v sodelovanju z vsemi prizadetimi činitelji konkretne programe za razvoj
otroškega varstva za svoje območje ter tako zagotovijo sistematično družbeno
skrb za varstvo otrok, zlasti pa za otroke zaposlenih staršev.

Št. 56-1/63

Ljubljana, dne 18. marca 1963

Ljudska skupščina

Ljudske republike Slovenije

Predsednik
Ljudske skupščine LRS:
Vida Tomšič l.r.

POROČILO

O IZVAJANJU RESOLUCIJE O NALOGAH KOMUNE IN STANOVANJSKE SKUPNOSTI PRI OTROŠKEM VARSTVU

Ljudska skupščina LR Slovenije je na skupni seji Republiškega zbora in Zbora proizvajalcev dne 28. septembra 1961 obravnavala vprašanja družbene skrbi za otroke, zlasti za otroke zaposlenih staršev. Ugotovila je, da se z industrijskim razvojem dežele, s pospešeno urbanizacijo ter z vedno večjim vključevanjem žensk v družbeno proizvodnjo vse bolj zaostreje vprašanje varstva in vzgoje otroke zaposlenih staršev. Spričo ugotovitve, da je na sedanji stopnji družbenega razvoja dovolj možnosti za uspešnejše reševanje problemov otroškega varstva in da je urejeno otroško varstvo med odločilnimi činitelji, ki vplivajo na večanje produktivnosti in oblikovanje socialističnih odnosov, je Ljudska skupščina LRS sprejela resolucijo o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu.

Resolucija opozarja na pereče probleme otroškega varstva in terja od komune, krajevnih skupnosti, gospodarskih organizacij in staršev več zanimanja in prizadevnosti za hitrejše razvijanje raznih oblik otroškega varstva in za izboljšanje njihovih materialnih razmer. V resoluciji je poudarjeno, naj se vse oblike otroškega varstva, ki opravljajo vzgojno in varstveno dejavnost, razvijajo kot samostojne družbene institucije, ki poslujejo na ekonomski osnovi in v kateri naj se uveljavlja načelo dohodka in družbenega samoupravljanja. Sredstva za njihovo vzdrževanje naj prispevajo družba in starši.

Načela resolucije o nalogah komune in stanovanjskih skupnosti pri otroškem varstvu je podprlo tudi "Poročilo o nadaljnjem razvoju otroškega varstva v komunah", ki sta ga sprejela odbor za socialno politiko in zdravstvo Zveznega zbora ter odbor za delo in socialno zavarovanje Zbora proizvajalcev Zvezne Ljudske skupščine dne 26. decembra 1961 (Uradni list FLRJ, št. 52/61).

Po več kot enoletnem uresničevanju resolucije se nam zdi potrebno ugotoviti, koliko smo napredovali v tem obdobju pri razširjanju otroškega varstva.

V poročilu izhajamo iz načel, ki jih je glede nadaljnjega razvoja otroškega varstva nakazala resolucija in so še vedno aktualna, zato jih v besedilu ne ponavljamo.

Poročilo ne temelji na sistematično zbrani dokumentaciji, ker te ni mogoče dobiti, pač pa izhaja iz ugotovitev in stališč družbenih činiteljev - Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, Republiškega sindikalnega sveta, Zveze prijateljev mladine Slovenije, Konference za družbeno aktivnost žensk, Sveta za šolstvo, Sveta za socialno varstvo, Zavoda za napredek šolstva, Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva, ki so v preteklem letu skupno in vsak po svoji dejavnosti sodelovali z odgovornimi činitelji v okrajih, občinah in krajevnih skup-

nostih in jim pomagali pri uresničevanju resolucije. Poleg tega se poročilo opi-
ra tudi na ugotovitve okrajnih posvetovanj o otroškem varstvu, ki so bila v mesecu
oktobru lanskega leta na pobudo naštetih republiških činiteljev.

I.

a) Iz ugotovitev navedenih družbenih činiteljev lahko povzamemo:

- da je resolucija sprožila vrsto razprav, ki so že začenjale konkretizirati njena
načela, izhajajoč iz potreb in materialnih možnosti določenega okolja in iz kom-
pleksnosti družbene skrbi za otroke. Otroško varstvo se je že bolj osvetljevalo
iz socialnega, zdravstvenega, vzgojnega, pa tudi ekonomskega vidika. Pri tem
so se odkrivale posledice dolgoletnega zanemarjanja tega področja, ki zahteva-
je pospešeno družbeno akcijo. Iz celotnega kompleksa te problematike zlasti iz-
stopajo tale vprašanja: preventivno in kurativno zdravstveno varstvo otrok, pre-
hiana otrok, zlasti otrok zaposlenih staršev, dnevno varstvo dojenčkov in pred-
šolskih otrok, pomoč pri učenju in interesna zaposlitev šolarjev, rekreacija ter
družabno življenje otrok in mladine.

Razen vprašanj, ki se nanašajo na ustvarjanje osnovnih pogojev za zdrav razvoj
otrok in mladine pa imamo opravka tudi z akutnimi socialnimi in vzgojnimi pro-
blemi - z otroki iz nepopolnih in neurejenih družin, duševno in telesno prizade-
timi otroki, mladinskim prestopništvom itd., ki terjajo hitro in temeljito reševa-
nje;

- da se je povečalo število staršev in občanov, ki že konkretno sodelujejo pri
upravljanju in delu v raznih oblikah otroškega varstva. V tem obdobju so se v
komunah in krajevnih skupnostih osnovali ali oživele razne komisije (socialno
zdravstvene komisije, komisije za varstvo družine, komisije za varstveno vzgoj-
ne ustanove in druge), v varstveno vzgojnih ustanovah pa so se izoblikovali sa-
moupravni organi - sveti zavodov, delovni kolektivi, zbori staršev. Ti organi so
se ukvarjali z organizacijskim in vsebinskim prilagajanjem varstva potrebam
družin, z vprašanji smotnega gospodarjenja, določanjem realne cene ter prispev-
ka staršev, načinom dodeljevanja družbenih sredstev, z izdelavo pravil in pra-
vilnikov ter nagrajevanjem po vložnem delu. V več kot polovici vzgojno varst-
venih ustanov se sprejeli nova pravila, ki omogočajo vzgojnim kolektivom in
staršem pravice odločanja o reševanju vseh vprašanj, ki se pojavljajo v vsako-
dnevni praksi. S tem se je začelo preoblikovanje varstveno vzgojnih ustanov v
samostojne družbene institucije, ki poslujejo na ekonomski osnovi, tako kot vse
druge ustanove, kjer uveljavljamo princip dohodka in družbenega upravljanja. To
je zahtevalo izračun realne ekonomske cene in povzročilo spremembe v načinu
dodeljevanja družbenih sredstev za tovrstno dejavnost, kakor tudi spremembe v
participaciji staršev za kritje stroškov njihovih otrok. Od prejšnjega direktnega
plačevanja vzgojnega kadra in drugih stroškov vzgojne dejavnosti iz občinskih
proračunov, so posamezni občinski ljudski odbori že prešli na nov način dode-
ljevanja družbenih sredstev otroškim ustanovam, ki temelji na programu vastve-
no vzgojne dejavnosti in številu oskrbovancev.

To nasploh ni zmanjšalo višine prispevkov ljudskih odborov, saj so tudi v preteklem letu iz svojih proračunov ali skladov (šolskih in socialnih) krili povprečno 67 % ekonomske cene. V posameznih občinah je bil ta odstotek sicer različen, redko je presegel republiško povprečje, ponekod pa je bil nižji od 30 odstotkov.

Starši so prispevali povprečno 29 % ekonomske cene, njihov delež pa je bil različen v posameznih občinah, pač glede na višino družbene dotacije. Višina cene v otroških ustanovah, ki se gibljejo med 7 do 9000 dinarjev mesečno, je vplivala, da so iz teh ustanov izpadli predvsem otroci staršev z nižjimi dohodki in otroci mater samohranilk. V nekaterih občinah oziroma otroških ustanovah so ta problem reševali z uvajanjem diferencirane cene, kar pomeni, da se je prispevek staršev določal individualno glede na njihove materialne možnosti.

Uvajanje novega načina upravljanja in financiranja v teh ustanovah je šele na začetku, in bo v bodoče treba še marsikaj storiti, da se bo polno uveljavil. Že do sedaj pa se je pokazal v pozitivni luči, saj je že precej uveljavil vlogo družbenih organov, vzgojnih kolektivov, staršev in vplival, da so se vsi ti činitelji začeli intenzivneje ukvarjati z vzgojnim programom in poslovanjem v teh ustanovah;

- da so se v izvajanju programa dnevnega varstva otrok najbolj uveljavile varstveno-vzgojne ustanove, ki že razvijajo pester program dejavnosti za otroke svojega območja in strokovno pomagajo ostalim enostavnim oblikam otroškega varstva. Otrokom nudijo prehrano, organizirajo predšolsko vzgojo, pomoč pri učenju, interesne zaposlitve v prostem času, razne oblike poletnega dela na igriščih, izletih itd. Nova vsebina vzgojno-varstvene dejavnosti otrokom ugaja, hkrati pa tudi uresničuje vzgojne smotre resolucije, ker zdravstveno krepi in vzgaja otroke, širi in pogloblja jim obzorje, razvija njihova nagnjenja in sposobnosti ter jih vključuje v otroško družbo.

Toda varstveno vzgojne ustanove uspešno razvijajo vzgojno varstveni program predvsem za predšolske otroke, saj je v 198 varstvenih ustanovah od 12 178 o-skrbovancev, 9 298 predšolskih otrok - in 2 761 šolarjev.

Tudi na nekaterih šolah so začeli razvijati varstveno vzgojno dejavnost. Urejali so prostore za učence, ki se v šolo vozijo, organizirali dodatno učno pomoč in interesno zaposlitev v prostem času. V nekaterih stanovanjskih naseljih šole s temi oblikami uspešno rešujejo probleme otrok. Zlasti veliko skrbi posvečajo šole dodatni prehrani učencev, saj prejema malico 73 % šolarjev;

- da se je razširil sistem izobraževanja vzgojiteljskega kadra. Srednja vzgojiteljska šola v Ljubljani je izpopolnila svoj program, ki sedaj bolj ustreza novemu profilu vzgojitelja in razvila izreden študij. Pri učiteljišču v Murski Soboti so odprli oddelk za izobraževanje vzgojiteljev z večletno prakso. Tak sistem omogoča izpopolnjevanje laikov, ki se vključujejo kot stalni delavci v vzgojno-varstveno dejavnost;

- da so strokovne službe - zdravstvene, socialne, pedagoške, urbanistične - v skladu s svojo razvitostjo pomagale pri ugotavljanju potreb po otroškem varstvu

in pri reševanju strokovnih vprašanj. Storjen je bil prvi poizkus programiranja otroškega varstva v urbanističnem planu mesta Ljubljane in v izdelavi je program razvoja otroškega varstva v občini Ljubljana - Center.

b) Primerjava stanja otroškega varstva pred resolucijo in po njej kaže, da je razvoj te dejavnosti zavzel pozitivno smer. Toda v procesu notranje preobrazbe in rasti otroškega varstva še delujejo objektivne in subjektivne zavore, ki so preprečile večje uspehe, tako pri reševanju vsebinskih vprašanj, kakor tudi pri širjenju družbene materialne osnove. Čeprav je bilo, razmeroma veliko prizadevanj družbenih organizacij in nekaterih organov, je bil tempo razvoja prepočasen in otroško varstvo še vedno močno zaostaja za obstoječimi potrebami in materialnimi možnostmi.

Iz podatkov zadnjega popisa prebivalstva (1961) je razvidno, da imamo v naši republiki 507 481 otrok in mladine starih do 18. leta. Njihova starostna struktura je takale:

Starost	Število otrok	%
Od 0 - 2 let	54 272	10,7
Od 2 - 7 "	146 759	28,9
Od 7 - 14 "	206 332	40,7
Od 14 - 16 "	48 769	9,6
Od 16 - 18 "	51 349	10,1

Točnih podatkov o številu otrok zaposlenih staršev ni mogoče dobiti, ker tega naša statistična služba ne spremlja. Na podlagi ankete, ki jo je za potrebe Zveze prijateljev mladine Slovenije izdelal Republiški statistični zavod pa lahko sklepamo, da sta pri več kot tretjini otrok starih do 14 let zaposlena oba roditelja. Iz ankete o zaposleni ženi ¹⁾ pa se vidi, da ima 40 % zaposlenih žensk otroke do 14 leta starosti.

V obstoječih varstveno vzgojnih ustanovah je zajetih le 12 178 otrok ali 2,7 % vseh otrok, starih do 14 let.

V posameznih okrajih je stanje tako²⁾:

Okraj	Ustanove	Zmogljivost	Oskrbovanci	Izrabljena zmogljivost v %
Celje	17	1 087	1 075	98,9
Gorica	14	697	753	108,0
Koper	21	1 022	755	75,8
Kranj	17	1 529	1 414	92,5
Ljubljana	61	4 608	4 141	89,9
Maribor	39	2 349	2 563	109,1
Murska Sobota	18	1 086	1 026	94,4
Novo mesto	11	424	431	101,6
S k u p a j	198	12 802	12 178	95,1

1) Izdelal Zvezni statistični zavod - 1958.

2) Iz popisa ustanov, 15. maja 1962.

Podatkov o tem, koliko šol je organiziralo tudi varstveno-vzgojno dejavnost in koliko je v tej zajetih šolarjev, nimamo. Predvideva pa se, da je poleg otrok, ki jih zajemajo varstveno-vzgojne ustanove vključenih v občasne oblike varstveno-vzgojne dejavnosti še okoli 10 % otrok starih do 14 leta.

Prehrana otrok ni zadovoljivo urejena. Čeprav imamo v večini šol mlečne kuhinje, ki dajejo malico 73 % vseh šolarjev, oziroma 76 % učencev osnovnih šol, pa dobi kosilo izven doma le 6,5 % šolskih otrok. Zato veliko otrok zaposlenih staršev nima rednih obrokov hrane ali vsaj ne ob pravem času, kar vpliva na njihovo zdravje in učne uspehe. Podatki o zdravstvenem stanju otrok, dobljeni s sistematičnimi pregledi, opozarjajo na slabo prehranjenost 10 % otrok in na motnje v rasti pri približno polovici šoloobveznih otrok predvsem zaradi neurejenih prehrambenih pogojev, v katerih živijo otroci.

Iz navedenih podatkov lahko povzamemo, da je v redno dnevno varstvo zajetih komaj okrog 10 % otrok zaposlenih staršev oziroma 72 otrok na 1000 zaposlenih žensk. To je nedvomno zelo malo, saj smo iz prejšnjih podatkov videli, da ima 40 % zaposlenih žensk otroke stare do 14 leta, ki so v času, ko so starši na delu, potrebni organiziranega otroškega varstva in urejene prehrane.

Vzrokov za tako neugodno stanje otroškega varstva in njegov počasen razvoj je več:

- Starši in občani v komuni in krajevni skupnosti doslej še niso dovolj delovali kot činitelj, ki bi se zavzemal za razširitev družbene materialne osnove organiziranega otroškega varstva. Kot proizvajalci in upravljalci niso postavljali teh vprašanj v ospredje v delovnih kolektivih, sindikalnih organizacijah, na delavskih svetih, na zboru proizvajalcev, v hišnih svetih, v krajevnih skupnostih, ljudskih odborih in drugod.

Družbena akcija za aktiviranje občanov za skupno reševanje teh problemov doslej ni bila dovolj uspešna, ker se je razvijala bolj v smeri družbenih prizadevanj za občana in čisto mimo njega. Premalo je bilo prizadevanj, da bi občan sam postal ustvarjalec vseh družbenih prizadevanj na področju skrbi za otroke.

Zato se dogaja, da tudi ekonomsko zmogljivi starši često niso pripravljeni materialno prispevati za družbeno vzgojo in varstvo svojih otrok, da občani v hišnih svetih in krajevnih skupnostih še vedno dajejo prednost gradnji garaž pred urejanjem prostorov za otroke, rušijo že urejene objekte za otroke, v novih stanovanjskih gradnjah pa jih ne predvidevajo. Pomanjkanje pobude in sodelovanja staršev in občanov se v razvoju otroškega varstva kaže tudi v tem, da se v krajevnih skupnostih še vse premalo razvijajo take oblike varstva, ki ustrezajo potrebam družin in njihovim materialnim pogojem. Tudi nekatere obstoječe otroške ustanove svoje dejavnosti še niso prilagodile potrebam okolja in so kljub evidentiranim podatkom o perečih potrebah po otroškem varstvu kapacitete nekaterih ustanov neizkoriščene.

- Krajevne skupnosti so bile organizacijsko, kadrovsko in materialno prešibke, da bi uspešno povezovale aktivnost in sredstva staršev in družbe ter tako po-

spešile razvoj otroškega varstva. Ljudski odbori in njihovi organi ter strokovne službe v komuni pa jim pri tem niso pomagali. To je bil vzrok, da so se krajevne skupnosti lotevale problemov enostransko in da niso razvijale takih oblik otroškega varstva, ki bi najbolj ustrezale potrebam in materialnim možnostim družin njihovega območja.

Zlasti pomanjkljivo je bilo sodelovanje med krajevno skupnostjo in šolo, ki bi morala zavzeti pomembno mesto pri reševanju varstveno vzgojne problematike svojega okoliša. Tovrstna dejavnost šol se doslej ni razvila predvsem zaradi materialnih pogojev, v katerih delujejo. Sedanje stanje v šolah je takšno, da dela v eni izmeni 373 osnovnih šol ali 33,1 % (to so vse niže organizirane šole na podeželju, kjer problemi dnevnega varstva niso tako pereči). V 44 osnovnih šolah v mestnih in industrijskih središčih dela 133 oddelkov s 3 870 učenci celo v tretji izmeni, vse ostale osnovne šole pa imajo dve izmeni. Na eno učilnico odpade v Sloveniji povprečno 47,4 učencev (normativ je 36). Poleg osnovnih prostorov za razredno učno delo ima 1 196 v letu 1961 popisanih šol samo 101 pionirsko sobo s knjižnico, 16 sob za mladinske organizacije, 37 prostorov za izvenšolsko delo, 30 sob za zdravstveno dejavnost, 705 mlečnih kuhinj, 113 obednic, 883 dvorišč, 484 igrišč, 168 telovadnic. Za razrede uporabljajo ca. 60 % prostorov, prvotno namenjenih za pouk posameznih predmetov.

Šole niso razvijale varstveno vzgojne dejavnosti tudi zaradi dosedanje usmerjenosti skoraj izključno na varstvene ustanove, kar ni vzpodbujalo šolskih kolektivov.

Ko so npr. v občini Ljubljana-Center konkretizirali sklepe ljudskega odbora, ki je poudaril tako vlogo šole, so ugotovili, da je mogoče v vsaki šoli razviti vse tiste oblike (pomoč pri učenju, prehrana, interesna zaposlitev itd.), ki zagotavljajo širšo skrb za šolarje, da pa je treba šole materialno in kadrovsko okrepiti. Pri ustvarjanju take materialne baze šol pa naj bi razen sklada za šolstvo sodelovali tudi drugi skladi, zlasti sklad za socialno dejavnost.

Večjo aktivnost krajevnih skupnosti pri razvijanju otroškega varstva je za vival tudi nepravilen odnos ljudskih odborov in njihovih služb do teh samoupravnih organov. Često so nanje prenašali naloge, ki bi jih morale reševati strokovne službe same, ali pa jim niso zagotavljali sredstev in ustrezne strokovne pomoči v akcijah, ki bi jih krajevne skupnosti ob sodelovanju občanov lahko izvršile celo bolje. To je bil vzrok, da so se krajevne skupnosti pretežno ukvarjale, če so se sploh, s socialno kurativnimi nalogami, a so pri tem zanemarile ustvarjanje materialne osnove za varstvo in vzgojo otrok. Zaradi take usmerjenosti se organi krajevnih skupnosti niso dovolj povezovali z občani in le redki so primeri, da bi imeli konkretne programe otroškega varstva in da bi jih uresničevali z njihovim neposrednim sodelovanjem.

V delovnih organizacijah prizadevanj za razvoj otroškega varstva niso imeli za nujen ukrep za povečanje storilnosti dela svojih proizvajalcev. Celo tam, kjer so kadrovske socialne službe v gospodarskih organizacijah ugotovile potrebo po

načrtnem reševanju problemov otroškega varstva, vodstva gospodarskih organizacij teh ugotovitev niso upoštevala. Le v redkih gospodarskih organizacijah so pokazali razumevanje za ta vprašanja, toda reševali so jih često na način, ki ni v skladu s konceptom družbene pomoči zaposlenim staršem (skrajševali so delovni čas, izmenjavali delovni čas s roditeljem itd.) in proizvajalcev ne sproščajo za uspešno sodelovanje v proizvodnji in upravljanju, obenem pa tak način ne zagotavlja učinkovitega varstva otrok.

Tudi sindikalne organizacije se niso dovolj zavzemale za te probleme in niso pridobivale in vzpodbujale proizvajalcev, da bi te aktivno vključili v reševanje teh vprašanj.

- Občinski ljudski odbori niso dovolj resno vzeli nalog, ki jim jih je glede otroškega varstva nakazala resolucija. Samo v 22 občinah so na sejah ljudskih odborov obravnavali resolucijo in razpravljali o problemih otroškega varstva na svojem območju, medtem ko v 44 občinah tega niso storili. Odnos ljudskih odborov do te dejavnosti se izraža tudi v družbenih planih, kjer zasledimo samo zelo splošne formulacije o razvoju te dejavnosti. Le redki pa so ljudski odbori, ki so predvidevali in konkretizirali svoje obveznosti, da povečajo materialne osnove otroškemu varstvu.

Lani je bilo sicer vloženih za investicije v dnevno varstvo otrok 226 milijonov dinarjev. Toda iz primerjave stanja z letom 1961 ugotavljamo, da se te zmogljivosti niso ustrezno povečale, kar govori za nesmotno vlaganje razpoložljivih sredstev. Temu je vzrok, ker v občinah še nimajo enotnih akcijskih programov, ki bi usmerjali razvoj otroškega varstva in bi temeljili seveda na realno ugotovljenih potrebah in materialnih možnostih posameznih komun. Ravno tako še ni koordinirane ga delovanja vseh samoupravnih organov in družbenih organizacij. Sveti za varstvo družine, ki bi najlažje povezovali vsa prizadevanja na tem področju v komuni, so bili preveč usmerjeni v socialno-kurativne naloge, umikali pa so se kompleksnemu obravnavanju družbene pomoči družini.

Uspešnejši razvoj otroškega varstva v komuni je ovirala tudi nerazvitost ustreznih strokovnih služb. Otroško varstvo se še vedno obravnava predvsem ob laičnem ugotavljanju in ocenjevanju potreb.

Strokovne službe - zdravstvene, socialne, prosvetne, urbanistične in druge - še ne pripravljajo in ne posredujejo ustrezne dokumentacije, ki bi služila za podlago dobremu in smotnemu programiranju otroškega varstva v komuni in krajevni skupnosti. Glede tega je zlasti pomanjkljivo delovanje zavodov za stanovanjsko izgradnjo in zavodov za urbanizem. V praksi se dogaja, da ideja o manjši stanovanjski površini, ki jo dopolnjujejo potrebni objekti, ni realizirana, in to najpogosteje prav na škodo objektov, prostorov in odprtih površin za potrebe otroškega varstva. S takim ravnanjem se odmika uresničitev ideje, da mora prostor za otroško varstvo postati sestavni del naselja. Tudi posamezni gradbeni načrti največkrat ne ustrezajo sodobnim potrebam družine in otroka, ker se izdelujejo po zastarelih normativih ali tujih vzorcih. Do teh napak prihaja predvsem zato, ker

zavodi za stanovanjsko izgradnjo in zavodi za urbanizem, kakor tudi gradbene revizijske komisije niso dovolj seznanjene z družbenimi prizadevanji za uspešen razvoj otroškega varstva in tudi niso neposredno udeležene v tej družbeni akciji.

II.

Da bi bolje razumeli aktualnost organiziranega otroškega varstva in nujnost družbenih prizadevanj za razvoj te dejavnosti je treba upoštevati, da se v procesu naglega industrijskega razvoja in pospešene urbanizacije hitro spreminja naša družina. Iz podatkov zadnjega popisa prebivalstva je razvidno, da šteje gospodinjstvo v naši republiki povprečno 3,48 članov. To pomeni, da družino večinoma tvorijo le še starši in otroci. V pogojih, ko skoraj ni več razširjene družine in ko se matere vse bolj vključujejo v družbeno proizvodnjo, rastejo potrebe po družbeni pomoči družini, zlasti v skrbi za varstvo in vzgojo otrok.

Glede na to se nam zdi potrebno v poročilu prikazati dinamiko in stopnjo zaposlenosti žensk (kar predstavlja sicer le en element, ki ga lahko podrobneje osvetlimo), kakor tudi njihov delež v strukturi aktivnega prebivalstva v naši republiki.

v 000¹⁾

Leto	Prebivalstvo		Aktivno prebivalstvo		% aktivnega ženskega prebivalstva		
	skupaj	ženske	skupaj	ženske	v skup. prebiv.	v ženskem prebiv.	v aktivnem prebiv.
1953	1 466	733	804	330	22,2	45,0	41,1
1961	1 592	831	892	380	23,0	45,7	42,6
Ind.	108,8	113,2	111,0	115,0			

Pomembnost te spremembe postane še bolj nazoma ob primerjavi indeksnih pokazateljev porasta posameznih kategorij. Le-ti namreč povedo, da se je aktivnost celotnega prebivalstva v tem razdobju dvignila za približno 11 %, aktivnost ženskega prebivalstva pa se je povečala kar za 15 %.

Še mnogo bolj sugestivno sliko o tem procesu nam nudijo podatki o gibanju zaposlenosti v istem razdobju:

1) Navajamo samo podatke za razdobje 1953 - 1961. To iz dveh razlogov:

- ker nam gre predvsem za ugotovitev današnjega stanja in nam za ilustracijo tega podatki navedenega razdobja zadoščajo;
- ker podatki prejšnjih popisov prebivalstva temelje na metodološko drugačni definiciji aktivnega prebivalstva in niso primerljivi z letom 1953 in 1961.

Leto	Zaposleni		Indeks		% žensk
	skupaj	ženske	skupaj	ženske	
1953	304	96	100	100	31,7
1961	494	181	162	189	36,6

Kot je razvidno, sta tako obseg skupne zaposlenosti kot obseg zaposlenosti žensk naraščala v tem obdobju nekajkrat hitreje kot obseg gospodarske aktivnosti istih kategorij, kar pomeni, da smo v navedenem razdobju v družbenem sektorju gospodarstva (to je predvsem v neagramih dejavnostih) zaposlili več kot trikrat naraven prirast v delovno generacijo. Tabela zelo jasno kaže, da je obseg ženske zaposlenosti naraščal še mnogo hitreje od obsega skupne zaposlenosti, saj je bilo od vseh novo zaposlenih skorajda polovico žensk. Tendenco vedno močnejšega zaposlovanja ženskega prebivalstva nam še izraziteje potrjujejo podatki o gibanju zaposlenosti v letu 1962, ki kažejo, da je bilo od celotnega števila 6 547 na novo zaposlenih oseb 5 393 ali ca 80 % žensk.

Že ti skopi podatki nam povsem jasno govore o pomembni vlogi, ki jo ima žensko prebivalstvo v strukturi delovne sile v naši republiki. Jasno je, da sta današnje stanje in tendenca vse močnejše relativne udeležbe žensk v strukturi naše delovne sile rezultat procesa, ki so ga v danih demografskih pogojih in v okviru zavestne družbene ekonomske politike izoblikovale objektivne zakonitosti pospešenega gospodarskega razvoja. Natančnejša analiza intenzivnosti tega procesa oziroma stopnje odvisnosti med obsegom zaposlenosti in gospodarsko razvitostjo, bi presejala namen in cilj te informacije. To še toliko bolj, ker že primerjava najsplošnejših indikatorjev gospodarske razvitosti, to je strukturnih deležev osnovnih skupin gospodarske aktivnosti in obsega ženske zaposlenosti v celoti potrjuje tesno korelacijsko vez med obema pojavoma.

Spremembe strukturnih deležev aktivnega prebivalstva ter odgovarjajoče spremembe odstotnih deležev pa so razvidne iz tegale pregleda:

Leto	Primarne dejavnosti		Sekundarne dejavnosti		Terciarnne dejavnosti	
	strukturni delež	odstotek žensk	strukturni delež	odstotek žensk	strukturni delež	odstotek žensk
1953	50,6	48,5	27,1	25,3	22,3	34,1
1961	33,7	49,0	32,7	32,7	33,6	46,2

1) Podatki o zaposlenosti temeljijo na tako imenovani kategoriji "aktivnih zavarovancev". Le-ta je nekoliko širša kot kategorije zaposlenih prebivalcev po uradni statistični metodologiji, saj ne glede na obsežnejše in natančnejše registriranje zaposlenih vsebuje tudi tako imenovane "osebe z individualnimi prejemki" (upokojenci, štipendisti, rentniki itd.).

Kot vidimo, predstavlja žensko prebivalstvo že skorajda polovico zaposlene delovne sile v terciarnih dejavnostih. Zelo opazen je tudi porast ženske zaposlenosti v sekundarnih gospodarskih dejavnostih. To nam kaže, da vzporedno z vse večjo modernizacijo in mehanizacijo proizvodnih sredstev, s sodobnejšo organizacijo in specializacijo tehnoloških postopkov ter z vse večjo interno delitvijo dela ženska delovna sila v vse večji meri prodira tudi v vrste industrijskih proizvajalcev. Še nazomeje nam to kažejo tabele I, II in III, ki vsebujejo natančne podatke o gibanju zaposlenosti v letih 1955 do 1962.

Ti podatki nam kažejo:

- da raste udeležbeni odstotek žena izredno močno in kontinuirano skozi vsa leta (tabela I in II);
- da je stopnja rasti ženske zaposlenosti sicer močno različna od panoge do panoge oziroma od stroke do stroke, vendar dosledno v vseh panogah in dejavnostih višja od stopnje rasti skupne zaposlenosti (celo v tistih industrijskih strokah, ki veljajo kot izključno "moške" - tabela II);
- da to ni pojav, ki bi bil specifičen samo v republiškem povprečju ali v posameznih najbolj razvitih regionalnih območjih, temveč je karakterističen prav za vse okraje naše republike (tabela III).

Vse to nam nedvomno priča, da to ni pojav, pogojen s kakšnimi trenutnimi gospodarskimi ali izven gospodarskimi vplivi, temveč pojav, ki je tesno povezan in objektivno pogojen s progresivnim razvojem oziroma današnjim in v prihodnje ekonomike, pojav, s katerim bomo vedno v večji meri morali računati tudi v bodoče.

Zaposlovanje žensk mora zato postati eden od elementov, s katerimi mora računati naša tekoča, kakor tudi perspektivna ekonomska politika in to na vseh različnih področjih, ki jih celovito in skladno reševanje tega vprašanja zahteva. Tu mislimo kakovostno in strukturo ustrezajoče delovne sposobnosti že zaposlene, še bolj pa perspektivno potrebne ženske delovne sile, kakor tudi materialne pogoje, ki jih mora komunalna skupnost ustvariti, če hoče uspešno razrešiti osnovni konflikt med gospodarsko in družbeno aktivnostjo zaposlenih žensk in njihovo obremenitvijo v individualnem gospodinjstvu.

III.

Če upoštevamo dinamiko zaposlovanja žensk in spremembe, ki s tem nastajajo v družini ter jo primerjamo z razvojem otroškega varstva, se nam trditve o zaostajanju tega področja pokaže v še ostrejši luči. V zadnjih osmih letih se je zaposlilo na leto okrog 10.000 žensk, medtem ko so se v istem času zmogljivosti otroškega varstva povečale le za približno 700 mest. Najbolj občutimo pomanjkanje vseh oblik otroškega varstva v industrijskih središčih in mestih, kjer je med zaposlenimi velik odstotek žensk (v treh občinah nad 50 %, v 17 občinah blizu 50 %, in v 33 občinah med 30 in 40 %).

V zvezi z vsem navedenim lahko trdimo, da nerazvito otroško varstvo ogroža zdrav in vsestranski razvoj otrok ter povzroča mnogo akutnih socialnih in vzgojnih problemov, ki često zapuščajo nepopravljive posledice;

- močno zavira družbena prizadevanja za povečanje produktivnosti, saj neposredno vpliva na smotno poklicno usmeritev ženske delovne sile, na strokovno usposabljanje in delovne uspehe že zaposlenih žensk, zlasti mater, in povzroča njihovo izostajanje iz proizvodnje.

Da bi v bodoče uspešneje tekla družbena akcija za uresničevanje načel resolucije o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu in da bi hitreje rasla družbena materialna osnova za razširitev te dejavnosti, bi bilo treba upoštevati:

- Da je razvito otroško varstvo za posameznika - proizvajalca in upravljalca in za družino pogoj, da neovirano razvije svoje delovne sposobnosti in tako čimveč prispeva za povečanje produktivnosti in za nadaljnjo rast individualnega in družbenega standarda.

Krajevna skupnost daje največ možnosti, da v njenem okviru starši in občani združeno uresničujejo tiste oblike otroškega varstva, ki bodo v vsakem konkretnem primeru najbolj ustrezale potrebam in materialnim možnostim. Ta dejavnost mora dobiti ustrezno mesto v njihovih statutih.

V teh prizadevanjih ima pomembno vlogo šola, ki bi morala skupno z otroško ustanovo postati žarišče vzgojno varstvene dejavnosti v krajevni skupnosti, hkrati pa v povezanosti z družino in drugimi institucijami ter organizacijami uresničevati skupno skrb za otroke. Pri tem seveda bi morala upoštevati vse tiste oblike, ki bodo najhitreje in brez šablone zagotavljale otrokom vseh starostnih skupin pogoje za zdrav razvoj in vzgojo, jim širile in poglobljale obzorje, razvijale njihova nagnjenja in sposobnosti ter jih vključevale v otroško družabno življenje. V ta namen bi morali okrepiti materialno osnovo šolnjih konkretno usposobiti za širšo dejavnost.

- Da razvijanje otroškega varstva pomeni za delovno organizacijo in komuno interes in obveznost, ker staršem proizvajalcem in občanom omogoča, da se v celoti angažirajo na delovnem mestu in v upravljanju, kar zagotavlja za bodočnost zdrav telesni in duševni razvoj novih generacij. Zato so delovne organizacije in komune dolžne podpirati starše, ki se združujejo v krajevnih skupnostih z namenom, da bi svojim otrokom zagotovili potrebno varstvo in vzgojo.

Statuti in družbeni plani komun naj bi obravnavali otroško varstvo in v finančnem načrtu konkretizirali svoje materialne obveznosti. Podlaga za to naj bi bil program razvoja otroškega varstva v komuni, program, ki bi izhajal iz sedanjega stanja in potreb in ki bi temeljil na materialnih možnostih delovnih organizacij, komune in staršev ter zajemal hkrati vse oblike otroškega varstva. Programi naj bi predvidevali tudi družbene obveznosti za kritje materialnih potreb, ki naj omogočijo nemoteno delovanje vseh oblik otroškega varstva in zagotovijo otrokom, da bodo deležni

potrebne družbene skrbi. V politiki komune je treba doseči, da se bodo te naloge realizirale v krajevnih skupnostih.

Uresničevanje takega enotnega programa naj postane v okviru občinskega družbenega plana naloga vseh tistih organov in služb, ki v kakršnikoli obliki lahko prispevajo k temu. Zaradi boljše koordinacije dela med njimi je potrebno, da se s posebnim organom zagotovi stalno vsklajevanje dela.

- Da je danes najbolj pereča naloga v zvezi s harmoničnim in načrtnim razvojem otroškega varstva dosledno in smotno izkoriščanje strokovnih služb - predvsem urbanistične, pedagoške, zdravstvene in socialne in tudi večja skrb, da bi se te službe povezovale in usposobile za učinkovito delovanje.

Občinski program razvoja otroškega varstva je lahko kvaliteten le, če je pripravljen tako, da predstavlja sestavni del urbanistične dokumentacije v okviru urbanističnega plana. Izhaja naj iz analize sedanjega stanja ter upošteva higienske, pedagoške, prehranske in tehnične normative. Pri tem pa naj se izogiba mehanični uporabi tujih ali zastarelih normativov ter z vso prožnostjo upošteva nove družbene pojave in nova znanstvena dognanja ter tehnične izsledke. Da bi prišli do takih programov je predvsem potrebno pri stanovanjski graditvi uveljaviti načelo, da je vsaka stanovanjska zgradba del krajevne skupnosti - organiziranega naselja in, da je treba naselju obvezno zagotoviti prostor ne le za konvencionalne komunalne službe, marveč tudi za sodobne oblike družbenih služb, med katerimi je otroško varstvo na prvem mestu.

- Da je treba na področju varstveno-vzgojnih dejavnosti tudi v bodoče uveljavljati načelo dohodka in družbenega upravljanja, ker zagotavlja boljše gospodarjenje z družbenimi sredstvi in sredstvi staršev ter omogoča večji vpliv delovnih kolektivov, posameznih ustanov in staršev na reševanje konkretnih vprašanj, ki se pojavljajo v vsakdanji skrbi za otroka.

To pomočilo ima namen vzpodbuditi vse činitelje, na katere je bila naslovljena resolucija, da bi se načela resoluci je hitreje uresničevala.

Taka izhodišča in naloge pri vodenju politike otroškega varstva utemeljuje tudi družbeni plan LRS Slovenije za leto 1963.

Sekretar
Sveta za šolstvo LRS
Boris Lipužič l.r.

Predsednik
Sveta za socialno varstvo LRS:
Ada Krivic l.r.

E K S P O Z E

tov. Ade Krivic, člana Izvršnega sveta, v skupščini

Izvršni svet je predložil Ljudski skupščini poročilo o izvajanju resolucije o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu ter osnutek priporočila občinskim ljudskim odborom, krajevnim skupnostim, gospodarskim in družbenim organizacijam.

Te materiale so doslej že obravnavali ustrezni skupščinski odbori in soglašali z njihovo vsebino.

Izredno plodna in kvalitetna je bila razprava na skupni seji odbora za zdravstvo in socialno politiko in odbora za prosveto in kulturo Republiškega zbora. Na tej seji je bilo navzočih čez 60 povabljenih predstavnikov republiških organov in vodstev organizacij, predstavnikov občin in krajevnih skupnosti, zavodov, družbenih in gospodarskih organizacij ter varstveno vzgojnih ustanov in šol in njihovih organov samoupravljanja. To so predvsem vsi tisti družbeni činitelji, ki so v preteklem obdobju sodelovali v tej ali oni obliki pri izvajanju resolucije o otroškem varstvu in prispevali k skupni oceni tega stanja, ki ga vsebuje predloženo poročilo, katerega sta Izvršnemu svetu predložila svet za socialno varstvo in svet za šolstvo LRS.

Poročilo se omejuje le na osnovne značilnosti določenih pozitivnih premikov na tem področju, navaja subjektivne in objektivne vzroke in okoliščine prepočasnega splošnega razvoja ter naloge in nekatere ukrepe za bodoče družbeno delo.

Praksa poldrugega leta, omenjene razprave na skupščinskih odborih, številni prispevki in razprave v revijah, časopisih, diskusije v družbenih organizacijah, na občinskih posvetovanjih in občinskih skupščinah ter drugod so nedvomno potrdile, da je bilo priporočilo naše ljudske skupščine močna vzpodbuda vsem ustreznim družbenim delavcem in institucijam za razvijanje nadaljnje iniciative pri iskanju adekvatnih rešitev. Na terenu so naredili mnogo analiz ter v praksi preizkusili najrazličnejše oblike, ki bolj ali manj ustrezajo pogojem in možnostim določenega območja in ki prispevajo k odstranjevanju objektivnih in subjektivnih ovir za hitrejše reševanje prečih problemov otroškega varstva.

Načela in smernice naše skupščinske resolucije so se ustvarjalno preverjale v praksi na raznih območjih in v zelo različnih pogojih.

Dosežen je bil znaten napredek, saj so se pokazale kot uspešne nove metode in oblike na območjih komun, v okviru delovanja šol, stanovanjskih skupnosti, tovam, zadrug ter organizacij in društev.

Kljub doseženim rezultatom in dragocenim izkušnjam, ki so jih dali preteklo leto in meseci, pa moramo ugotoviti, da reševanje zapletenih vprašanj otroškega var-

stva marsikje precej zaostaja za potrebami ne le prizadetih otrok, mater in družin, ampak postaja širši družbeni problem, ki ima lahko tudi težje zdravstvene, vzgojne, socialne pa tudi v nemajhni meri ekonomske posledice, če ne bi storili vsega, da rešimo nekatera ključna vprašanja s področja skrbi za otroke, zaposlene matere ter ogrožene družine.

Na osnovi doseženih izkušenj in potrditve prakse, gremo sedaj lahko v bolj smele sklepe in odločnejše akcije, ki bodo terjale seveda tudi povečane napore strokovnih služb komun, predpostavljale kompleksnejše analize stanja, smotnejše planiranje cenejših objektov ter skrbnejše zbiranje in trošenje sredstev, kakor tudi pospešeno šolanje ustreznih vzgojiteljskih kadrov.

. . .

Dovolite mi, tovariši in tovarišice ljudski poslanci, da povzamem iz dosedanjih širokih razprav le bistvene momente, ki so prišli v tem času do izraza ob konkretizaciji splošnih načel resolucije.

Družbena skrb za otroke in mlado generacijo, ki je brez dvoma eminentno družbeno vprašanje in mu mora družba posvečati vso potrebno pozornost, je v tem času porasla in se obogatila predvsem s tem, da se je približala občanu in razvijala take oblike, ki so vedno bližje potrebam, pogojem in razmeram, v katerih živinaša današnja družina, mati in otrok. Pri tem izhaja vedno bolj iz potreb in materialnih možnosti določenega okolja in z vidika kompleksnega ter načrtnega reševanja družbene skrbi za otroke, mladino in zaposlene starše.

V pojem varstva vedno bolj vključujemo poleg prvenstvene skrbi za predšolskega otroka že tudi šolarja, saj je teh preko 50 % v strukturi vseh otrok v Sloveniji. V zvezi s tem je treba proučiti in oceniti za tovrstno vzgojno dejavnost primerno oblike, predvsem v okviru šole, in vzgojiti ustrezni kader, če hočemo, da pride do polnega izraza samoiniciativa in ustvarjalnost šolske mladine, saj le-ta ne potrebuje več varstva v tem smislu kot predšolski otrok.

Za seboj imamo prve poizkuse nekaterih sicer bolj razvitih komun v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kočevju in drugod, ki problematiko družbene skrbi za otroke oziroma otroško varstvo tretirajo že v vsej njeni kompleksnosti in širini. Vprašanje varstva in vzgoje otrok, še posebej otrok zaposlenih staršev, ne rešujejo več zgolj iz socialno-vzgojnega in zdravstvenega vidika, torej ožje domene odgovarjajočih družbenih služb in družbenih organizacij, ki imajo to dejavnost v svojem programu, temveč je to zanje tudi sestavni del naše ekonomike in bodočega družbenega razvoja, saj vpliva rešitev teh vprašanj na zaposlovanje in storilnost staršev, olajšuje njihov strokovni razvoj, dopolnilno šolanje ter pridobivanje kvalifikacij.

Posvetovanja v okrajnem in občinskem merilu, ki so bila v preteklem letu, so opozorila na številna nerešena socialno-zdravstvena vprašanja naše mladine, ki zahtevajo, da nujno okrepimo preventivno delo na teh področjih, kar je za nadaljnji

razvoj otrok neobhodno, za družbo in starše pa ugodneje in, če hočete, rentabilneje, kot kasnejše večje investicije v izvajanju kurative na tem področju.

Zlasti je ponekod zaskrbljujoče zdravstveno stanje predšolskih in šolskih otrok, kar je predvsem posledica neurejene prehrane, ker pouk v šoli zaradi izmen ni vsklajen s turnusi dela zaposlene matere in očeta, dodatna prehrana otrok v šolskih kuhinjah pa še ni dovolj urejena, nadalje zaradi neustreznega oziroma majhnega šolskega prostora, pomanjkanja telovadnic in drugih prostorov za rekreacijo otrok in mladine.

V zaostreni obliki se postavlja danes vprašanje izvajanja evidence in kategorizacije otrok, prizadetih v svojem telesnem in duševnem razvoju in ustvarjanja potrebne materialne baze za odgovarjajoče vzgojne in varstvene institucije, kot to nakazuje zakon o posebnem šolstvu, da bi s tem omogočili tej mladini redno šolanje in rehabilitacijo.

Dalje so udeleženci na teh sestankih opozarjali na probleme socialno ogroženih otrok in mladine, pojave iztirjenosti, ekscesov ter mladinskega prestopništva in zopet na nujno potrebno izvajanje sodobnih, družbenih vzgojnih ukrepov za sanacijo teh otrok. Ti pojavi sicer niso zaskrbljujoči glede števila, pač pa pomeni vsak posamezen primer zahteven, drag in dolgotrajen postopek.

Eno najtežjih vprašanj pa predstavljajo trenutno dojenčki, ki jih je sicer malo, vendar glede na današnjo strukturo naše družine, ki jo tvorijo le še starši in otroci, dokaj zahtevno vprašanje. Specialne ustanove za otroke do 2 let so brez dvoma silno drage in zahtevne tako za starše kot za družbo. Hkrati pa tudi iz objektivnih in naravnih razlogov ne morejo dati ustreznih vzgojnih in zdravstvenih rezultatov. V razpravi smo slišali predlog, naj bi v prihodnje v glavnem reševali probleme varstva otrok do 2 let starosti individualno, kar je najbrž res najboljša rešitev ne samo glede na finančne razloge, ampak tudi iz aspekta reševanja osnovnih vzgojnih in zdravstvenih vprašanj.

Podobno je tudi z razvijanjem prepotrebne oblike službe hišne nege v primeru bolezni otrok ali matere same, kar vse vpliva na številne izostanke zaposlenih mater z deža. Vprašanje družbene pomoči materam samohranilkam, zlasti tistim, ki imajo več otrok, bi morali v bodoče odločneje in širše postaviti na dnevni red ter zagotoviti tem materam dokaj večjo materialno in vzgojno pomoč, kot jo večinoma sedaj dobivajo.

Podatki o zdravstvenem stanju šolskih in predšolskih otrok, kakor tudi slabo in nezadostno reševanje socialnih vprašanj nas opozarjajo z vso resnostjo, kako je ogrožen njihov normalni razvoj in kakšne nepopravljive posledice pušča to pri telesnem oblikovanju in duševni rasti mlade generacije. V tej luči se nam postavljajo sicer znani problemi naglega tempa današnjega družbenega dogajanja pri nas, sprememb v sodobni družini, dinamiki zaposlovanja žensk, predvsem mater, problemi stanovanjske in komunalne izgradnje, pomanjkljivo razvite družbene službe in uslužnostne dejavnosti, ki predstavljajo nujno pomoč družini, nadalje resno zaostajanje v krepitvi šolske materialne baze, zlasti šolskega prostora in

telovadnic, nezadostno razvite zdravstvene in socialne preventivne službe in problemi hitrejšega formiranja ustreznih profilov preventivnih strokovnih delavcev za ta področja. Vse to se posredno odraža na pogojih, v katerih žive naše družine in v katerih se razvijajo in oblikujejo naši otroci in mladina.

S tega aspekta kompleksnosti otroškega varstva so nekatere komune pri nas, predvsem tiste, ki imajo bolj razvite odgovarjajoče strokovne službe in razpolagajo vsaj z delno strokovno dokumentacijo za to področje, v preteklem obdobju začele bolj načrtno in sistematično pristopati k tem vprašanjem.

Nekatere občine v Ljubljani in Mariboru, pa tudi drugod, izdelujejo že plan razvoja otroškega varstva za daljše obdobje. V svojih akcijskih programih, ki so jih sprejeli občinski ljudski odbori s sodelovanjem vseh gospodarskih, strokovnih in družbenih činiteljev, predvidevajo združevanje določenih sredstev komune, gospodarskih organizacij, socialnega zavarovanja ter del stanovanjskega, šolskega, socialnega sklada in drugih virov, določajo prioritetni red ter povezanost in vsklajenost reševanja teh vprašanj s celotnim gospodarskim in komunalnim razvojem občine.

Pri tem izhajajo iz danih pogojev in dejstva, da smo se v preteklem razdobju vse preveč orientirali izključno le na velike varstvene vzgojne ustanove, za katere pa je praksa pokazala, da zadoščajo le posamezne v večjih mestih in industrijskih centrih, dočim je treba sedaj vezati veliko število najrazličnejših oblik malih ustanov v stanovanjskih blokih in sredi starega mestnega naselja, ker je njihova lokacija bolj ugodna in primerna, ker je blizu otrokovemu domu, režijsko so pa manj zahtevne prav zato, ker so vezane na večjo, popolno varstveno vzgojno ustanovo in zato pristopnejše vsem staršem, predvsem nekvalificiranim delavkam in materam samohranilkam z manjšimi osebnimi dohodki. Hkrati pa so tu z zdravstvenega kakor tudi z vzgojnega aspekta za otroke ugodnejši pogoji. Današnjim pogojem bi verjetno najbolj ustrezale majhne ustanove za 15 do 20 otrok.

Večina predšolskih ustanov - vrtcev je v tem času že prerasla v tako imenovane kombinirane varstvene vzgojne ustanove, ki sicer zajemajo večinoma predšolske otroke, so se pa že odprle navzven, povezale s svojo okolico in razvijajo pester program za vse otroke svojega okoliša. Lepi uspehi nekaterih šol, ki že razvijajo razne varstvene vzgojne dejavnosti za svoje šolarje, dokazujejo, da so prav s tem, da so poleg dodatne prehrane otrok organizirale še pomoč pri učenju, razvijale interesne dejavnosti v prostem času teh otrok, zajele večkrat prav tisti krog otrok iz neurejenih stanovanjskih in družinskih razmer ter so izredno vzpodbuden primer učinkovitosti in pomembnosti šole pri reševanju te problematike.

Pogoj za razširjeno varstveno vzgojno dejavnost šole pa so materialne možnosti in potreben profil kadra za to dejavnost, predvsem pa čimprejšnja odprava vsaj tretje izmene pouka na naših šolah! Ta problem je pereč predvsem v mestih in industrijskih centrih in povzroča veliko vzgojno in splošno družbeno škodo.

Orientacija, da je treba otroško varstvo obravnavati kompleksno, vpliva na orga-

nizacijsko strukturo in pospešuje razvoj raznih oblik otroškega varstva, ki ustrežajo starostni dobi otroka in mladine ter so prilagojene potrebam in možnostim družine in okolja.

Od večjih in manjših varstvenih vzgojnih ustanov v komuni ter v stanovanjskih blokih do posameznih sob, urejenih dvorišč, večjih otroških igrišč, zelenih površin, kopališč, baz za zimovanja in letovanja ter za športno in rekreacijsko udejstvovanje mladine, dalje do prostorov ob šoli, od šolskih kuhinj, delavnic, telovadnic, pionirskih sob, centrov za estetsko vzgojo, mladinskih klubov, pa vse do raznih oblik varovanja otrok v posameznih družinah - vse to predstavlja že pester, razgiban, kombiniran sistem otroškega varstva v krajevni skupnosti.

Na ta način seveda še niso izkoriščene že vse obstoječe možnosti raznih improviziranih prostorov pri podjetjih in drugod, ki bi lahko za nekaj ur na dan ali na teden pomagali reševati pereč problem pomanjkanja možnosti zlasti za sodobnejše in živahnije udejstvovanje predvsem naše doraščajoče mladine.

Tako že v sedanjih razmerah postajata varstvena vzgojna ustanova in šola žarišče in center za varstveno vzgojno dejavnost, ki skušata razviti novo vsebino varstvene vzgojne dejavnosti, ki bo primernejša za otroke raznih starosti, ki bo prilagojena potrebam družine, zaposlenih staršev in ki bo odgovarjala osnovnim pogojem svojega okolja. S tem prihajajo v polni meri do izraza vse napredne in vzgojne učne ter samoupravne tendence nove reformirane šole; ustvarjajo se nove možnosti za pospeševanje izvenšolske in interesne dejavnosti šol ter za njihovo adekvatno vzgojno in materialno povezovanje z okoljem.

Menim, da je koncept širokega sistema otroškega varstva, kot ga je nakazala resolucija, v svoji osnovi pri nas sedaj izdelan in soočen z vsakodnevno stvarnostjo naših družin in z vso pestrostjo življenja na območju krajevne skupnosti.

Drugi del tega vprašanja pa je financiranje, širjenje materialne baze ter uvajanje principa delitve dohodka tudi na področje otroškega varstva. Družbeno samoupravljanje in osamosvajanje raznih oblik otroškega varstva je lahko dobilo širši polet in našlo svoje mesto in vsebino dela prav ob uvajanju splošnega načela dohodka.

Ta proces pa je spremljala, podobno kot na drugih področjih družbenih služb, vrsta težav, skepsa, nerazumevanje, neuspela pretiravanja in poskusi ter najrazličnejše prakticistične administrativne tendence. Ti pojavi so brez dvoma resno ovirali iskanje ustreznih rešitev in realizacijo splošnih načel tega principa v specialnih pogojih otroškega varstva.

Dejstvo, da je polovica varstvenih ustanov že sprejela pravila in pravilnike ter začela izvajati nagrajevanje po vložnem delu, je garancija, da se bodo z večjo pomočjo tem kolektivom postopoma našle ustrezne rešitve in bolj objektivizirana merila oziroma demokratičen način ocenjevanja.

Vidne posledice prehoda na ekonomsko financiranje se neposredno odražajo v boljšem gospodarjenju z razpoložljivimi sredstvi ter skrbnejšem planiranju. Re-

alnejši in bolj kritično ocenjevanje možnosti, s katerimi razpolaga skupnost v komuni, gospodarski organizaciji in krajevni skupnosti, združevanje sredstev in iskanje rezerv, vključevanje cenejših oblik v okviru že obstoječega varstvenega vzgojnega omrežja predvsem pa ustvarjanje pogojev za razvijanje varstvene vzgojne dejavnosti na šolah, daje nade za uspešnejše reševanje nakazane pereče problematike v prihodnje.

Dose danje izkušnje ob uvajanju ekonomske cene v varstvenih vzgojnih ustanovah, ki je pogoj za samostojnost in dobro gospodarjenje teh institucij, dalje uveljavljanje načela, da sta dolžni za otroke skrbeti družba in starši in da je treba iskati pravilno participacijo obveznosti za vzdrževanje raznih oblik otroškega varstva iz družbenih virov in prispevka staršev, dokazujejo, da smo šele na začetku tega dela. Vendar pa že dosedanja praksa dokazuje, da ni pravilno pretirano obremenjevati s prevelikimi prispevki starše, zlasti pa matere samohranilke in socialno ogrožene ali večje družine.

Prav ta vprašanja zahtevajo tehtno ekonomsko proučitev in izdelavo odgovornejših meril v skladu s krajevnimi razmerami in odnosi delitve dohodka med komuno, delovno organizacijo in krajevno skupnostjo, kakor tudi v okviru delovnih organizacij samih. Prav neproučenost in nejasnost glede formiranja virov in družbenih skladov za financiranje in investicije otroškega varstva ter neizdelan sistem sofinanciranja, predvsem iz sredstev socialnega zavarovanja in gospodarskih organizacij v komuni, so vzrok, da se doslej sorazmerno velika sredstva, ki jih družba odvaža za otroško varstvo, često izkotiščajo nesmotno. Odtod tudi zastarele tendence, da naj se za financiranje otroškega varstva ohtani proračunski administrativni način, na drugi strani pa težnja za formiranje novih, obveznih, samostojnih skladov za otroško varstvo v komuni izven že obstoječih skladov za šolstvo, socialno varstvo, socialno zavarovanje in drugih.

Pred odgovornimi činitelji v komuni je trenutno najtežja naloga razširiti družbeno materialno bazo in druge pogoje za razvoj otroškega varstva, tj. pospeševati družbene sklade za dotiranje varstva, vzgoje in šolanja otrok ter mladine, kar je brez dvoma osnovna naloga družbe kot celote.

Pri tem ne gre le za večja investicijska in druga materialna vlaganja, temveč tudi za preudarnojše gospodarjenje s temi sredstvi, ki jih družba v tej ali oni obliki že daje kot prispevek družini v skrbni za otroke.

Pri razčiščevanju teh vprašanj je bila že doslej izrednega pomena vloga gospodarskih organizacij, ki vsa ta leta prispevajo znaten delež v te namene, vendar pa tako organi delavskega samoupravljanja kot tudi sindikalne organizacije vse premalo posegajo izven območja podjetij pri soočanju za smotno gospodarjenje s temi sredstvi in pospeševanju takega otroškega varstva, ki bo dejansko v pomoč proizvajalcem in jih bo razbremenilo dnevnih skrbi za otroke in s tem omogočilo doseči večjo storilnost in kvaliteto njihovega dela na delovnem mestu, kakor tudi njihovo ustrezno vključevanje v družbeno življenje.

Prav ta aspekt je doslej prišel v vsakodnevni politiki naših delovnih organiza-

ej še premalo do izraza, kar je tudi bistveni razlog, da so proizvajalci, ki so obenem tudi upravljalci splošnih družbenih dobrin, tako v podjetju samem kakor v okviru komune prav na probleme otroškega varstva gledali večkrat vse preveč le kot na ožja vprašanja nekaterih družbenih služb, družbenih organizacij oziroma v podjetju zaposlenih staršev samih, ne pa kot na širše družbeno vprašanje, ki mora ostvariti osnovne pogoje za normalni razvoj naših otrok in mladine, kar pa je pomembno predvsem zato, da zagotovimo zdrav razvoj naše družbe v prihodnje.

Diskusija v skupščinskih odborih je pokazala, da so večje materialne in neizkoriščene rezerve še v skladih socialnega zavarovanja, ki jih le ponekod uspešno mobilizirajo za namene preventive - otroškega varstva.

Tako tu, kakor na drugih področjih je seveda največ odvisno od aktivnosti družbenih delavcev, posebno mater in žensk, da sodelujejo v vseh organih samoupravljanja, zlasti socialnega zavarovanja, družbenih skladov, v šolskih svetih, centrih za socialno delo, kot socialni, vzgojni, zdravstveni in drugi delavci pri izdelavi bodočih statutov komun, krajevnih skupnosti in delovnih organizacij.

Osnova za solidno in uspešno delo v prihodnje pa mora biti bolj kot doslej, če hočemo biti prepričljivi in če hočemo zmanjšati napake in pretiravanja, zmanstveno obravnavanje problematike, analize in študije. V tem smislu bi morali bolj dosledno angažirati naše znanstvene institucije in strokovni kader. Tu smo sicer storili v zadnjih letih prve korake tako, da so razpisane prve študije s tega področja, npr.: študija o metodologiji planiranja otroškega varstva v komuni, ki jo pripravlja centralni zavod za napredek gospodarstva, ali pa študije, ki jih izdelujejo urbanistični inštitut, sociološki inštitut, kriminološki inštitut in nekatere druge institucije.

Tudi urbanistične službe so doslej dostikrat planirale nova naselja brez zadostnega upoštevanja novih potreb varstva predšolskih otrok in možnosti za izvenšolsko organizirano in neorganizirano življenje otrok in mladine v naselju.

To je bila deloma posledica stiske z materialnimi sredstvi, deloma pa tudi tega, da niso bili razjasnjeni splošni koncepti in da ni bilo perspektivne orientacije.

Dosedanje izkušnje kažejo zelo nazorno, da so doseženi vzpodbudni rezultati povsem tam, kjer so delali koordinirano najrazličnejši družbeni faktorji ter tam, kjer so razumeli, da na današnji stopnji razvoja niso pglavilni predpisi ali določena toga stališča, temveč pospeševanje široke iniciative občanov, staršev, družbenih in delovnih organizacij ter razvoj samoupravljanja ustreznih otroških ustanov, šol, krajevnih skupnosti ter občinskih družbenih organov. Taka široka in koordinirana iniciativa je že doslej ponekod našla dragocene kadrovske in materialne rezerve, ki bi sicer ostale neizkoriščene.

Vendar pa želim poudariti, da pa tudi marsikje take iniciative niso dovolj podprli z materialne strani ustrezní strokovni in predstavníški organi občin. To pa je pravzaprav njihova glavna naloga. Ta mora v prihodnje najti ustrenejši odraz v

vsakoletnih družbenih planih in določbah statutov občine, delovne organizacije ter krajevne skupnosti.

V tej zvezi je potrebno poudariti sedanje in bodočo vlogo krajevnih skupnosti, posebno v mestih. Te bodo morale v prihodnje skupno z družbenimi organizacijami, zlasti z društvom prijateljev mladine in konferenco za družbeno aktivnost žensk nositi največjo težo splošne družbene odgovornosti in s tem skrb za pravilno usmerjanje in koordiniranje vseh institucij in služb, ki so namenjene otroku, mladini in zaposlenim staršem. To pa ne pomeni, da bi se kakorkoli smela zmanjševati odgovornost, samostojnost in samoiniciativa varstveno vzgojnih ustanov, šol, zdravstvenih institucij, socialnih centrov, samoupravnih organov socialnega zavarovanja in drugih, ki prevzemajo skrb za razne vidike pomoči družini, materi in otroku.

Koordinacija dela na področju družbene skrbi za otroke tako v okviru krajevne skupnosti kot komune je nedvomno dokaj zapleteno vprašanje, saj tu sodelujejo v tej ali drugi obliki praktično skoraj vsi občani. Zato bi bilo kakršnokoli utelesnjevanje te široke ljudske iniciative v kake toge šablone, stvari le v škodo. Verjetno bodo posvetovanja, izmenjava mnenj in izkušenj, ob solidni dokumentaciji in strokovni pomoči, ki naj jo v prihodnje posredujejo bolj kot doslej odgovarjajoče strokovne, socialne zdravstvene, vzgojne, urbanistične in druge službe tista oblika, ki bo pomagala, da bomo prišli do ustreznih enotnih koordiniranih programov otroškega varstva.

Prav občinska in okrajna posvetovanja so dokazala, da so najprilimejša in živa oblika ne samo za razčiščevanje problemov, ampak tudi za ustrezno aktivizacijo vseh družbenih faktorjev in pospeševanje njihove iniciative.

Pri tem obstaja odprto vprašanje o nujnosti organa ljudskega odbora, ki bi usmerjal to problematiko v imenu ljudskega odbora. Doslej so to nalogo opravljali vsak na svojem področju različni sveti pri ljudskih odborih, predvsem pa svet za varstvo družine. V novih statutih komun, gospodarskih organizacij in krajevnih skupnosti se bodo našle, ustrezno sedanji praksi in potrebam razvoja, najbolj gibčne in življenjske rešitve tega vprašanja.

Ves naš dosedanji družbeni razvoj je šel in gre v smeri, zagotoviti boljše materialne, zdravstvene, vzgojne, učne in druge pogoje za otroke in mladino. Razvoj naše ekonomike, komunalni napredek, razvoj trgovine, družbene prehrane, uslužnostnih dejavnosti, prometa, zlasti pa zdravstva, posredno in neposredno lajša položaj naših družin, posebno pa zaposlenih mater. Nov, velik korak v tej smeri bo nedvomno skrajšanje delovnega časa, ki ga predvideva osnutek nove ustave. Vendar pa sta zlasti dva problema, ki porajata nesorazmerja, težave, zaostritve in razne družbene ter družinske probleme. To je pospešeno zaposlovanje mater v proizvodnji, ob sočasnem zaostajanju razvoja šolstva, kar povzroča spricho dveh in treh šolskih izmen neštete vzgojne, zdravstvene in druge probleme v družinah.

Drug problem pa se odraža zlasti v tem, da nismo realnega zmanjševanja otroških dodatkov in preživnin, s katerimi smo prej v glavnem regulirali materialno

pomoč družini, prenesli dovolj hitro in uspešno na nove oblike sodobne pomoči družini in zaposlenih staršev prek širše skrbi za otroke v varstvenih ustanovah, šolah, stanovanjskih skupnostih, v blokih, v tovarnah, zadrugah in drugod. Praksa je zlasti pokazala, da lahko odigra v tem pogledu najpomembnejšo vlogo šola. Take so pravzaprav tudi izkušnje, ki jih daje praksa v razvitih državah po svetu.

Le dobra koordinacija med stanovanjsko skupnostjo, šolo in obstoječimi varstvenimi ustanovami ob pomoči občinskih strokovnih in družbenih faktorjev more rešiti zadovoljivo vsa pereča vprašanja otrok in zaposlenih mater v današnjih objektivnih pogojih.

Dragocene izkušnje v zadnjem obdobju, ki so vnesle dovolj jasnosti v odprta vprašanja, zahtevajo, da v naši republiki, kjer je proces zaposlovanja žensk in mater najhitrejši, brez odlašanja ukrenemo vse, da rešimo pereče probleme. Odločilno vlogo imajo tu čedalje bolj naši proizvajalci in roditelji sami ter vzgojitelji kakor tudi družbeni činitelji v komuni, ki so se že doslej povečini zavedali svoje odgovornosti in nalog.

Taka zavest in orientacija pa se mora še bolj okrepiti v zvezi z načeli solidarnosti delovnih ljudi ter moralnimi normami, ki jih fiksiramo v naših novih ustavnih določilih in ki pomenijo novo afirmacijo humanističnih etičnih načel naše socialistične skupnosti.

Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! Vsa dosedanja razprava na skupščinskih odborih je potrdila, da je resolucija o nalogah komune in stanovanjskih skupnosti pri otroškem varstvu v celoti še vedno aktualna in jo zato ni treba dopoljevati. Izvršni svet Ljudske skupščine LRS meni, da naj predloženo priporočilo občinskim ljudskim odborom, krajevnim skupnostim, gospodarskim organizacijam in družbenim službam da nove pobude za hitrejše in širše izvajanje načel resolucije o otroškem varstvu.

PROBLEMATIKA OSTARELIH KMETOV

Že nekaj let izstopa vprašanje ostarelih osamljenih kmetov kot pereče socialno in ekonomsko vprašanje. Svet za socialno varstvo LRS ga je proučil predvsem s socialnega vidika. Pri zbiranju gradiva so sodelovale skoraj vse občine. K sodelovanju so bili pritegnjeni tudi odgovorni republiški organi. Izdelani so bili ustrezni zaključki in predlogi za načrtno reševanje tega vprašanja in poslani v proučitev vsem občinskim organom. Vprašanje smo s tem žele načeti in ga bomo potrebno reševati v vsej kompleksnosti tako v občinskem merilu kakor tudi na nivoju republike.

U V O D

Odliv delovne sile iz kmetijstva

V povojnih letih je doživljala naša vas nagle družbeno ekonomske spremembe, ki so ustvarjale vrsto določenih socialnih problemov.

Že pred vojno slovenska vas po poklicni strukturi ni bila homogena. Poleg kmečkih gospodarstev, ki so zmogla družino v celoti zaposliti in preživeti, je bil tu močan sloj družin, katerih posestva so bila tako majhna, da so družino le delno zaposlovala in preživljala, medtem ko je bil drugi, pogosto važnejši vir zaposlitve in preživljanja, mezdni zaslužek.

Tako smo razlikovali na slovenskem podeželju že pred vojno tri glavne tipe prebivalstva: čisto kmečko, kmečko delavsko in nekmečko prebivalstvo. Dokler je bilo nekmečko prebivalstvo v Sloveniji, zlasti pa na slovenskem podeželju slabo razvito, je predstavljalo mezдно delo v poljedelstvu najvažnejši vir dodatnih, stranskih zaposlitev kmečko delavskih družin. Ker je v poljedelstvu prevladovalo predvsem ročno delo, se je na večjih kmetijah lahko našel tudi dodatni zaslužek, mnogokrat pa celo samo tu.

V povojni dobi je ustvarila nagla industrializacija dežele kmečko delavskim družinam možnost stalnejšega zaslužka, lažjega dela in večje socialne varnosti. Možnosti dodatnega zaslužka v kmetijstvu pa so se iz raznih razlogov zelo zmanjšale. Zato ni čudno, da so iskale kmečke delavske družine dodatne zaslužke v vedno večjem obsegu v nekmečkih zaposlitvah. Težki življenjski pogoji v kmetijstvu, ki smo jih z davčno politiko še stopnjevali, so usmerjali v nekmečke poklice tudi tisti del delovne sile s kmetij, ki bi jo kmetije zmogle zaposliti in preživljati.

Tako je prišlo v razdobju med leti 1945 in 1961 do ogromnega odliva delovne

sile iz kmetijstva. Študija Kmetijskega inštituta LRS opisuje obseg tega odliva za razdobje 1953 do 1961 takole:

Med leti 1953 do 1961 je našlo zaposlitev v nekmečkih poklicih 158,1 tisoč novih delavcev, število v kmetijstvu zaposlenih pa se je zmanjšalo za 63 tisoč, čeprav smo imeli v tem razdobju v kmečki skupini naraven prirastek okrog 30 tisoč. Odliv delovne sile je torej znašal samo v poslednjih osmih letih 93 000 delavcev. Od teh je ostalo 50 tisoč dalje nastanjenih na kmečkih domovih, medtem ko se je 43 tisoč oseb odselilo.

Približno enak je bil razvoj v prvih povojnih letih, saj je predstavljala naša vas v vsem povojnem času za industrijo glavni vir nove delovne sile.

Tem velikim premikom v poklicni strukturi pa niso sledile ustrezne spremembe v posestni strukturi vse do najnovejšega časa. Obrati so ostali, izgubili pa so samo v zadnjih 8 letih 10,5 % prejšnje delovne sile, če štejemo gospodinje v celoti med polno produktivne kmečke delavce ter 37,5 %, če gospodinj ne upoštevamo.

Spreminjanje družbeno-ekonomske strukture na vasi je proces, povezan z nujno industrializacijo, ki ustvarja pogoje tudi za napredek v kmetijstvu, za socialistično preobrazbo vasi. Vendar pa so ustvarili nagli premiki in nastajajoča nesorazmerja med polnovrednimi aktivnimi delavci in ostarelimi kritična stanja, tako s kmetijsko ekonomsko, kakor s socialno politične perspektive. S stališča kmetijstva je neugodno, da odteka mladina iz kmetijstva hitreje, kakor jo nadomešča stroj, in hitreje kot nam uspe najti oblike, ki bi zadržale v kmetijstvu tisti del doraščajoče mladine, ki bi moral ostati v kmetijski proizvodnji tudi v prihodnosti. S stališča socialne politike povzroča nagel odtok mladine iz vasi kritična stanja v oskrbi onemoglih in ostarelih in latenten pritisk na družbena sredstva za socialne podpore.

Te probleme smo v preteklosti sicer zapažali in jih mestoma tudi reševali, nismo pa imeli tedaj razvitih ustreznih služb niti kadrov, ki bi bili sposobni problematiko kompleksno analizirati in jo posredovati odgovornim činiteljem.

Preživitkarski odnosi - oblika preskrbe v starosti

Odhajanje mlajših v nekmečke poklice spreminja tudi odnose v kmečki družini, kjer ohranja institucija prežitka polpatriarhalni značaj. Ostarelemu kmetu je s prežitkom zagotovljena vsa preskrba pa tudi nega v primeru onemoglosti in bolezni. Pri tem je zanj predvsem važno, da ostane v domačem okolju, kjer je lahko tudi še koristen. Ali je prežitek slab ali dober način starostne oskrbe, je odvisno od odnosov med ostarelimi ter njihovimi otroki in vnuki, od zahtevkov in možnosti realizacije.

Pri popisu leta 1961 so našteali 20 300 prežitkarjev. Iz strukture prežitkarjev po posestnih skupinah je razvidno, da imamo prežitkarje v vseh velikostnih sku-

pinah gospodarstev, celo v najmanjših, kjer preužitok ne more pomeniti drugega, kakor pogodbeno zavarovano pravico do dela, stanovanja in pomoč v primeru onemoglosti. Zato nam podatek o številu preužitkarjev še ne pove, da je vsem tem zagotovljena starostna oskrba v celoti, kar nam lahko pove šele konkretna vsebina pogodbe in možnost realizacije. Kljub temu lahko ugotovimo, da je na ta način poskrbljeno za starost razmeroma visoko število kmečkega prebivalstva.

Ta način skrbstva ostarelih kmetov pa je že v preteklosti ogrozila velika emigracija. Vendar je bil tedaj dotok denarnih pošiljk otrok teh kmetov znatno večji, kakor more biti danes število denarnih pošiljk otrok, ki so se preselili in zaposlili v industrijskih predelih Slovenije.

Novi industrijski delavci najdejo na novem delovnem mestu večkrat le zasilna stanovanja, za katera morajo plačevati visoke najemnine, poleg tega pa so s prispevkom za starostno skrbstvo dvakrat obremenjeni; pomagajo vzdrževati prejšnjo generacijo nekmečkih upokojeencev, moralne obveznosti pa jih silijo, da bi skrbeli predvsem za svoje starše. V vsakem primeru je pri ločenem gospodinjstvu vzdrževanje ostarelih težje in dražje. Razen tega je dejstvo, da je zaradi vojnih dogodkov ali njihovih posledic ostalo veliko število ostarelih kmetov brez potomstva ali pa so otroci iz političnih razlogov emigrirali. Posebej imamo v novejšem času vse pogostejše pojave ekonomske emigracije, ko odhaja kmečka mladina za zaslužkom v tujino in pušča na kmetijah ostarele starše.

STANJE OSTARELIH KMETOV IN NJIHOVIH KMETIJ

Za ugotovitev stanja smo se poslužili posebne ankete. Obsežna in pereča problematika ostarelih - osamljenih kmetov je prav tako ekonomskega kot socialnega značaja. In, če smo hoteli ugotoviti trenutno stanje, smo morali zastaviti vprašanje z obeh plati. Dobljeni podatki nam žal ne dajejo slike za vso Slovenijo, ker smo prejeli odgovore le iz 60 občin, od katerih je občina Lendava v najtežjem položaju, saj ima 779 ostarelih kmetov s 1 103 družinskimi člani. V odnosu do ostalega kmečkega prebivalstva je to 8,4 %. Na podlagi dosedaj zbranih podatkov moremo sklepati, da je v Sloveniji do 10 000 takšnih kmetij in da živi na teh kmetijah blizu 18 000 prebivalcev.

Točni podatki iz anketnega gradiva so naslednji:

- Število kmetij, na katerih so ostali sami ostareli, za delo nesposobni ali le delno še sposobni družinski člani: 9.412
- Velikost in značaj teh kmetij:

a) hribovskih	4 745	51 %	b) malih	6 393	68 %
nižinskih	4 667	49 %	srednjih	2 468	26 %
			velikih	541	6 %

3. Interesente za zakup ali odkup (ObLO, zadruga, državno posestvo, privatnik) bi bilo po presoji možno dobiti za 4.044 - 43 % kmetij.
4. Kmetije so ostale brez polnovredne delovne sile:
- a) ker ni otrok ali drugih mlajših in za delo sposobnih družinskih članov, ki bi prevzeli kmetijo 3.911
- b) ker so se otroci za stalno odselili (odšli v mesto, v industrijske centre itd.) 5.425
5. Na teh kmetijah živi stalno 16.492 ljudi
6. Od teh je bivših borcev NOV ali staršev borcev NOV 1.899 - 11,5 %
7. Od vseh navedenih pod tč. 5) je nezadostno oskrbljenih oziroma potrebujejo:
- a) denarno pomoč 2.556 oseb - 15,5 %
- b) pomoč v postrežbi ali negi 993 oseb - 6,0 %
8. Denarno pomoč od občine že prejema 800 oseb - 4,9 %
od teh je borcev ali staršev borcev 152 - 0,9 %
pomoč v postrežbi ali negi uživa 309 oseb - 1,9 %
9. Od podpor, ki jih daje ObLO, vključujejo v breme kmetije 74 primerov

Stanje v posebej anketiranih občinah

	Skupno prebivalstvo	Kmečko prebivalstvo	% kmečkega prebivalstva	Število ostarelih osamljenih kmetov	Število ljudi na teh kmetijah	% v odnosu na kmečko prebivalstvo
Nova Gorica	47 389	14 691	31	317	498	3,4
Kočevje	16 691	3 246	19	199	350	10,1
Koper	29 710	9 636	32	422	679	7,0
Ptuj	63 981	33 181	52	394	718	2,2
Škofja Loka	24 508	6 357	26	180	543	8,5
Ljubljana-Vič	52 164	10 777	21	255	339	3,1

V vsaki izmed izbranih občin je bilo anketiranih 10 kmetov, skupaj 60 oseb v starosti od 45 do 89 let. Med njimi je 24 bivših borcev NOV ali njihovih staršev. Iz podatkov je razvidno, da žive na teh kmetijah 103 ljudje. Nekateri so na posestvu popolnoma sami s svojim že tudi ostarelim zakonskim tovarišem ali s sorodnikom. V 9 primerih so pri ostarelih starših na posestvu tudi otroci. Vsi so zaradi fizične ali psihične defektnosti delovno manj sposobni ali celo nesposobni. Večina obravnavanih kmetij je slabe kakovosti; 36 je višinskih in 24 nižinskih.

Zaradi pomanjkanja delovne sile so ta posestva slabo obdelana ali celo neobdelana. Čeprav so nekateri izmed anketirancev pridobitno še toliko sposobni, da posestvo obdelujejo delno sami, delno s pomočjo tuje delovne sile, pridelajo v glavnem le za skromno preživljanje in za stroške najete delovne sile. Pod to delovno silo na kmetih moramo razumeti predvsem starejše ljudi z manjšim delovnim učinkom, duševno prizadete, pa tudi kronične alkoholike, ki delajo le po nekaj dni, da si prislužijo za pijačo. Tu in tam jim pomagajo odseljeni otroci, ki pa prihajajo domov bolj zato, da odnašajo pridelke. Sosedska pomoč čedalje bolj slabi, često pa zaradi oddaljenosti kmetij tudi ni mogoča. V nekaj primerih so se kmetje oprli na zadrugo. Vendar je delovna kooperacija možna le tam, kjer pride v poštev organizirano obdelovanje. V višinskih predelih pa delovna kooperacija z zadrugo zaradi razdrobljenih parcel največkrat ni mogoča ali pa tudi zadrgi primanjkuje delovne sile. S tem vprašanjem so se ponekod ukvarjale že krajevne skupnosti in pomagale najti osebo za delo na kmetiji in za pomoč ostareli osebi.

Dejstvo, da velika večina kmetov ni več sposobna obdelovati samostojno, ima za posledico vedno manjšo dohodke teh kmetij. Če so kmetje še sposobni plačati davek, ne zmorejo pa iz dohodkov vzdrževati gospodarskih poslopij. Ugotovili smo, da živijo mnogi izmed teh kmetov že v razpadajočih hišah, ki jih niti ne varujejo več pred vetrom in mrazom ter ob pomanjkanju kurjave, ker si je sami niso mogli pripraviti.

Stanje je posebno pereče v primerih, ko so lastniki v visoki starosti ali se je ostarelosti pridružila že tudi bolezen. Nastaja vprašanje dohodkov za osnovno preživljanje, oskrbo in nego, ne glede na predpisane davčne obveznosti in ne glede na druge potrebe, kot so npr. obleka, obutev itd. V najbolj nujnih primerih je posredoval skrbstveni organ z redno denarno podporo v mesečnih zneskih od 2.700 do 5.000 dinarjev, predlagajo pa, da bi bila ta pomoč potrebna že danes 24 kmetom. Poleg tega so občinski skrbstveni organi pomagali v nekaj primerih s plačilom za oskrbo in nego.

Zdravstveno stanje anketiranih oseb je na splošno zelo slabo. Vzroki so v slabih higienskih razmerah, nekvalitetni in nezadostni prehrani in neustrezni negi, ki meji včasih na skrajno zanemarjenost.

Večina teh kmetov je zdravstveno zavarovana po zakonu o zdravstvenem zavarovanju kmetijskih proizvajalcev, vendar vsi smatrajo to za novo obliko obdavčenja. Ugodnosti iz tega zavarovanja le redki izkoristijo, ker nimajo sredstev za plačilo stroškov, pa tudi zaradi oddaljenosti od zdravstvenih centrov. Zdravstveni delavci prihajajo do njih navadno samo na poziv in zanje posebej ne skrbijo, z izjemo nekaterih zdravstvenih domov, kjer je patronažna služba bolj razvita.

Zaradi ostarelosti in bolezní potrebuje 27 oseb že tudi tujo pomoč za postrežbo in nego, ker jim tega ne morejo nuditi svojci, četudi živijo z njimi na kmetiji, zaradi lastne psihične ali fizične prizadetosti. Vprašanje nege izstopa kot

posebej pereče, ker je delo pri organizaciji te pomoči obbolelemu in ostarelemu kmetu izredno težavno. Upoštevati je včasih veliko oddaljenost od ene kmetije do druge in pa pomanjkanje mlajše delovne sile na splošno. Imamo celo vasi, kjer žive samo stari ljudje, ki so vsi potrebni oskrbe in nege, katere si med seboj ne morejo organizirati (Kočevska). Vsled takšnih specifičnih pogojev vedno ne bo mogoče organizirati nege bolnih na domu ter bo treba iskati drugih rešitev.

Pri večini anketiranih je najbolj pereč problem davčnih obveznosti. Uprave za dohodke v obravnavanih občinah odmerjajo davek po katastru, pri tem pa največkrat ne upoštevajo dejanskega stanja. V primerih neplačanih davkov so ponekod davke tudi odpisovali, še večkrat pa so izvajali prisilne izterjatve z rubežjo živine, lesa ipd. Ugotovljeno je bilo tudi, da so ljudje iz strahu pred rubežem sami prodajali živino, da so plačali davke, čeprav niso imeli sredstev za lastno preživljanje. Med anketiranimi kmeti je 7 takšnih, ki so davčne obveznosti na ta način v redu odvajali, na drugi strani pa so dobivali od skrbstvenega organa družbeno denarno pomoč. Ponekod so skrbstveni organi že dajali predloge glede davčnih olajšav upoštevajoč socialno in ekonomsko stanje. V nekaj primerih uprave za dohodke pri vprašanju davčnih omilitev niso upoštevale teh kmetov, ker so davke sorazmerno redno plačevali. Drugod zopet zaradi onemoglega lastnika kmetije tudi omilitev ni več učinkovita, ker leži posestvo neobdelano in brez živine. Z davki je v zaostanku, ručiti pa skoraj ni kaj. Odseki za kmetijstvo v takšnih primerih ne morejo uporabiti niti zakona o obvezni obdelavi zemlje, ker tudi če kmetu zemljo odvzamejo, ne dobijo nikogar, ki naj bi jo obdelal. Tako nastane socialni problem, ko mora ukrepati skrbstveni organ. V anketiranih 60 primerih je v takšni situaciji 24 kmetij, na katerih živi 36 oseb. Pričakovati moramo, da bo takšnih primerov vsako leto več.

Prizadeti kmetje gledajo na sedanje stanje različno. Na splošno so apatični do vsega, kar se dogaja okoli njih. Izjave "dokler bom mogel bom delal" niso redke, pa tudi zaskrbljenost "kaj potem, ko ne bom mogel skrbeti zase". Posamezni kmetje so že ponujali zemljo občini v zameno za socialno pomoč, vendar so skrbstveni organi ponudbe odklanjali, ker niso bila jasna stališča glede prevzema zemlje in dajanja preživnine. Še več pa je primerov, ko se kmetje branijo prodati zemljo, bodisi zato, ker jo hočejo ohraniti svojim otrokom ali pa se bojijo, da od prenizke rente ne bi mogli primerno živeti. Otroci, ki so zaposleni v industriji, pa so vedno manj zainteresirani za dedovanje in za posest nepremičnin. Lastništvo zemlje predstavlja zanje oviro pri uveljavljanju otroškega in invalidskega dodatka ipd.

Pri primerih anketiranih kmetov smo se posebej zanimali, kakšne so možnosti materialne pomoči staršem s strani odseljenih otrok.

Ugotovili smo, da ima od 60 anketiranih kmetov 39 staršev skupno 105 živih otrok. Od teh jih je:

ostalo na domu, ker so duševno prizadeti ali bolni	9
pomaga staršem pri preživljanju ali z obleko	15
le-poredkoma se oglasijo doma	38
odšlo neznanu kam, v inozemstvo, se ne oglašajo	43

V 67 ugotovljenih primerih so ti otroci poročeni, imajo svoje družine, ponekod tudi večje število otrok. Zaposleni so pretežno kot nekvalificirani in nižje kvalificirani delavci.

POSEBNI PROBLEMI

Zakup, odkup in renta

V navedenem poglavju se ne mislimo spuščati v kmetijsko problematiko tega vprašanja, pač pa ga želimo osvetliti s stališča, v kakšnem obsegu bo tako zagotovljena eksistenca in oskrba obravnavane skupine ostarelih kmetov.

Podatki ankete kažejo, da bi bilo možno dobiti interese za zakup oziroma odkup v 4.044 primerih, t.j. za nekaj manj kot polovico posestev. To je zaenkrat šele ocena glede na kvaliteto zemlje, brez dogovora z lastniki. Pri tem je potrebno računati z dejstvom, da so to predvsem nižinska posestva. Če vzamemo še podatek, da je od popisanih kmetij 6.393 majhnih, 2.468 srednjih in le 541 velikih, moramo računati pri odkupu s pretežno manjšimi hektarskimi površinami individualnih gospodarstev in temu ustreznimi nižjimi rentami.

Za primer smo analizirali krajevno skupnost Dobrova, občina Vič-Rudnik in vzeli 20 ostarelih osamljenih lastnikov kmetij. Od teh primerov bi bil možen zakup ali odkup pri tričetrt gospodarstvih v velikosti od 4 do 19 ha. Renta je izračunana po površini in kakovosti zemlje za dobo 20 let in bi znašala na ta način mesečno od 1.250.- do 5.500.- din, če bi se odkupila celotna površina teh kmetij. Če naj izračunamo, ali je možno živeti iz teh dohodkov brez dodatnih sredstev, moramo prišteti k temu dohodek iz ohišnice in upoštevati delovno sposobnost oziroma zdravstveno stanje lastnikov. V navedenih primerih bi potrebovalo za samostojno preživljanje:

6 kmetov - pomoč za obdelavo zemlje

7 kmetov - pomoč za obdelavo zemlje in pomoč za oskrbo,

5 kmetov - pomoč za obdelavo zemlje, za oskrbo in nego,

4 kmetje - pomoč za obdelavo zemlje, oskrbo in nego in denarno pomoč

Eden izmed navedenih kmetov že prejema denarno pomoč, 7 kmetov sedaj še ne potrebuje tuje pomoči v naštetih oblikah, vendar pa med temi trije niso poravnali davkov. Pripominjamo, da je tričetrt teh kmetov brez otrok.

Razumljivo je, da je potrebno vse vrste uslug tudi plačati, za kar po vsej verjetnosti dohodki iz ohišnice ne bi vedno zadoščali, saj je potrebno dobiti iz ohišnice predvsem sredstva za fiziološki minimum prizadetih oseb. Na dlani je, da bo manjkajoča sredstva potrebno nekje zagotoviti.

V občini Ješenice rešujejo odkup zemljišč s pomočjo občinskega kmetijskega sklada. Ostareli lastniki zemljišč lahko prepustijo zemljišče zadrugi oziroma državnemu kmetijskemu posestvu, v zameno pa prejemajo mesečno rento v znesku 12.000.- din na osebo, oziroma din 17.000.-, če sta v družinski skupnosti dve osebi. Omenjeni renti vsebujeta znesek, ki ustreza površini in kakovosti odkupljenega zemljišča in prispevek socialnega sklada za razliko od odrejene višine mesečne rente. Rento izplačuje kmetijski sklad. Poleg tega jim priznavajo tudi zdravstveno zavarovanje kot vsem kmetom zavarovancem. Premije za to zavarovanje plačuje v obliki mesečnega pavšala prav tako kmetijski sklad. Lastniku, ki prepusti zemljišče zadrugi oziroma državnemu posestvu, ostane v posestvu zgradba in ohišnica. Vse to velja seveda samo za ravninska področja, za katera so interesenti, medtem ko ostarelih kmetov v višinskih predelih še niso začeli reševati.

Na podoben način rešujejo te primere v občini Kranj, kjer so že sprejeli odlok o kmečki renti. Finančna sredstva za kmečko rento in za zdravstveno zavarovanje so zagotovljena v občinskem socialnem skladu. Navedena renta velja samo za interesna področja. V višinskih predelih skušajo reševati problem ostarelih kmetov z davčno politiko in sicer, da se davek zmanjša ali popolnoma odpiše.

Reševanje preskrbe, kjer ni pogojev za odkup ali zakup

Kmečki ljudje si služijo kruh s svojim delom do pozne starosti, in do skrajnih mej možnosti. Šele, ko ostarelim moči povsem odpovedo, preidejo bremena vzdrževanja v celoti na otroke. Ta odnos se je v povojni dobi poslabšal s tem, ker zapušča skoraj vsa mladina kmečki poklic. Podatek iz ankete pa kaže, da je med obravnavanimi kmeti 3.911 ostarelih oseb celo brez otrok. Stanje je za ostarele lastnike tem slabše, če ležijo kmetje v nerazvitih rajonih.

Na to vpliva zelo negativno tudi višina kmetijske dohodnine, ki se določa ne glede na stanje delovne sile na kmetijskih posestvih. Pri starostni skupini od 60 do 65 leta pa ne moremo računati s polnovredno delovno silo, pač pa le s polovičnim učinkom, in še to s pogojem, da je oseba relativno zdrava. Pri osebah nad 65 let starosti je delovni prispevek v kmetijstvu že tako zmanjšan, da ne ustvarjajo nekih tržnih viškov, temveč nasprotno, da je med njimi vedno več takšnih kmetov, ki potrebujejo tujo pomoč za obdelavo zemlje, oskrbo ali nego.

Ta ugotovitev bi morala služiti pri oceni in odmeri davčnih obveznosti ostarelim kmetom v primerih, ko kmetije zaradi višinske lege, razparceliranosti ali nerodovitnosti tal ne bodo našle interesentov za zakup ali odkup.

Deja nezmožnim ostarelim lastnikom kmetij dostikrat jemljemo z davki sredstva za osnovno preživljanje. Že naši sedanji predpisi o davku na dohodek iz kmetijstva pa vsebujejo vrsto olajšav, katere bi morali izvajalci davčne politike v konkretnih primerih upoštevati. Tako pravi med drugim 4. odstavek 162. člena ured-

be o dohodnini, da sme svet občinskega LO za finance na predlog finančnega organa odločiti, naj se davčni dolg v celoti ali deloma odpiše, če bi se z izterjavo spravilo v nevarnost nujno preživljanje davčnega dolžnika in njegove družinske člane. Velika večina ostarelih kmetov je že danes v takšnem položaju. Zato menimo, da bi morali občinski organi ta določila upoštevati kjerkoli se to pokaže kot nujno, predvsem pa bi jih morali izvajati v primerih ostarelih bivših borcev odnosno njihovih družin, skratka pri kmetijah, ki so predstavljale med NOB partizanom zatočišče in prehrabne baze. Iz anketnih podatkov sklepamo, da so občine doslej zelo redko uporabljale ta določila. Po vsej verjetnosti je vzrok v tem, da te problematike skoraj nikjer niso reševali kompleksno v okviru naše celotne agrarne in davčne politike, temveč so prepuščali najbolj pereče probleme skrbstvenim organom, ostalo pa so odlagali na kasnejši čas.

V zvezi s tem je potrebno pripomniti, da je postal davek na dohodek iz privatnega kmetijstva bistveni del dohodkov večine agrarnih občin. Z njim računajo tudi v razvitejših občinah. Zato se ponekod že danes sprašujejo, kako bodo zmogli proračunske izdatke, ko bodo te kmetijske površine v socialističnem sektorju in še dolgo ne bodo dajale ustreznih dohodkov. Vsekakor se bo moralo reševati to vprašanje hkrati z odkupi zemljišč, nikakor pa tega ne bi smeli povezovati s problematiko ostarelih kmetovalcev, ki zaradi svoje specifične socialne problematike ne morejo reševati občinskih proračunov.

Premije zdravstvenega varstva

V razgovorih s posameznimi kmeti smo ugotavljali, da predstavljajo premije za zdravstveno zaščito zanje precejšnje obremenitev. To vprašanje smo preverili pri 20 ostarelih kmetih v krajevni skupnosti Dobrova, občina Vič-Rudnik.

Obvezne dajatve za zdravstveno zavarovanje smo primerjali s skupno vrednostjo zdravstvenih storitev, ki so jih prejeli ti zavarovanci v letu 1962 in ugotovili pri tem sledeče:

število zavarovancev	20
število koristnikov storitev	8
število storitev	78
skupna vrednost storitev	236.400
obvezne dajatve zavarovancev za zdr. zavarovanje (brez prispevka občine)	441.619
ni plačalo obveznosti	8

Med navedenimi koristniki je na prvem mestu 1 tuberkulozni bolnik - 73.200.- din, 2 sta bila v bolnici - 135.000.- din, ostale storitve so ambulantnega značaja.

Pri vseh zavarovancih je problem plačilne zmogljivosti, saj dolguje navedenih 8 zavarovancev na davkih 573.852.- din. Kolikor imajo ostali davke danes še plačane, se bo pojavil ta problem jutri, ko jim ne bo več uspelo zbrati sredstev v ta

namen iz prodaje živine in lesa.

Dohodkov pa praktično nimajo niti za fiziološki minimum. Ponekod so premije že doslej plačevali občinski ljudski odbori iz sredstev za družbene denarne pomoči. S tem postaja za te zavarovance nepomemben tudi 47. člen zakona o zdravstvenem zavarovanju kmetijskih zavarovancev, ki pravi v 4. točki: "Z denarno kaznijo do 10.000.- din se kaznuje kmetijski proizvajalec, če ne plača v predpisanim roku dospelega splošnega oziroma posebnega prispevka v sklad zdravstvenega zavarovanja kmetijskih proizvajalcev, ali ne plača vsega zneska".

Glede na število koristnikov iz obravnavane skupine kmetov je potrebno upoštevati še dejstvo, da je takšno stanje ugotovljeno v neposredni bližini mesta, kjer moremo računati z večjo zdravstveno prosvetljenostjo, kakor v zaostalejših področjih s slabše razvito mrežo zdravstvenih ustanov in kjer ti kmetje nedvomno še dosti manj izkoristijo ugodnosti tega zavarovanja. To trditev potrjuje tudi ugotovitev ob primerjavi koriščenja zdravstvenih uslug pri osebah, ki prejemale družbeno denarno pomoč: v občini Šiška (stmnjeno naselje z manjšim številom podpirancev iz agramih predelov) je v letu 1962 to pomoč izkoristil vsak podpiranec štirikrat, v občini Vič (z obsežnim agramim zaledjem) pa le vsak drugi podpiranec enkrat v celem letu.

Po podatkih Zavoda za socialno zavarovanje je zdravstveno zavarovanih 121.812 kmečkih gospodarstev. Če računamo, da na podlagi podatkov naše ankete že danes ne zmore plačati premij okoli 10.000 gospodarstev ali 8,2 % od skupnega števila zavarovanih kmetij, je pred nami vprašanje, od kod sredstva za plačevanje teh premij. Sodimo pa, da ne bi bilo pravilno, če bi dajali v ta namen sredstva iz proračunske postavke za družbene denarne pomoči.

Oskrba, postrežba in nega

Zemlja brez dela ničesar ne daje. Ostareli kmet, če ostane na posestvu osamljen, je v mnogočem na slabšem, kakor ostarela oseba brez posestva, ker so z zemljo združene tudi družbene obveznosti. Zato najdemo socialno ogrožene kmete in z zaostanki v davkih v vseh velikostnih skupinah posestev.

Zaradi splošnega pomanjkanja polnovredne delovne sile v kmetijstvu, se ostareli kmetje pri obdelavi zemlje največkrat ne morejo opirati niti na sosedsko pomoč, ker sosedje sami težko zmagujejo delo na svojih kmetijah. To ugotavlja tudi kmetijski inštitut v omenjeni študiji, kjer je rečeno, da je odpadlo leta 1948 na eno kmetijsko gospodarstvo 1,8 za kmetijsko proizvodnjo razpoložljivih oseb, do leta 1961 pa cenijo, da je padlo to stanje za najmanj 30 %, ali na 1,26 oseb. Situacija je tem težja, kadar se ostarelosti pridruži še bolezen in postane vprašanje oskrbe in nege vsakdanji problem.

Rezultati ankete, ki so sicer nepopolni, ker še nimamo podatkov za pet občin, nam dajo o tem stanju naslednjo sliko:

denarno pomoč za preživljanje bi potrebovalo	2 556 oseb ali	15,49 %
to pomoč prejema danes	800 oseb ali	4,9 %
pomoč v postrežbi in negi bi potrebovalo	993 oseb ali	6 %
to pomoč uživa danes	309 oseb ali	1,9 %

V prejšnjih poglavjih smo se dotaknili vprašanja rent in davčnih olajšav. Kot smo videli na konkretnih primerih, renta še ne zagotavlja samostojnega preživljanja tistim kmetovalcem, ki so zaradi starosti postali delno ali popolnoma nezmožni za delo četudi bi bili lastniki velikih kmetij. Kakor pa vidimo, so obravnavani kmetje poleg vsega v veliki večini mali kmetje, kar bo vplivalo na višino rente. Tudi kmetje, ki bodo obdržali zemljo (kar velja predvsem za ljubovite predele), zaradi starostne onemoglosti kljub davčnim olajšavam ne bodo mogli črpati iz zemlje v celoti dohodka za lastno preživljanje.

Tu gre za zagotovitev sredstev za osnovno preskrbo. Ta sredstva bi morala ob upoštevanju vseh eventualnih in možnih drugih virov iz ohišnice in podobno dosegati eksistenčni minimum. Kolik pa naj bo eksistenčni ali vsaj fiziološki minimum? V sedanji situaciji bi morda vzeli merilo za ta izračun minimalne pokojnine z dodatkom, kar znaša 10.400.- din. Nastane vprašanje, kdo naj zagotovi ta minimum oziroma razliko med dohodki kmetijskega gospodarstva oziroma ohišnice in tem zneskom? Kakšno pomoč lahko dajo otroci, kako obsežen je ta problem v občini in kakšna bremena občina lahko prevzame?

Posebej akutno je vprašanje oskrbe in nege, organizacija te službe in plačila za usluge. Čeprav bo v mnogih primerih še vedno možno pomagati s pomočjo sosedov, vendar se samo na to obliko ne smemo opirati. Takšnih oseb, ki potrebujejo že tudi stalno tujo pomoč, je namreč vsako leto več, s sosedi pa lahko računamo le v primerih, ko je potrebna občasna pomoč.

Znano načelo, naj ostane starejši človek v vajenem okolju moramo dosledno izvajati tudi v primerih ostarelih in osamljenih kmetov. Zato pa je nujno, da se razvijajo v krajevnih skupnostih stalne službe za pomoč ostarelim osebam. Kadri za te službe bi se morali usposabljati v tem smislu, da bi opravljali na kmetijah vsa potrebna dela od gospodinjskih poslov do del na ohišnici (reja kokoši, prašiče v itd.). S tem bi obenem ustvarjali dohodek ostarelemu kmetu in sebi, ker bi se plačilo za usluge deloma lahko pokrivalo z naravnimi dajatvami. Ta oblika je pri nas nova, zelo uspešno pa se je razvila v skandinavskih državah, zlasti na Finskem ter imajo celo posebne enoletne šole za vsestransko usposobitev deklet za ta poklic.

Tudi v primerih, ko je nekdo že težje bolan in potrebuje morda celo strokovno nego bi bilo stremeti, da ostane čimdlje v domači oskrbi, ker je to za bolnika primernije, za družbo pa ceneje. Glede na reševanje tega vprašanja, je potrebno tesnejše sodelovanje skrbstvenih organov z zdravstveno službo in utrditev zdravstveno socialne patronaže. Strokovni kadri naj bi z občasnimi obiski onemoglih ali bolnih starih oseb na kmetijah, ugotavljali potrebo in obseg pomoči v konkretnih primerih in temu ustrezno ukrepali.

Med prizadetimi ostarelimi kmeti je dosti takšnih, ki živijo na samotnih kmetijah in v oddaljenih zaselkih. V takšnih primerih bo težje organizirati stalno tujo pomoč, pač pa bi bilo iskati rešitev s preselitvijo takšnega kmeta k znani družini v neposredni okolici. V znanem okolju se bo lažje vživel, z dohodkom od rente pa bo deloma ali v celoti plačeval za oskrbo. Včasih bo morda še tudi lahko kaj prispeval z lastnim delom.

Občinski skrbstveni organi so v vseh kritičnih primerih reševali doslej to vprašanje na ta način, da so preselili ostarelega onemoglega kmeta v dom za stare ljudi. Iz poročil ugotavljamo, da računajo s to obliko oskrbe ostarelih kmetov tudi v bodoče. V zvezi s tem je potrebno ugotoviti, da so sedanje kapacitete v socialnih zavodih več kot izpolnjene ter prihaja pri trenutnem stanju domov za stare ljudi takšna rešitev v poštev le v manjšem obsegu.

Problematike starih in onemoglih ljudi na vasi dosedaj nismo kompleksno niti proučevali niti podvzemali najsmotnejših ukrepov za njeno reševanje. Zemlja, ki jo ti ljudje posedujejo, je bila tisti činitelj, ki je zaviral ukrepanje, ali pa občine niso ugotovljale obsežnosti tega problema, ker niso imele sredstev za njegovo reševanje. Če so problem reševali z družbeno denarno pomočjo, je bila to navadno le polovična rešitev, ker ta dajatev ni bila vsklajena z davčno obvezo ali pa je bilo stanje takšno, da problema samo denar - brez organizirane pomoči - ni mogel rešiti.

Razumljivo je, da je to dolgotrajnejši proces, ki je močno povezan s socializacijo vasi. V različnih krajih Slovenije se poraja z različno intenzivnostjo, povsod pa ga je treba reševati kompleksno, kot ekonomski in socialni problem, ki zahteva večjih naporov in ustrezno materialno bazo. Zato naj bi socialne službe in posebej socialni centri pri reševanju tega problema intenzivno sodelovali in pomagali z različnimi sociološkimi analizami in s konkretnim delom, da se bo ta proces vršil čimmanj boleče in čim uspešneje.

Uporabljeni viri:

Problematika zavarovanja kmečkega prebivalstva za primer onemoglosti in starosti (F. Uratnik - Kmetijski inštitut)

Rezultati popisa prebivalstva (Zavod za statistiko LRS)

Ekonomska in sociološka gibanja na področju kmetijstva (Zavod za družbeno samoupravljanje).

Olga Kraiger

NASTANITEV IN OSKRBA STARIH LJUDI V DRUGIH DRUŽINAH

Uvod

Osnovni principi glede varstva starih ljudi so nam danes znani: star človek naj ostane čimdlje aktiven član družbe, naj nikoli ne preneha z delom in naj ostane v svojem domu oziroma v vajelem okolju, dokler je to le mogoče.

Kakor pri vseh vprašanih socialnega varstva, gre tudi tu za človeka, za human odnos do njega, kakor ga danes od družbe, posebej pa od organov skrbstva terja socialistična morala, ki postavlja tudi skrb za starega človeka povsem enako - pravno v vrsti ostalih kategorij socialnega varstva.

V primeru, da star človek iz kakršnihkoli vzrokov ne more ostati v svojem lastnem gospodinjstvu oziroma v lastni družini, se skrbstveni organi ali tudi svojci, navadno odločijo za premestitev v dom za stare in onemogle. To je sicer najlažja, vendar pa dražja rešitev problema ne glede na to, da je tak ukrep za starega človeka često zelo neprimeren.

Poznamo pa še tudi obliko individualne oskrbe starih ljudi v drugih družinah. To je ena od oblik, ki bi bila lahko zaradi enostavnosti bolj upoštevana, čeprav ne izključna oblika. Zato želimo v tej analizi prikazati možnosti reševanja nastanitve in oskrbe starih ljudi tudi na ta način.

Družinska oskrba nudi staremu človeku možnosti, da ostane v vajelem okolju, se v družino lažje in hitreje vživi, kakor v zavodski način življenja ter po svojih zmogljivostih lahko še opravlja razna dela. Čeprav je delo, ki ga doprinaša družini enostavno in najlažje, ima vendar občutek, da je koristen in potreben. Ta oblika, če je organizirana, utegne biti poleg drugih oblik perspektivna, zaradi manj zahtevnega urejanja medsebojnih odnosov med oskrbovanci in oskrbniki.

Pri nas je družinska oskrba zaenkrat razvita predvsem na podeželju. Takšno sliko nam kažejo zbrani podatki, vendar velja poudariti, da so znani samo primeri oseb, oskrbovanih v tuji družinski oskrbi, ki jih materialno podpirajo občine. Vse materialno dobro stoječe osebe, pa si same iščejo individualno oskrbo in jo tudi same plačajo ali pa odslužijo z delom (čuvanje otrok, pomoč pri učenju, pomoč v gospodinjstvu itd.). O teh skrbstveni organi še ne vodijo evidence.

Pri organizaciji družinske oskrbe za osamljene stare ljudi pride v poštev večinoma celotna oskrba, to je stanovanje, prehrana, pranje in krpanje perila in druge usluge, včasih celo tudi nega. Lahko pa taka oskrba zajema samo stanovanje in prehrano.

Za razvijanje tovrstne oblike varstva starih ljudi so na podeželju mnogo ugodnejši pogoji kakor v mestih oziroma industrijskih središčih, kjer je vedno manj družin, ki bi se zaradi zaposlenosti mogle ukvarjati še z oskrbo tuje osebe, pa

tudi utesnjenost stanovanj ne daje pogojev za to obliko dela.

Znano je tudi dejstvo, da se stari ljudje izredno težko vživijo pri popolnoma nepoznatih družinah, zato v mestih odklanjajo tovrstne nastanitve in oskrbo ter se raje odložijo za preselitev v dom za stare ljudi.

NEKATERE INDIVIDUALNE UGOTOVITVE

Za ilustracijo obravnavane problematike naj navedemo nekatere ugotovitve ob priliki individualnih obiskov družin - oskrbnikov in starih ljudi - oskrbovancev v občinah: Novo mesto, Nova Gorica, Ajdovščina, Škofja Loka, Šmarje pri Jelšah, Ptuj.

Ugotovljeno je bilo, da se nahajajo v tuji družinski oskrbi predvsem tisti stari ljudje, ki si niso ustvarili družine, skratka ostareli samci, v večini tudi brez bližnjih sorodnikov ali pa s sorodniki nimajo nikakršnih stikov.

Po poklicu so večinoma priložnostni delavci, bivši hlapci, dninarji, ki nimajo pravice do pokojnine po zakonu o pokojninskem zavarovanju. Zaradi ostarelosti ali bolezni so nesposobni, da bi se preživljali z lastnim delom in potrebujejo poleg tega še tujo pomoč v oskrbi.

Zavodsko oskrbo ti ljudje pogosto odklanjajo z izgovorom: kaj bodo o njih mislili drugi, ker so na stara leta morali končati v "hiralnici" - "ubožnici" ali kakor oni te zavode že imenujejo. Nekateri se ne morejo vživeti v kolektivno zavodsko življenje, na hišni red, želijo imeti prostost. Kadar ne morejo iz različnih vzrokov sami zase skrbeti, se raje zatečejo v družinsko oskrbo, kjer jim je oskrbnik poznan ali četudi nepoznan, ker le na ta način lahko še nadalje živijo v podobnih okoliščinah, v katerih so živeli do starosti. Največkrat želijo delati to ali ono, pač po svojih zmogljivostih, ter se tako znebiti občutka, da so družbi v breme. Velikokrat v družini ni vse tako, kakor bi si sami želeli, a vendar so se s stanjem sprijaznili.

Povedali smo že, da je razvita družinska oskrba predvsem na podeželju. Zato je tudi razumljivo, da spremlja odločitev, da vzamejo ljudje nekoga v oskrbo tudi želja, da bi oskrbovanec družini še koristil pri različnih opravilih v gospodinjstvu, pri varstvu malih otrok, na polju, pri živini ali da bi pazil na dom, kadar je družina na polju ipd. Seveda zahteva oskrbnik za nudeno oskrbo tudi denarno odškodnino.

Pogost motiv za sprejem starega človeka v oskrbo je dogovor, da po oskrbovančevi smrti pripada v last družine - oskrbnika eventualno premoženje ali druge materialne dobrine, katere oskrbovanec poseduje.

So primeri, da so stare osebe v družinski oskrbi že od rane mladosti, ker so tja-

kaj prišle v rejo ali, da so pri tej družini bile zaposlene kot hlapci ali dekle ter so končno tudi v starosti in onemoglosti ostale pri družini.

Oskrbovanci v družinski oskrbi opravljajo glede na različne fizične zmogljivosti raznovrstna opravila, največ kmetijska, gospodinjska ipd. V splošnem se ne pritožujejo, da bi jih delo fizično obremenjevalo. Iz razgovorov s samimi oskrbovanci smo lahko ugotovili nasprotno: delo jim daje občutek zadovoljstva, ker so jim s tem dnevi izpopolnjeni.

V nekaterih primerih pa oskrbniki stremijo za tem, da bi jim oskrbovanci pri gospodinjskih ali gospodarskih opravilih čimveč koristili in se ne ozirajo na njihove fizične zmogljivosti. So primeri, ko oskrbovanke nadomeščajo gospodinjske pomočnice ali delovno silo pri kmečkih opravilih, občina pa poleg tega plačuje še sorazmerno visoko oskrbno.

Med oskrbovanci pa so tudi taki, ki so zaradi starostne izčrpanosti ali težje kronične bolezni nepokretni, priklenjeni na posteljo in odvisni le od tuje pomoči. Oskrbniki prejemajo od občine sicer denarno odškodnino za oskrbo in nego v višini 6 000.- do 10 000.- din. Vendar v primerjavi z oskrbovalnino za pokretne oskrbovance to ni ustrezna stimulacija za nudene usluge, ker s tem zneskom niti ne more biti plačana vsa skrb in nega, ki jo potrebuje takšna oseba ne glede na to, da je v tem znesku zapopadena poleg prehrane tudi obleka, posteljnina itd. Zato ugotavljamo, da spremlja to delo ponekod visoka stopnja humanosti, pa čeprav so se družine odločile za sprejem oskrbovanca zaradi daljnega sorodstva, prijateljskih nagibov, poznanstva ali celo nepoznanstva.

Zanimivo je, da smo našli vse nepokretne, kronično bolne oskrbovance, ki se nahajajo v družinski oskrbi, lepo oskrbovane in negovane. V večini primerov skoraj ni mogoče pričakovati več, ker s starim človekom, ki je nepokreten, pri vezan na posteljo, ima družina, bodisi kmečka ali delavska, dokaj dela.

S prehrano so oskrbovanci v družinski oskrbi zadovoljni, le redki se pritožujejo, da jim hrana ne odgovarja. To pa predvsem iz bolezenskih razlogov.

Oskrbovanci stanujejo zelo različno. Eni imajo svoje sobe, drugi spet stanujejo oziroma spijo v istih prostorih kot oskrbnik ali oskrbnikovi otroci. Večina jih prebiva v majhnih, vlažnih, slabo opremljenih ter slabo snaženih prostorih. Vendar pa bi bilo možno ob teh pogojih z malo dobre volje bivalne prostore primerno urediti. Poseben problem je posteljnina. Oskrbnik pogosto niti za svoje družinske člane ne razpolaga s primerno posteljnino in tako tudi staremu človeku - oskrbovancu tega ne more nuditi.

S krpanjem in pranjem oskrbovančevega perila ali s čiščenjem njegove obleke, se oskrbnik ne ukvarja dosti. Oskrbovanke, ako so še sposobne, to delo opravljajo same zase, pa tudi za oskrbnika in njegovo družino.

Dogovor o oskrbi za obleko in obutev oskrbovanca, se v vseh primerih le redko izvaja. Večinoma imajo oskrbovanci eno samo obleko, katero so prinesli s seboj in še ta edina je precej boma. Oskrbnik le nerad sliši, da bi moral od denar-

ja, katerega prejema kot odškodnino za nudeno oskrbo, odtrgovati tudi za obleko in obutev, čeprav se je s tem v pismenem ali ustnem dogovoru strinjal. Zanaša se na pomoč Rdečega križa ali pa na izredno pomoč občinskega skrbstvenega organa.

Družbena denarna sredstva, katera nakazujejo skrbstveni organi družinam - oskrbnikom za oskrbovance, so namenjena za vso oskrbo: za prehrano in obutev, posteljino in nego v primeru bolezni. Denarna pomoč - oskrbnina se v posameznih primerih giblje od 2.000.- do 10.000.- din, odvisno pač od potrebe oskrbovanca, od njegove delovne zmožnosti oziroma od njegovega delovnega doprinosa. Odvisna pa je tudi od potrebe po posebni negi, od višine lastnih dohodkov ostarele osebe, kakor tudi od standarda družine, krajevnih razmer in materialne možnosti občine.

Čeprav imamo danes v individualni oskrbi pri drugih družinah sorazmerno precej ostarelih oseb, se je ta oblika razvijala bolj ali manj stihijsko. Stari ljudje so si sami iskali družine ali posameznike, ki so jih bili pripravljeni sprejeti v oskrbo. Največkrat so bili sklenjeni ti dogovori po poznanstvu ter je bil skrbstveni organ o tem šele naknadno obveščen, ko je bilo potrebno poskrbeti družbeno denarno pomoč za oskrbnino.

Mnogi občinski skrbstveni organi razmišljajo tudi o organizirani tovrstni pomoči staremu človeku, ker upajo, da bodo na ta način razbremenili občinske proračune za visoke izdatke, katere imajo s plačevanjem oskrbovalnin v domovih za stare in onemogle. Pri tem velja omeniti občino Ajdovščina, kjer so na zboru volilcev razpravljali o problemu starega človeka in posebej o vprašanju družinske oskrbe.

Razprava je imela uspeh. Pri skrbstvenem organu se je javilo več družin, ki bi sprejele stare ljudi v oskrbo. Želele pa so takšne osebe, ki so še sposobne za lažje fizično delo in ki niso problematične glede osebnih lastnosti. Na podlagi tega so vzeli dva oskrbovance iz doma starih in onemoglih in ju dali v družinsko oskrbo.

Pri sklenitvi dogovora o individualni oskrbi starega človeka v drugi družini, posamezni skrbstveni organi v večini primerov ne delajo pismenih pogodb. Ustmeni dogovor, katerega sklene star človek z družino - oskrbnikom, skrbstveni organ le evidentira in plačuje oskrbnino ali pa skleneta dogovor skrbstveni organ in družina - oskrbnik, stara oseba pa da svoj pristanek, da se z družinsko oskrbo strinja. Tak dogovor zajema celotno, pa tudi samo delno oskrbo.

V občinah Novo mesto in Ajdovščina so začeli uvajati v zadnjem času pri sklepanju dogovora o nastanitvi starega človeka v družinsko oskrbo, pismene pogodbe. V občini Ajdovščina sklepata to pogodbo skrbstveni organ občine in družina - oskrbnik brez sodelovanja starega človeka - oskrbovanca. Praviloma pa bi se morala taka pogodba sklepati med staro osebo in družino - oskrbnikom s sopodpisom občinskega skrbstvenega organa, ki naj se v nadaljevanju pogodbe obveže plačevati določeni osebi družbeno denarno pomoč, iz katere naj se plačujejo stroški za oskrbo.

Upoštevati je namreč treba, da je stara oseba, ki išče oskrbe in pomoči v drugi družini, če je duševno dovolj sveža, pravno enakovredna stranka in ji ni odvzeta opravilna sposobnost, da bi ji bil potreben skrbnik v smislu zakona o skrbništvu. Kadar pa je stara oseba, zaradi starostne senilnosti ali kako drugače psihično tako prizadeta, da opravično ni sposobna, tedaj bi moral biti za tako osebo določen skrbnik in pogodba sklenjena med skrbnikom in oskrbnikom.

STANJE DRUŽINSKE OSKRBE V SLOVENIJI

Po podatkih občinskih ljudskih odborov je v vsej Sloveniji trenutno nastanjenih v drugih družinah 1 026 starih oseb. V tem številu je verjetno tudi nekaj takih, ki so z oskrbnikom v ožjem ali daljnem sorodstvu, katere pa materialno podpira občina. V število pa niso zajete osebe, ki so nastanjene v tuji družinski oskrbi, vendar same nosijo stroške oskrbovalnine iz lastnih dohodkov ter o njih skrbstveni organi ne vodijo evidence.

Na podlagi omenjenih podatkov nadalje ugotavljamo, da so evidentirane osebe predvsem s podeželja. Če ne bi našle družin, ki so jih sprejele v oskrbo, bi nujno iskale zavetja v domovih za stare ljudi. Povprečni izračun o materialnih izdatkih za oskrbovalnine, ki bremenijo občinske proračune, v primerjavi s stroški, če bi se nahajale te osebe v socialnih zavodih, nam pokaže sledeče:

1 026 oseb - družinska oskrba povp. mes.	6.000.-	6,126.000.-
socialni zavod	17.000.-	17,442.000.-

Če se ustavimo pri številu oskrbovancev in ugotoviti, da je to nad 1/3 sedanjega številčnega stanja oskrbovancev v domovih za stare ljudi, pomeni, da bi bil pritisk na zavodske kapacitete v nasprotnem slučaju neprimerno večji in da predstavlja ta način reševanja oskrbe osamljenih ostarelih ljudi za socialne zavode in za občine veliko razbremenitev.

Prav tako kažejo podatki na velik prihranek družbenih sredstev, če se občine poslužujejo te oblike varstva ostarelih oseb. Zato jo skoraj vsi občinski skrbstveni organi priporočajo predvsem z utemeljitvijo, da je tovrstna oblika za občino mnogo cenejša od zavodske oskrbe. (Oskrbovalnina za družinsko oskrbo skoraj nikjer ne presega din 10.000.- mesečno, dočim znaša oskrbovalnina v zavodu od 15.000.- din navzgor). Vendar bi bilo potrebno to stran družinskega varstva ostarelih oseb osvetliti še tudi s stališča ustrezne oskrbe in oskrbnin ter z vidika pogojev za perspektivni razvoj te oblike varstva na podeželju ali v mestih.

Problem oskrbe in oskrbnin

Sorazmerno nizko mesečno povprečje oskrbnin za oskrbo starih ljudi vsebuje odškodnino za stanovanja, prehrano, obleko, perilo, obutev, posteljnino, ostalo oskrbo in včasih tudi nego. Pri odmeri družbene denarne pomoči za takšno oskrbo se v posameznih primerih predhodno ne ugotavljajo objektivni in subjektivni pogoji, niti se ne upoštevajo potrebe oskrbovanca, kvalitete nujenih uslug in prizadevanje oskrbnika. Dogaja se, da daje skrbstveni organ previsoko oskrbnino v primerih, ko oseba določene usluge lahko še sama odsluži s svojim delom, ali pa je družbena pomoč tako nizka, da za ta sredstva skoraj ni mogoče zahtevati od oskrbnika boljše in obsežnejše oskrbe, če bi na stvar gledali suho skozi dinar, ne da bi to delo povezovali tudi z določenimi moralnimi normami v pogledu medčloveških odnosov.

Potrebe ostarelih oseb in nastanitveni pogoji pa so v pogledu zdravstvenega stanja teh oseb, kulturne in higienske ravni oskrbovanih kot oskrbnikov v vsakem posameznem primeru tako različni, da ni mogoče določati nekih enotnih penzionskih cen ali družbeno denarne pomoči za družinsko oskrbo. Ponekod bo zadoščala pomoč pri nastanitvi ali enkratna pomoč za ureditev nastanitvenih pogojev, za nabavo posteljnine ali prispevek za obleko, obutev, medtem ko se bo druga odškodnina za oskrbo zaradi potrebne nege približala celo ceni zavodske oskrbe, čeprav na splošno ne bi smeli vzporejati odškodnino za družinsko oskrbo z oskrbnino v zavodih. V cenah zavodske oskrbe je namreč vračunana amortizacija in materialni stroški (pisarniške potrebščine, bančni stroški, zavarovalnina, vzdrževanje objekta, nabava inventarja itd.), kar predstavlja 20 % celotne oskrbe. Prehrana v zavodih stane 35 % oskrbnine in je po kvaliteti ni mogoče primerjati s hrano ostarelih oseb v družinski oskrbi. Poleg tega so v ceni zavodske oskrbe še vse druge potrebe: obleka, obutev, perilo, izdatki za kulturne potrebe, razvedrilo itd. Pogodbe v zvezi z družinsko oskrbo vsebujejo tudi zahtevek glede obleke, obutve itd., vendar se pogodbeni obveza običajno ne realizira. Včasih je temu vzrok prenizka družbena denarna pomoč, včasih pa tudi neodgovoren odnos do oskrbovanca in sprejete obveze. Zato bi bilo potrebno, da vpelje občinski ljudski odbor sistematičen nadzor te službe in socialno zdravstveno patronažo.

Struktura in perspektivni razvoj na podeželju

Iz dosedanjih ugotovitev zaključujemo, da je razvita družinska oblika skrbi za ostarele osebe predvsem na podeželju. To so kmečki ljudje brez lastnih dohodkov, brez svojcev in mnogokrat tudi duševno prizadeti ali telesni invalidi. Po poklicni strukturi je stanje približno takšno, kot ga ugotavljamo med stanovalci v domovih za stare ljudi, ki so doslej prihajali iz podeželja. Ta sestav pa se bo v bodoče nedvomno spreminjal. Vedno manj bo ostarelih bivših hlapcev in dekel brez lastnih dohodkov. Računati pa moramo z dejstvom, da bodo iskali individualno oskrbo ostareli osamljeni kmetje, ki bodo imeli lastne dohodke v obliki rente.

V Sloveniji smo pravkar zabeležili (na podlagi ankete) okoli 1000 ostarelih kmetov, ki potrebujejo tujo pomoč za oskrbo in nego. Nedvomno bo potrebno nekaterim od teh zaradi težje bolezni zagotoviti oskrbo v domovih za stare ljudi, z organizirano pomočjo sosedov ali s posebno službo bo mogoče poskrbeti, da bodo ostali ostareli kmetje v veliki večini na lastnem domu. Vendar pa živi precej teh kmetov na osamljenih kmetijah, kjer jim zaradi oddaljenosti ne bo mogoče pomagati ter bo potrebno iskati družine, ki jih bodo voljne sprejeti v oskrbo.

Zaradi nezadržnega procesa odseljevanja mladih ter spreminjanja socialne strukture na vasi, ko je na kmetijah vedno več ostarelih oseb, menimo, da v bodoče na podeželju oblika oskrbe v družinah ne bo zavzela dosti večjega obsega, kakor je sedanje stanje. Kljub temu je potrebno to obliko ohranjati in jo izboljševati. Na eni strani zato, ker je posameznikom, kot že omenjeno, ta način oskrbe sprejemljivejši, na drugi strani pa zaradi nezadostnih zavodskih kapacitet.

Oblike skrbi za osamljene ostarele osebe v mestih

Spričo specifičnih pogojev v mestih ali v večjih strnjenih naseljih, se bo oblika oskrbe ostarelih osamljenih oseb razvijala tu na povsem svoj način.

Dejstvo je, da število osamljenih starih ljudi v mestih hitro raste. Tu so ostareli ljudje, ki si niso ustvarili družine, ljudje brez otrok, ker so šli po svetu ali so pomrli, pa tudi ljudje, ki imajo sicer otroke, vendar zaradi utesnjenih stanovanj ali neurejenih odnosov v družini, ne morejo stanovati pri njih.

Večina teh oseb ima sicer skromna, a urejena lastna stanovanja in lastne dohodke - pokojnino, invalidnino. Dokler so mentalno sveži in pokretni se lahko sami oskrbujejo, iščejo primerne zaposlitve ali razvedrila. Potrebno je le organizirati zunanje službe, ki naj jim zagotovijo tiste usluge, ki jih v določenih starostnih obdobjih potrebujejo. Tako npr. pomoč za čiščenje stanovanja, pranje in krpanje perila, pomoč pri gospodinskih opravilih, pomoč pri kratkotrajnih obolenjih, skrb za odgovarjajočo prehrano (v skupni kuhinji ali z dostavljanjem). Posebej pomembna je sosedska pomoč, zlasti v strnjenih naseljih in večjih stanovanjskih blokih, kjer se dogaja, da stanovalci povsem pozabijo na soseščino ostarele osebe. Pri tem ne gre za neke oblike pomoči trajnejšega značaja, temveč bolj za drobne pozornosti in usluge, ki naj odražajo toplino ter dajejo osamljenemu, ostarelemu človeku občutek varnosti.

Na ta način lahko ostanejo takšne osebe v vajelem okolju vse dotlej, ko se jim zdravstveno stanje toliko poslabša ali ko starostna senilnost toliko napreduje, da je potrebna oskrba v zavodu.

Poseben problem so problematične ostarele in osamljene osebe, katerih ni mogoče namestiti v individualnih družinah. Za te osebe občine najprej poskrbijo, da dobijo mesto v socialnih zavodih, čeprav njihova navzočnost med mimimi stano-

valci ni ravno zaželena.

Glede na sedanje potrebe kaže, da bo potrebno intenzivneje razvijati vse oblike skrbi za ostarele osebe in tako tudi družinsko oskrbo.

V vsakem primeru, ko je potrebna določeni osebi tuja pomoč za oskrbo ali nego, pa tega ni mogoče organizirati v lastnem domu, naj bi se dajala prednost družinski oskrbi pred zavodsko.

Prav bi bilo, da bi občinski organi socialnega varstva oziroma socialni centri vodili evidenco o družinah ali posameznikih, ki imajo pogoje in so voljni sprejeti v oskrbo ostarele osebe, ne glede na to, ali je plačnik zainteresirana oseba ali skrbstveni organ. Nadalje naj bi pomagali z nasveti ostarelim osebam kakor oskrbnikom in nadzorovali uporabo družbenih denarnih sredstev. V ta namen bi bili priporočljivi osebni obiski družin, razgovori in seminarji z oskrbniki itd. Pri tem delu je potrebno tesno sodelovanje z zdravstveno službo, zlasti z zdravstveno patro-
nažo, ki naj bi posvetila velik del svojega terenskega dela ostarelim prebivalcem.

Pri razvijanju družinske oskrbe za ostarele osebe, lahko koristno pomagajo krajevne skupnosti in družbene organizacije pri izboru družin, pri nastanitvi in vživljanju posameznikov v družine itd.

Olga Krajger

43. SEJA SVETA ZA SOCIALNO VARSTVO LRS

DNE 5. APRILA 1963

Dnevni red:

1. Problematika ostarelih kmetov
2. Nastanitev in oskrba starih ljudi v drugih družinah
3. Sklad za socialne ustanove:
 - a) Potrditev zaključnega računa sklada za leto 1962
 - b) Odobritev finančnega načrta sklada za leto 1963
 - c) Predlog za razdelitev sklada

1. Svet je obravnaval problematiko ostarelih kmetov, na seji so bili navzoči tudi predstavniki Sveta za zdravstvo LRS, Državnega sekretariata za finance LRS in Sekretariata IS za kmetijstvo in gozdarstvo.

Po občini razpravi smo prišli do sledečih ugotovitev, zaključkov in predlogov:

Zaradi vse večjih migracijskih gibanj v povojnem obdobju, se je občutno zmanjšala delovna sila na vasi. Po podatkih socialnih geografov smo nekako v 15 letih prešli glede dinamike depopulacije vasi stopnjo, katero so drugod prešli v 150 letih. Rezultat tega je, da so nasprotja, ki se javljajo tako na vasi kakor v mestu ostrejša. V mestu se to rešuje z raznimi ukrepi, medtem ko je ostal na vasi problem odprt in je posebno pereč pri ostarelih kmetih, ki so ostali brez ustreznih delovnih sil in brez svojcev, ki naj bi skrbeli zanje v visoki starosti.

V Sloveniji imamo po nepopolnih podatkih 9.412 takih kmetij, na katerih stalno živijo ostareli, za delo nesposobni ali delno nesposobni družinski člani, v skupnem številu 16.492 ljudi. V hribovskih krajih je polovica ali 4.745 takih kmetij in v nižinskih krajih 4.667. Z ozirom na velikost kmetij je malih 6.393 ali 68 %, srednjih 2.473 ali 25 % in velikih 541 ali 6 %. Po globalnih ocenah bi bilo možno najti interesente za odkup, zakup ali preživnino med kmetijskimi organizacijami ali ObLO za ca. 4.000 teh kmetij.

Borcev NOV ali staršev teh borcev je 1.399 ali 12 %. Od celotnega števila ogroženih je že sedaj nezadostno oskrbljenih in rabi denarno pomoč 2.556, pomoč v postrežbi in negi pa 993 ljudi.

Problematike starih in onemoglih ljudi na vasi doslej kompleksno nismo niti proučevali niti podvzemali najsmotnejših ukrepov za njeno reševanje. Zemlja, ki jo ti ljudje posedujejo, je bila tisti činitelj, ki je zaviral ukrepanje, ali pa občine niso bile zainteresirane, da bi ugotavljale obsežnost tega problema, ker niso imele sredstev za njegovo rešitev. Kolikor so posamezni primeri le preveč izsto-

pali, so se odgovorni organi ustavljali ob diskusijah, kdo naj rešuje socialno plat problemov. Nekateri so bili mnenja, da je to stvar zadruga ali družbenega posestva, skratka, tistega, ki bo zemljo prevzel, drugi zopet so zastopali stališče, da spada reševanje tega problema v kompetenco občinskega ljudskega odbora. Če so problem reševali z družbeno denarno pomočjo, je bila to zopet le polovična rešitev, ker ta dajatev ni bila vsklajena z davčno obvezo ali pa je bilo stanje takšno, da problema samo denar (brez organizirane pomoči) ni mogel rešiti.

Razumljivo je, da je to dolgotrajnejši proces, ki je močno povezan s socializacijo vasi. V različnih krajih Slovenije se poraja z različno intenzivnostjo, povsod pa ga je potrebno reševati kompleksno kot ekonomski in socialni problem, ki zahteva večjih na prov. in ustrezno materialno bazo. Potrebna je kontinuirana akcija, pri kateri naj bi sodelovali Sekretariat za finance, za kmetijstvo in gozdarstvo, Kmetijski inštitut, Sekretariat za zdravstvo, Zavod za socialno zavarovanje, Sociološki inštitut, družbene organizacije in občine, ki morajo to vprašanje tudi konkretno reševati. Socialne službe in posebej socialni centri naj bi pri tem intenzivno sodelovali in pomagali z različnimi sociološkimi analizami in konkretnim reševanjem, da bo ta proces čimmanj boleč.

Na podlagi zbranih sugestij občin in razprav se nakazujejo nekatere rešitve. Tako se bodo n.pr. v nižinskih predelih ti problemi lažje reševali s kooperacijo, z zakupi in odkupi, ker so tod zadruga in državna posestva zainteresirani za ta zemljišča, dočim bi bilo treba višinske kmetije zaenkrat reševati tako, da bi se ohranila ljudem možnost eksistence v teh krajih. Ta posestva so namreč neprikladna za mehansko obdelavo in niso donosna, parcele so često raztresene, kmetijske zadruga pa jemljejo v zakup ali odkup le zemljišča, odnosno hribovska posestva, kjer je možna arondacija, da jih v perspektivi spremenijo v pašnike, sadovnjake ali celo v gozdove.

Kolikor ležijo posestva na področjih, ki bi prišla v poštev za pogozdovanje ali za pašnike, so pa posebej primerna za potrebe domačega turizma in rekreacije, bi bilo potrebno ta moment upoštevati in pomagati, da takšne kmetije ne propadejo.

Glede kmetij ostarelih kmetov, ki so torej manj primerna za vključevanje v družbeni sektor kmetijstva, lastniki pa so še sposobni obdelovati zemljo in se samostojno preživljajo, bi bilo potrebno pretehtati, kakšno ekonomsko korist oz. kakšno ekonomsko škodo bi imela družba s socializacijo in z izplačevanjem rente. Morda se bo kje bolj izplačalo začasno pustiti stanje kot je in pomagati kmetu z davčno omilitvijo in drugimi olajšavami, kakor pa za vsako ceno zemljo prevzeti in jo pustiti neobdelano, kar se tudi mnogokrat dogaja.

V hribovskih predelih ne bi smeli obravnavati samo kmetijskih, temveč tudi gozdne površine. Gozdna gospodarstva ali samostojno gozdarski obrati pri KZ bi lahko te gozdove prevzeli v last pod pogojem izplačevanja ekonomsko utemeljene

rente za preživljanje teh ljudi. Običajno zemljiška renta ne zadostuje za preživljanje. Iz podanega je razvidno, da utegnejo denarni viri za preživljanje onemoglih starih ljudi pritekati iz več virov kot n.pr. od kmetijske organizacije za prevzete kmetijske površine, od gozdarske organizacije za prevzete gozdne površine, od občine ali druge ustanove za prevzete zgradbe, iz proračuna občine za potreben dodatek itd. Glede na to bi bilo primerno, če bi komuna zadolžila nek organ, ki bi povezal reševanje lastniških, pravnih in drugih problemov in na katerega bi se tudi ti stari ljudje ev. obračali.

Davki predstavljajo za ostarele, dela nezmožne lastnike kmetij veliko breme, dostikrat pa jim s tem jemljemo sredstva za osnovno preživljanje. Že naši sedanjji predpisi o davku na dohodek iz kmetijstva vsebujejo vrsto olajšav, katere bi morali izvajalci davčne politike, v konkretnih primerih upoštevati. Tako pravi med drugim 4. odst. 162. člena uredbe o dohodnini, da sme svet občinskega LO za finance na predlog finančnega organa odločiti, naj se davčni dolg v celoti ali deloma odpiše, če bi se z izterjavo spravilo v nevarnost nujno preživljanje davčnega dolžnika in njegove družinske člane. Velika večina ostarelih kmetov je že danes v takšnem položaju. Vsekakor bi morali pri tem še posebej upoštevati kategorijo ostarelih bivših borcev odnosno njihovih družin, skratka kmetij, ki so predstavljale med NOB partizanom zatočišče in prehrabene baze.

Menimo, da zahteva to vprašanje dodatnih proučevanj o narodnem dohodku in obremenitvah, zlasti glede na sposobnost kmetijskih občin, ki nimajo dohodkov iz industrije. Pravtako bi bilo potrebno proučiti čl. 135 uredbe o dohodnini glede davčnih olajšav tem zavezancem. Pri tem pa se odpre vprašanje stopnje občinskih doklad in obveznosti do fonda zdravstvenega zavarovanja, če zmanjšujemo davčno osnovo, kar bi bilo posebej proučiti.

V pripravi je osnutek zakona o davkih. Glede na to bi bilo potrebno zbrati probleme, ki nastajajo v višinskih predelih, probleme v zvezi s težko situacijo borcev in event. druge probleme, ki naj bi se upoštevali v okviru novega zakona.

Višina zemljiške rente je dokaj izenačena, pač pa je zelo različna višina denarne pomoči, ki jo da občina iz svojih skladov ali proračuna, kar je odvisno od ekonomske moči občine. Običajno se kombinira z rento in socialno pomočjo tudi določena velikost ohišnice. Prav bi bilo težiti k enotnim kriterijem. Gorenjske komune so postavile za to posebno službo, izdelale pravilnike itd.

Glede na politiko odkupa in izplačevanja rent bi bilo proučiti vprašanje pravic za priznanje let za pokojnino oz. za priznanje pravice do takojšnje pokojnine, če je nekdo že povsem ostarel.

V zvezi z obveznim zdravstvenim zavarovanjem starih kmečkih proizvajalcev je odprtih več vprašanj; kolikor žive ostareli na mali kmetiji, potem plačevanje premije, dokler je nekdo še relativno zdrav, ni tako velik problem, na veliki kmetiji pa so zneski precejšnji. Zato kaže take primere najprej rešiti s prevzemom zemlje in zmanjšanjem površin na znosno ohišnico. Kmetijska organizacija lahko da te površine, kjer je le možno v kooperacijsko proizvodnjo drugim kmetom,

gozdarska organizacija pa prevzame gozdove. Posebnega sistema za zdravstveno zavarovanje ostarelih kmetov ni mogoče vpeljati. Jasno je, da ostareli kmet z ohišnico ne spada v okvir kmečkega zdravstvenega zavarovanja.

Razumljivo bi bilo, da ob tem ko prevzema družba od starih ljudi nepremičnine (zemljo, gozd, gospodarska poslopja), ki jih ti ljudje posedujejo, prevzame družba v celoti tudi skrb zanje v kombinaciji z dosmrtno ohišnico, raznimi rentami in potrebnimi uslugami. V primeru pa, da so tu dediči, ki reflektirajo na dedovanje omenjenih nepremičnin, naj bi ti prevzeli obvezno tudi skrb za stare ljudi na kmetiji.

Ena izmed možnosti, kako reševati materialno stran ostarelih kmetov, je delo na domu, kar često pozabljamo. Vendar vemo, da se preživljajo v nekaterih predelih vso zimo samo iz dohodkov tega dela (suha roba, pletenje cekarjev, izdelovanje košar, metel itd.), ki ga opravljajo tudi starejši ljudje.

Podatek ankete o ca 1 000 ostarelih, osamljenih kmetih, ki potrebujejo že danes tujo pomoč za oskrbo in nego, nas je opozoril na zelo pereče vprašanje, katere rešitve ni mogoče odlagati. Glede na naraščajočo problematiko pa moramo računati, da bo število teh oseb še nekaj let v porastu.

Težina tega problema je v posameznih občinah in krajevnih skupnostih različna, kakor so tudi različne možnosti in oblike reševanja. Zato je nujno, da krajevni činitelji analizirajo to problematiko v okviru smernic kmetijske in socialne politike ter na svojem področju ugotovijo vse možnosti za reševanje akutnih primerov.

Sedanje oblike reševanja poznamo. Za prizadete osebe je najbolj primerno in obenem najceneje, da jim zagotovimo vsestransko pomoč na domu. Od krajevnih razmer je odvisno, v kakšnem obsegu bo to mogoče organizirati s pomočjo sosedov (za delo na polju, v gospodinjstvu, za ostale usluge, občasno nego) ali z ustreznimi službami. V primerih, ko ni mogoče reševanje na ta način, je potrebno izbirati med oskrbo v drugi družini in med socialnim zavodom. Vsekakor naj bi pri izbiri odločali stari ljudje sami.

Potrebno pa je, da bi socialna služba reševala ta vprašanja bolj organizirano in pri tem upoštevala vse možnosti.

Za razvijanje stalnih služb za pomoč ostarelim in bolnim osebam bo treba izbrati primerne osebe in jih tudi usposobiti. V zvezi s tem bo naloga republiških organov (Sveta za zdravstvo, Sveta za socialno varstvo, Rdečega križa), da pripravijo ustrezne programe in organizirajo tečaje za usposabljanje tovrstnih kadrov.

Ker gre pri tem za veliko število bolnih starih ljudi je potrebno, da usmeri patronažna služba zdravstvenih domov svoje delo tudi na to področje in čim tesneje sodeluje s socialnimi organi. Za začetek pride v poštev kombinirana patronaža z obstoječim kadrom medicinskih sester ali bolničark in z dodajanjem strokovno usposobljenega laičnega kadra, ki naj bi reševal najbolj pereče primere. V zvezi

s tem bi bilo potrebno istočasno vržiti teritorialne študije, ker so tudi pogoji zdravstvene službe v posameznih komunah zelo različni. Medtem, ko bo mogoče neke izvesti le minimalne mere, bomo lahko drugje zagrabili bolj široko. Za kategorijo pa, ki je sodelovala v NOV, se ne bi smeli zadovoljiti samo s tem, temveč bi morali najti ustreznih rešitev.

Že dosedanje ugotovitve in analize kažejo, da bo potrebno za zadovoljivo reševanje te problematike v občinah zagotoviti določena denarna sredstva, bodisi kot dodatek za osnovno preživljanje ali pa za plačilo uslug za tujo pomoč v oskrbi in negi. V tej smeri so potrebne temeljite analize o konkretnem stanju v posameznih občinah in v krajevnih skupnostih. Rezultati bodo nedvomno pokazali, da nekatere občine ne bodo zmogle teh finančnih bremen, ker so gospodarsko slabo razvite, imajo pa nesorazmerno visoko število teh oseb. Kako torej pokrivati te izdatke?

Bilo je mnogo predlogov s strani občin in raznih organizacij, da bi se poskrbelo za prelivanje sredstev iz gospodarsko močnejših občin v šibkejše, pa tudi, da bi se zbirala na nivoju republike potrebna sredstva, ki bi pomagala reševati probleme v tistih področjih, kjer je teh primerov največ, so pa gospodarsko zaostala. Možno bi bilo, da bi v ta namen prispevala določena sredstva tudi industrija, ki je dobila delovno silo iz kmetov.

Pospešena socializacija vasi bo nedvomno povečala probleme v pogledu oskrbe tudi drugih skupin ostarelih kmetov. Na eni strani je tu visoko število preužitkarjev, katerih pogodbeno vzdrževanje je vezano predvsem na naravne dajatve, ki izvirajo iz privatnega lastništva zemlje. Poleg tega bo treba računati z večjim številom starejših kmetov, ki živijo v družinski skupnosti in se zaradi starosti ne bodo mogli v kmetijstvu ali v drugih panogah redno zaposliti. Zato smatramo, da je treba temu vprašanju posvetiti posebno pozornost.

V okviru krajevnih in vaških skupnosti, organizacij RK, SZDL, organov socialnega varstva in drugih je potrebno razviti družbeno skrb za stare in onemogle. Na ta način bodo imela izdana finančna in materialna sredstva mnogo večji učinek. Skrb za stare ljudi bi morala biti moralno etična odlika vsake skupnosti in organizacije ter otrok teh staršev, ne pa samo breme proračuna.

Svet je sklenil, da se zbrano gradivo pošlje oddelkom za družbene službe pri ljudskih odborih, pristojnim družbenim organom, nekaterim republiškim organom in institucijam kakor tudi glavnemu odboru SZDL, ker je potrebno problematiko reševati v vsej kompleksnosti, tako v merilu občine, kakor tudi na nivoju republike.

2. Svet je obravnaval problematiko nastanitve starih ljudi v drugih družinah, ki je ena izmed oblik skrbi za tiste starejše osebe, ki ne morejo živeti s svojci ali so same ter se zaradi starosti ne morejo več oskrbovati v celoti.

Člani Sveta so se strinjali, da je ta oblika varstva za mnoge stare ljudi zlasti na vasi primernejša od oskrbe v socialnih zavodih in v današnji situaciji ob

pomanjkanju zavodskih kapacitet, nujno potrebna. Nadalje so poudarili, da je to obliko varstva, bolj sistematično razvijati, spremljati in usmerjati. Zato naj bi si občinski organi socialnega varstva ustvarili pregled o stanju te službe, o materialnih, življenjskih in zdravstvenih pogojih oseb, ki se nahajajo v drugih družinah, ob pogodbenih razmerjih in izvajanju pogodb. Družbeni prispevek, ki ga daje občina za preživljanje teh oseb, naj bi se praviloma izplačeval neposredno prizadetim, kolikor so to duševno sveži stari ljudje, v nasprotnem primeru je potrebno urediti vprašanje skrbnika in preko skrbnika urejati vsa življenjsko važna vprašanja takih oseb. Socialno zdravstvena patronaža se slabo uveljavlja, čeprav sodi v teh primerih med prve naloge zdravstvene službe in organov socialnega varstva. Nujno je, da odgovorni činitelji v občini posvetijo temu vprašanju več pozornosti in pritegnejo k delu tudi člane družbenih organizacij, ki delujejo v krajevnih skupnostih.

Svet je sklenil, da se gradivo, dopolnjeno z razpravo, pošlje oddelkom za družbene službe pri občinskih ljudskih odborih v napotilo in ravnanje, obvesti pa se tudi o tej problematiki svet za zdravstvo LRS in skupščina republiškega zavoda za socialno zavarovanje.

3. Svet je na podlagi poročila in obrazložitve

- potrdil zaključni račun sklada za leto 1962
- odobril finančni načrt sklada za leto 1963
- ugotovil, da je na razpis I. natečaja za dajanje posojil in izjemnih pomoči iz Sklada za socialne ustanove, ki je bil objavljen v Uradnem listu LRS, št. 40/62, prispelo 25 prošenj. Interes za razpis je bil neprimerno večji, vendar se ljudski odbori, stanovanjske oziroma krajevne skupnosti in zavodi niso prijavili zaradi neizpolnjevanja pogojev (načrti).

Skupni iznos zaprošenih sredstev iz sklada za socialne ustanove v obliki posojil in izjemnih pomoči znaša 270 090 052.- dinarjev, pri tem nekaj prosilcev ni navedlo denarnega zneska.

Upravni odbor sklada je proučil na svoji 3. seji dne 25. marca 1963 vse sprejete prošnje in predlagal, v okviru razpoložljivih denarnih sredstev (din 128 000 000.-) razdelitev sklada za socialne ustanove. Pri obravnavi prošenj je upravni odbor sklada prvenstveno upošteval varstvene ustanove, katerih razvoj je trenutno na prvem mestu. Poleg tega pa je dal prednost prosilcem, ki imajo popolno tehnično dokumentacijo in ki bodo z dodeljenimi denarnimi sredstvi povečali zmogljivosti socialnih zavodov.

Svet je po krajši razpravi sprejel predlog upravnega odbora brez sprememb. Razdelitev sklada izgleda po posameznih vrstah zavodov takole:

1. Varstvene ustanove din 66 500 000.- (52,5 %)
2. Mladinski domovi din 6 000 000.- (4,7 %)
3. Dijaški domovi in internati din 6 000 000.- (4,7 %)
4. Posebni zavodi za otroke in
mladino din 36 200 000.- (28,6 %)

5. Invalidske delavnice	din 5 000 000.- (4,0 %)
6. Domovi in klubi za stare	din 7 000 000.- (5,5 %)

Dr. L. V.

VESTI IZ DRUŠTVA SOCIALNIH DELAVCEV SLOVENIJE

“PLENUM DRUŠTVA SOCIALNIH DELAVCEV SLOVENIJE“

Dne 9.4. 1963. je zasedal plenum DSDS. Udeležba na plenumu ni bila polnoštevilna, ker je isti dan zasedala Ljudska skupščina LR Slovenije in ker je istočasno potekal tudi republiški občni zbor sindikata delavcev v družbenih službah. V obeh omenjenih družbenih organih pa je vključenih tudi precej članov plenuma.

Sekretariat DSDS se je odločil za sklicanje plenuma, da bi na njem razpravljali o trenutno najaktualnejših vprašanjih naših komun - o sprejemanju občinskih statutov in o pripravah za delo na statutih delovnih organizacij. Zato je bila na dnevnem redu ena sama točka programa; referat in razprava o socialno varstvenem delu v občinskih statutih.

Referat je podala tov. Danica Vogrinec - diplomirana socialna delavka. Plenum je referat z zadovoljstvom sprejel in ga zelo dobro ocenil. Najpomembnejše v načinu obdelave, ki smo jo slišali v referatu je to, da je izhajal iz že izdelanih osnutkov statutov povsem konkretno pokazal na dokaj ozko razumevanje dela obstoječih socialnih služb v komunah, na okostenelost v pojmovanju socialnega dela, zaostajanje statutarnih določil za resničnim razvojem te dejavnosti v občinah, neskladnost med možnostmi in potrebami in podobno. Referat se, seveda, ni zaustavil na kritiki osnutkov statutov, temveč je v njem ugotovljeno, da je bila ena osnovnih pomanjkljivosti v neaktivnosti socialnih delavcev pri sestavljanju osnutkov. Zato moramo v glavnem vse te slabosti odpravljati šele sedaj, ko so statuti že v razpravi. Ob tem je referentka poudarila, da se moramo v bodoče zlasti pri sestavljanju statutov delovnih organizacij že na začetku aktivneje vključiti v priprave za pravilno tolmačenje vloge socialnih služb, zlasti njenih konkretnih širokih nalog na realizaciji splošne skrbi za delovnega človeka, v vseh tovrstnih osnovnih aktih naše družbene skupnosti.

V razpravi je sodelovalo preko 20 članov plenuma, katerih dejavnost je vezana na različne občine v Sloveniji. Diskusija se je dotikala mnogih področij socialnega dela, ki v statutih sploh niso zajeta (področje šolstva, rehabilitacije in habilitacije, zdravstva itd.), da so v statutih zajete bolj naloge, ki spadajo v

programe posameznih socialnih služb, ni pa upoštevana vsa dinamika, ki se na tem področju razvija v komunah.

Predvsem je delavnost podružnic DSDS zatajila in zato iz statotov ne vejejo nova načela, vsebina in metode socialnega dela. Plenum je zato izvolil posebno komisijo, ki naj na osnovi referata in diskusije oblikuje sklepe in jih posreduje vsem občinskim ljudskim odborom.

Poleg razprave o statutih je plenum sprejel tudi sklep, da se pripravi občni zbor DSDS do jeseni t.l., ki naj ima delovno vsebino. Kot aktualno tematiko za občni zbor bi bilo smatrati zlasti temeljito obdelavo delokrogov socialnih služb na raznih področjih.

Člani plenuma so se zadolžili tudi za sodelovanje pri kadrovanju za nov vpis v Višjo šolo za socialne delavce v Ljubljani za študijsko leto 1963/64.

K. A.

UGOTOVITVE IN PRIPOROČILA PLENUMA DRUŠTVA SOCIALNIH DELAVCEV SLOVENIJE

Dne 9. 4. 1963 je bil v Ljubljani plenum DSDS, ki je obravnaval socialno varstvo v statutih komun.

DSDS je po pregledu nekaterih osnutkov statotov komun ugotovilo, da osnutki si cer obravnavajo socialno varstvo, vendar pa ne upoštevajo v dovoljni meri napredka socialnega varstva v zadnjih letih, niti ne obsega, ki ga že ima na današnji stopnji naše družbene ureditve, kakor je razvidno iz referata.

Statuti s skupimi formulacijami skušajo očrtati le klasično pojmovano socialno varstvo, ne upoštevajo sedanje vsebine dela, sodobnih načel in metod socialnega dela, ki zahteva tudi preventivno delo na podlagi analitične ocene posameznih družbenih pojavov in njihovega reševanja. Poleg tega prezrejo, da se to delo ne odvija samo v organih socialnega varstva, marveč tudi na širokem področju drugih družbenih služb, družbenih in delovnih organizacij.

Pomembnost referata "Socialno varstvo v statutih komun" je prav v tem, da je konkretiziral ugotovljene pomanjkljivosti v obravnavanih osnutkih statotov, ki nujno terjajo jasnejših določb in preciznejših formulacij sodobnih pojmovanj socialnega dela, ki so se že pri nas razvile in izhajajo tudi iz načel nove ustave.

Značilna ugotovitev referata je zlasti v tem, da statuti bomo prikazujejo socialno delo in da ne odražajo niti tiste stopnje razvoja socialnih služb, ki so ga te v komuni že dosegle, še manj pa nakazujejo perspektivni razvoj. Kljub vedno

večjemu uveljavljanju in uspešnejšemu delovanju centrov za socialno delo kot strokovnih služb na tem področju, v delovnih organizacijah, socialnih zavodih, zavodih za zaposlovanje delavcev, v zdravstvenih in šolskih institucijah in drugih, se njihova pomembna vloga in razvoj ne odraža v statutih.

Analiza osnutkov statotov je tudi pokazala, da statuti niso upoštevali ali niso v zadostni meri upoštevali temeljnih načel vsebovanih v

- priporočilu o ustanovitvi centrov za socialno delo kot samostojnih služb za socialno varstvo (Ur. l. FLRJ 11/61),
- resoluciji Ljudske skupščine LRS o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu (Ur. l. LRS 26/61),
- resoluciji Ljudske skupščine LRS o nalogah komune na področju socialnega varstva (Ur. l. LRS 30/61),
- resoluciji Ljudske skupščine LRS o rehabilitaciji invalidnih oseb (Ur. l. LRS 8/63) in
- priporočilu o izvajanju nalog komun in krajevnih skupnosti pri otroškem varstvu (Ur. l. LRS 8/63).

Plenum je ugotovil, da so za pravilno pojmovanje pomena in vsebine socialnega dela v statutih komun v znatni meri odgovorni socialni delavci kot strokovni in družbeni delavci, katerih vpliv se je pri dosedanem delu na statutih premalo odražal (deloma zaradi premajhne lastne aktivnosti, deloma, ker niso bili pritegnjeni k delu komisij za sestavo statotov). To zahteva aktivnejše sodelovanje socialnih delavcev.

Zavoljo tega naj služijo ugotovitve referata osnovni razpravi o mestu in vsebini socialnega dela v statutih komun. Socialni delavci naj referat dodobra proučijo, analizirajo konkretne pogoje, možnosti in potrebe za socialno delo v komuni ter naj si prizadevajo, da bodo statuti komun odraz konkretnih potreb in možnosti komune.

Pri tem plenum DSDS opozarja zlasti na naslednje:

1. Centrom za socialno delo kot strokovnim službam je treba zagotoviti ustrezno mesto v družbenih mehanizmih komune. Kot analitični službi družbenih pojavov v komuni, ki te pojme odkriva, jih analizira in rešuje in kot službi, ki strokovno obravnava in koordinira socialno dejavnost, v statutih občin mora biti razvidna neposredna povezanost te dejavnosti z gospodarskim razvojem občine in razvojem družbenih služb v njej. Zato morajo statuti zagotoviti določila o organizaciji strokovnosti in statusu socialnih služb.

2. V načelu zastopamo stališče, da bi morale imeti tudi šole formirano socialno službo. Ne glede na to ali ina šola to službo, pa je treba v statutih določiti tako pedagoške in vzgojne naloge šole kot tudi naloge pri povezovanju šole z otrokovim ožjim in širšim okoljem. Pri tem je treba upoštevati tudi pomen in vlo-

go vzgojnega svetovanja.

3. Na področju zdravstva je treba v statutih predvideti določila o organizaciji zdravstvene preventivne dejavnosti, o patronažni službi in socialnem delu v zdravstvu.

4. V statutih komun je potrebno konkretizirati zadolžitev delovnih organizacij za formiranje ustreznih služb splošne skrbi za delovnega človeka. Statuti delovnih organizacij pa naj določeneje opredelijo vlogo socialnih služb, pri čemer poudarjamo, da je dvig produktivnosti povezan z dobro organizirano socialno službo in skrbjo za proizvajalca-upravjalca.

5. Glede pravic in dolžnosti občana (pravica do stanovanja, do šolanja, do rehabilitacije, skrb za otroke in mladino, za odrasle, bolne, delovno nesposobne občane, skrb za invalide in borce NOV), kakor tudi glede preventivnega varstva, naj vsebujejo statuti komun čimbolj konkretne obveznosti za posamezne organe komun, strokovne službe in samoupravne organe na področju družbenih služb.

Pravice občana in skrb zanj ne morejo biti vezane na njegovo stalno bivališče ter je komuna dolžna pomagati vsakemu državljanu, tudi če ni občan občine, ker mu to pravico daje ustava in načelo socialističnega humanizma.

Po vseh navedenih točkah naj se v statutih komun odraža glavna že obstoječa vsebina dela socialnih služb in perspektivna politika komun za to področje, do čim naj ožje konkretne naloge, ki iz te politike izhajajo, postanejo del programa strokovnih socialnih služb v komuni.

Po sklepu plenuma DSDS se referat "Socialno varstvo v statutih komun", ugotovitve in priporočila plenuma pošljejo:

- statutarnim komisijam ObLO-jev,
- svetom za socialno varstvo ObLO-jev,
- podružnicam DSDS.

V Ljubljani, dne 9. 4. 1963

Sekretar DSDS

Bogo Germovšek

Predsednik DSDS

Ada Klanjšek

IZ OBČINSKEGA CENTRA ZA SOCIALNO DELO V CELJU

Izkušnje in rezultati rejništva v celjski občini

Temelji rejništva, kot oblike zaščite otrok, so bili postavljeni v Celju v letu 1953. Takrat se je pod vodstvom referenta za varstvo družine pri občini Celje in pod vodstvom Šolske poliklinike v Celju, ki je prevzela organizacijo rejniške mreže in zdravstveni nadzor nad rejenci, pričela ta služba razvijati. V tistem času je bilo v rejništvu okrog 30 otrok, pozneje pa, posebno v letu 1955 se je število rejencev tako povečalo, da se je pokazala potreba po samostojnem referatu.

V letu 1962 je rejniško službo v celoti prevzel Občinski center za socialno delo.

Rejniška služba se organizacijsko in vsebinsko stalno razvija, čeprav nebi mogli trditi, da bi v kratkem času enega leta prišlo do bistvenih sprememb. Teži se za tem, da bi se ta oblika otroškega varstva razvila na ustrezno višino.

Družine, v katere se nameščajo otroci-rejenci, morajo biti ideološko napredno orientirane in sposobne razvijati iskrene in globoke čustvene odnose. Nedvomno je, da slišijo k temu urejeni družinski odnosi in popolna družina, ker le tako lahko upamo, da bomo prizadetemu otroku nadomestili lastno družino.

Rejniška služba v Celju ni uvedla sistema rejniških kolonij, upoštevala pa je priporočilo, da se nameščajo otroci predvsem na mestnem področju ali neposredni okolici in v kulturo in higiensko urejenih središčih.

V našem primeru nameščamo otroke v mestu Celju, bližnji okolici, v Vojniku, Žalcu in Velenju.

Rejništva, oziroma namestitve v rejniško družino, se poslužujemo danes povsod tam, kjer iz kakršnega koli vzroka n. pr. zdravstvene, moralne ali vzgojne ogroženosti, otrok ne more več uspevati v lastni družini. Za rejništvo se navdušujemo zato, ker vemo, da tudi najbolj moderno opremljeni zavodi ne morejo nuditi otroku tistega, kar mu lahko nudi zdravo družinsko okolje. Ne smemo namreč pozabiti, da je vse premalo, če otroka le materialno preskrbimo. Razni strokovnjaki, posebno pa mentalni higieniki, ki se intenzivno ukvarjajo z duševno higieno otroka, nasplošno priznavajo, da je družina edina, ki je primerna za razvoj harmonične osebnosti. Pri otrocih, ki odraščajo v raznih zavodih prav to pogrešamo. Seveda pa zaradi tega ni rečeno, da zavodov ne rabimo. Dobro vemo, da je za starejše posebno pa vzgojno problematične otroke, ki se ne morejo več navezati na novo družino in pa za mentalno ali kako drugače prizadete otroke, najprimernejša namestitev v odgovarjajočem zavodu.

Pri otrocih, ki jih nameščamo v rejniške družine, je prav tako računati s tem,

da so neurejeni, da jih je treba urediti. Vemo, da so to otroci, ki so ali rojeni nezaželjeno ali pa izhajajo iz družine, ki jo je neki vzrok npr. alkoholizem-moralno, etično in materialno popolnoma uničil.

Pri rejništvu ne smemo prezreti adaptacije. Težav vživljanja otrok, ki jih presajamo v novo okolje, je mnogokrat kar precej tako, da moramo z intenzivnim prigovarjanjem in pojasnjevanjem pristopiti k posameznikom in jim pomagati prebiti led. Vsi primeri niso enaki, saj vemo, da je razpoložanje in sposobnost prilagajanja odvisna od konstitucije otroka (od nas pa pravilno izbrana družina). Dobro rejništvo je odvisno predvsem od skrbno izbrane rejniške družine. K triaži prijavljenih družin pritegnemo ponavadi stanovanjske oziroma krajevne skupnosti in zdravstveno službo tako, da je izbor družin, v katere potem nameščamo otroke, res temeljit. Struktura naših rejniških družin je različna. Prevladujejo delavske družine, sledijo jim uslužbenske, le nekaj pa imamo še kmečkih. Kmečkih družin se izogibamo, ker vemo, da gospodinja na kmečkem gospodarstvu nima časa, da bi se posebej ukvarjala z vzgojo oziroma prevzgojo otroka.

Vzgoji rejniških družin posvečamo posebno pozornost. Vzgajamo jih individualno na razgovorih v Centru in ob priliki obiska v rejniški družini. Približno dvakrat letno se vršijo sestanki z rejnicami, na katerih se obravnavajo važnejša vprašanja, kot je npr. šolski uspeh rejencev in o drugih problemih, ki se pojavljajo in je potrebno o njih zavzeti pravilna stališča. Na teh sestankih se pogovorimo o nakupovanju garderobe, šolskih potrebščin in urejevanju inventarja, ki ga imajo rejnice. Poleg sestankov pa prirejamo enkrat letno enodnevni seminar za rejnice, na katerem predavajo zdravstveni in pedagoški strokovnjaki iz področij, ki rejnice najbolj zanimajo. Predvsem jim posredujemo osnovne vzgojne metode in osnovno higiensko in zdravstveno znanje.

V nekaj primerih smo uspeli pridobiti tudi takozvane patronažne družine, v katere prihajajo otroci na počitnice iz vzgojnih zavodov, če so brez lastnega doma.

Edine težave, ki jih imamo pri izbiri rejnic so, da je le malo zainteresiranih za sprejem dojenčka, ali otroka do dveh let. V Celju, kjer nimamo dečjega doma, smo večkrat postavljeni pred to dejstvo. Kljub omenjenim težavam, pa smo v preteklem letu namestili v rejniške družine vse dojenčke, ki so bili potrebni našega varstva in se vsi ugodno razvijajo.

Kakšno je gibanje rejencev tekom leta, nam prikazuje naslednja tabela, iz katere so razvidni vzroki oddaje, v kolikšnem številu nastopajo primeri po vzrokih, koliko je bilo novih primerov v letu 1962 in razčlenitev kam so šli otroci, ko je prenehalo rejništvo ter nazadnje, stanje konec leta 1962.

Vzrok oddaje	Stanje na dan 1.1. 62	Novi tekomi leta	Oddani iz rejništva			Stanje 31.12. 1962
			v doma- če okolje	v vzgoj- ni zavod	polnolet- ni in za- posleni	
Alkoholizem staršev	15	5				20
Moralna iztirjenost staršev	24	3			2	25
Delomrznost in potepuštv	6					6
Otroci brez staršev	30	3				33
Stanovanjski problem	10	3	1		2	10
Zdravstvena indikacija	11	6	5	1	1	10
Kriminaliteta staršev	1	1				2
Nezakonski otroci - matere samo- hranilke	10	10	4	1		15
Razveze	12	7	5	1		13
Odredba sodišča						
SKUPAJ	119	38	15	3	5	134

Število rejencev se tekom leta stalno spreminja, saj vidimo, da je bilo v letu 1962 - 38 novih primerov, oddanih iz rejništva pa 23 otrok. Od teh je odšlo v sanirano domače okolje 15 otrok, zaradi motenj v vedenju in mentalne prizadetosti so šli trije v odgovarjajoče zavode, pet pa se jih je osamosvojilo in zaposlilo.

Učni uspehi pri rejencih so zadovoljivi, če pomislimo, da so to otroci, ki so pred letom ali pa pred nedavnim prišli iz neurejenega okolja, katerega vpliva se ne morejo tako hitro otresti, pa jim je pustil celo trajne posledice. Meseca junija 1962 je bilo od 135 rejencev 84 šolarjev. Od teh je bilo 75 rejencev v osemletkah, ostalih 9 pa je bilo v srednjih strokovnih in vajeških šolah. Od vseh teh jih 12 ni izdelalo. Če teh 12 primerov razčlenimo, vidimo, da sta med njimi dva debila, ki sta bila v jeseni leta 1962 prešolana na posebno osnovno šolo, da so bili trije primeri sprejeti v 2. polletju šolskega leta 1961/62 in da izhajajo trije primeri iz družin težkih alkoholikov. V ostalih 4 primerih nismo mogli dognati, kje je pravi vzrok zaostanka.

Za oskrbo rejencev v rejniških družinah se plačujejo rejnine v različni višini. Težimo za tem, da bi bile rejnine čimbolj realne. Pri odmerjanju rejnine upoštevamo predvsem starost otroka, koliko je posamezen primer zahteven pri vzgoji in zdravstveno stanje otroka. Tako plačujemo za otroke:

- do dveh let starosti din 10.000.- mesečno za prehrano in nego
- od dveh do sedem let " 7.000.-
- od osem do dvanajst let " 8.000.-
- od 12 let naprej " 9.000.-

Obleko in šolske potrebščine nabavljamo posebej. To opravimo v glavnem dvakrat letno in sicer spomladi in v jeseni, v izjemnih primerih pa nabavljajo potrebne stvari rejnice same in jim nato povrnemo stroške.

Zdravstveni nadzor nad rejniškimi družinami in rejenci, je prevzel v Celju Patronažni center pri Zdravstvenem domu, ki periodično daje poročila o svojih zapazanjih in to predvsem o higieni stanju in navadah rejnic in rejencev in njihovi prehrani.

Pri rejništvu nas vodi načelo, da je družina za zdravo rast in pravilno vzgojo otrok nenadomestljiva. Ta trditev se je izkazala kot utemeljena, ker smo s to obliko zaščite precej mladine vsestransko rehabilitirali.

Majda Brenčič

NOVI DIPLOMANTI VIŠJE ŠOLE ZA SOCIALNE DELAVCE V LJUBLJANI

Zap. št.	Datum diplomiranja	Naslov naloge
116. PODBEVŠEK Darja	12. 1. 1963	Slabosti prizvajanja poklicne rehabilitacije defektnih otrok
117. POGAČAR Anton	18. 1. 1963	Socialno delo z obsojenimi osebami v zaporih z ozirom na pravice iz delovnega razmerja in socialnega zavarovanja
118. LOVŠE Tončka	18. 1. 1963	Socialno zdravstvena služba v stanovaljski skupnosti Brežice
119. MURGELJ Ivan	19. 1. 1963	Rehabilitacija in zaposlovanje delovnih invalidov na območju okr. zavoda za socialno zavarovanje Maribor
120. MAŠERA Ivan	9. 2. 1963	Problemi alkoholizma v občini Ljubljana Vič Rudnik
121. DOBRAVEC Šavli Verica	16. 2. 1963	Organizirano otroško varstvo kot pogoj za zaposlitev in družbeno aktivnost žena v občini Ljubljana Center

Zap. št.		Datum diplomiranja	Naslov naloge
122.	PLANTAN Tarzila	23. 2. 1963	Mladoletne žrtve kaznivih dejanj zoper morala in osebno dostojanstvo v okraju Ljubljana
123.	OREL PARADIŽ. Desa	23. 2. 1963	Ekonomska cena v otroških ustanovah in njen vpliv na socialno strukturo oskrbovancev
124.	RAZPOTNIK Minka	30. 3. 1963	Otroško varstvena ustanova kot žarišče vzgojne dejavnosti v svojem okolišju
125.	SENČUR Polonca	3. 4. 1963	Upokojevanje borcev NOV po 73/2 čl. Zakona o pokojninskem zavarovanju v Ljubljana - okolica
126.	ŽUŽEK Franc	3. 4. 1963	Problematika borcev in delo občinske komisije za zadeve invalidov in borcev NOV na Vrhniki
127.	MIČKA Berta	11. 4. 1963	Kako se je končala nosečnost pri ženskah, ki jim je bil po komisiji splav odklonjen
128.	VRHUNC Peter	13. 4. 1963	Problematika ostarelih kmetov, ki živijo sami na kmetijah

R A Z P I S

SVET VIŠJE ŠOLE ZA SOCIALNE DELAVCE V LJUBLJANI

Šaranovičeva ul. 5, razpisuje na podlagi 13. člena točka 10 Zakona o Višji šoli za socialne delavce in 155. člena točka 8 Statuta Višje šole za socialne delavce vpis za študijsko leto 1963/64.

Kandidati se lahko prijavijo v redni ali izredni študij v

- Oddelek za socialne delavce v javnih službah in
- Oddelek za socialne delavce v gospodarskih organizacijah.

POGOJI VPISA

V šolo se lahko vpišejo:

1. Kandidati, ki so končali z zaključnim izpitom naslednje šole: gimnazijo, učiteljske, vzgojiteljske šole, srednjo politično šolo, srednjo zdravstveno šolo, srednjo tehnično šolo in srednjo ekonomsko šolo.
2. Kandidati, ki so končali šolo za odrasle, ki daje enako izobrazbo kot prejeta šteta šola.
3. Kandidati, ki so končali kakšno drugo šolo druge stopnje, ki ni ustrezna, če opravijo sprejemni izpit.
4. Na šolo se lahko vpišejo kandidati, ki niso končali preje naštetih šol druge stopnje, če so stari najmanj 22 let, če so bili vsaj 2 leti v delovnem razmerju in imajo uspešno delovno oceno.

ROK PRIJAVE

Rok za prijavo poteče za kandidate pod točko 1. in 2. dne 30. avgusta 1963.

Kandidatom pod točko 3. in 4., ki morajo opravljati sprejemni izpit, poteče rok za prijavo 1. avgusta 1963.

Iz pravilno kolkovane prijave za vpis na šolo naj bo predvsem razvidno:

- osebni podatki s točnim naslovom;
- organizacija, kjer je kandidat zaposlen;
- način študija (redni ali izredni);
- oddelek šole - specializacija.

Prijavi je treba priložiti:

1. rojstni list;

2. zadnje šolsko spričevalo;
3. lastnoročno napisan življenjepis;
4. spričevalo o zdravstvenem stanju;
5. kandidati, ki se prijavljajo na šolo iz delovnega razmerja, naj prilože potrdilo o trajanju in vrsti služb na posameznih delovnih mestih in delovnih ocenah;
6. za izredne študente še posebno dovoljenje za šolanje;
7. prazno dopisnico z naslovom, s katero bo kandidat obveščen o izidu razpisa.

SPREJEMNI IZPIT

Kandidati, ki nimajo ustrezne šolske izobrazbe, morajo opraviti sprejemni izpit in na ta način dokazati temeljno znanje in izkušnje, ki so potrebne, da bi mogli z uspehom slediti delu šole.

SPREJEMNI IZPIT

- a) Za prijavitelce pod točko 3. pogojev vpisa obsega sprejemni izpit izpiti iz materinega jezika (pismeni in ustni) in iz osnov družbene in državne ureditve FLRJ;
- b) Za prijavitelce pod točko 4. pogojev vpisa pa obsega sprejemni izpit izpiti iz materinega jezika (pismeni in ustni), iz osnov družbene in državne ureditve FLRJ, iz zgodovine naših narodov in izpiti iz matematike.

Program za sprejemni izpit z navedbo literature je kandidatom na voljo v tajništvu šole, oziroma je objavljen na oglasni deski v prostorih šole.

Sprejemni izpiti bodo na šoli v času od 15. do 25. septembra 1963. Šola bo organizirala v času od 1. do 15. septembra 1963 ponavljanje snovi za sprejemni izpit s kandidati, ki bi se za to posebej zanimali, če se bodo prijaviili v zadostnem številu.

Šola razpolaga z določenim številom študentskih stanovanj v študentskih domovih. Kandidati, ki reflektirajo na stanovanje, naj za to vložijo na upravo šole istočasno s prijavo za vpis tudi posebno prijavo za stanovanje. Prijavi za stanovanje je priložiti: življenjepis, zdravniško spričevalo, potrdilo o premoženjskem stanju prosilca in pripotočilo mladinske ali druge družbene organizacije.

Izredni študenti ali organizacije, ki jih pošiljajo na študij, bodo morale plačati ob vpisu potreben znesek za stroške šolanja (seminarji, izpiti, režijski stroški).

Vse podrobnejše informacije so na razpolago v tajništvu šole, Ljubljana, Šarnovičeva ul. 5, tel. št. 33-250.

OBVESTILO DIPLOMANTOM VIŠJE ŠOLE ZA SOCIALNE DELAVCE

Republiški sekretariat za socialno varstvo je ustanovil v okviru študijske skupine za napredek socialnega dela poseben dokumentacijski oddelek, v katerem se zbira gradivo s področja širše socialne politike.

Posebno mesto je namenjeno tudi diplomskim delom diplomantov Višje šole za socialne delavce v Ljubljani.

Zato Vas naprožamo, da odstopite proti primerni odškodnini Vaše diplomsko delo, ki bo prav tako eden izmed dokumentov za proučevanje socialnega dela in problemov na področju izvanja socialne politike.

Diplomsko delo pošljite na naslov: Republiški sekretariat za socialno varstvo - študijska skupina, Ljubljana, Cankarjeva 1/IV. Pri tem ne pozabite navesti Vaš točni naslov ter izjavo, da niste dolžni odpreti žiro računa ali pa sporočite številko žiro računa ter sedež Komunalne banke, kjer imate žiro račun.

Vodja študijske skupine

Bogo Germovšek

„VESTNIK SVETA ZA SOCIALNO VARSTVO SRS“ - Izdaja Svet za socialno varstvo
SRS, Ljubljana

- Tiska Zavod SR Slovenije za statistiko, Ljubljana, Vožarski pot 12. Tiskano v 750 izvodih,
maja 1963
- Urejuje uredniški odbor - odgovorni urednik dr. Viljem Lippai, Ljubljana. Uredništvo in
uprava sta v Ljubljani, Cankarjeva ul. 1/IV, (poštni predal 230), telefon 21-908

Vestnik izhaja v 6 številkah na leto. - Naročnina za leto 1963 znaša 1000 din. Ta številka stane
300 din.

OPOZORILO NAROČNIKOM!

Letos bo izšlo 6 števil „Vestnika“, zato je letna naročnina zvišana na din 1000.

Prosimo, da naročnino nakažete na tekoči račun št.: 600-11-637-14.

Prosimo naročnike, ki so v zaostanku z naročnino za leto 1962, ki znaša 600 din,
da jo čimprej poravnajo.

